

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَعَلَّكُمْ
الْفَتْحُ
هُوَ

P

D

A

نگاهي به مباني معرفت
شناسي تحقيقات در علوم
رفتاري

اول

❖ پارادایم های تحقیق

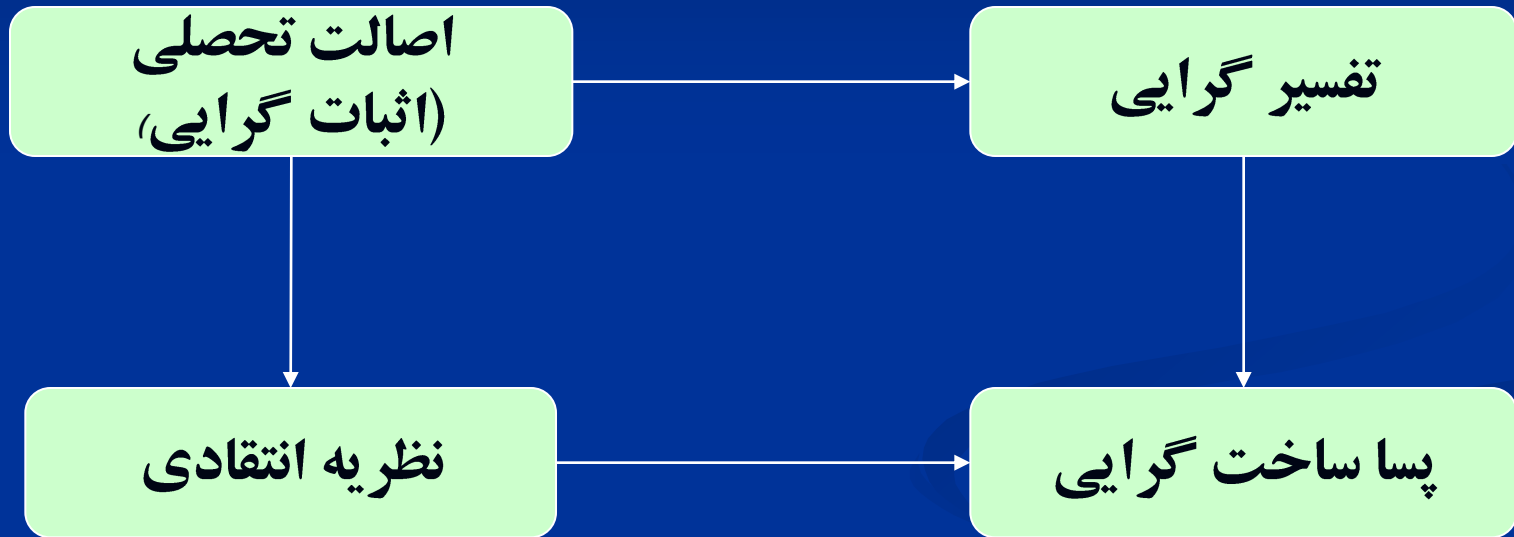
❖ اصالت تحصلی

❖ تفسیر گرایی

❖ نظریه انتقادی

❖ پسا ساخت گرایی

پارادایم های تحقیق

اصالت تحصیلی

❖ اثبات گرایی

❖ پسا اثبات گرایی

پارادایم اثبات گرایی

مفروضه اصلی آن است که واقعیت را می توان
از طریق عملیاتی کردن فرایند عینی تحقیق،
بدون آلوده شدن با ارزش های محیطی کشف
کرد

پارادایم پسا اثبات گرایی

ضمن اینکه مستقل بودن واقعیت از ارزش های پژوهشگر را مفروض می دارد به این امر اذعان می کند که نمی توان فرایند پی بردن به واقعیت را کاملاً به طور عملیاتی کرد و واقعیت را شناخت.

روش های تحقیق مورد استفاده شامل روش های آزمایشی، شبه آزمایشی و سایر روش های کمی است که در آن متغیرهای ناخواسته را می توان کنترل یا حذف کرد.

دیدگاه تفسیری

- واقعیت مشروط به تجربه انسان و تفسیر اوست. انسان از طریق تجربه می تواند دانش مربوط به واقعیت را در ذهن خود بسازد. پژوهشگر از طریق تعامل با موضوع مورد پژوهش، به شناخت آن نایل می شود.
- روش های تحقیق در این دیدگاه شامل مطالعه موردی، قوم نگاری، پدیدارشناختی و تحقیق تاریخی است.

دیدگاه انتقادی

مفروضه اصلی آن است که واقعیت مادی و مستقل از ذهن انسان است اما اذعان می کند که هرگز نمی توان آن را به طور عینی و کامل شناخت.

روش تحقیق مورد استفاده شامل شیوه هایی مانند اقدام پژوهی و قوم نگاری انتقادی است که از طریق مشارکتی انجام می شود.

دیدگاه پساساخت گرایی

- پژوهشگر به بازنمایی های چندگانه ای از واقعیت های اجتماعی از طریق زبان و گفتمان در بافت های گوناگون محیطی می پردازد.
- روش پژوهش در این دیدگاه، تحلیل گفتمان است.

جنبه های هستی شناسی، معرفت شناسی، روش شناسی و روش تحقیق بر اساس چهار پارادایم

		معرفت شناسایی	هستی شناسی	دیدگاه فلسفی

تأثیر دیدگاه‌های معرفت‌شناسی بر روش تحقیق در علوم
رفتاری با تأکید بر علوم تربیتی

علم: (منابع شناخت) (*Mouly, 1970*)

۱. شیوه استناد به مقام صلاحیت دار؛ (*Authorization*)

۲. شیوه شهود (سیر و سلوک)؛ (*Mystical Mode*)

۳. شیوه خرد گرایانه (تجربه شخصی)؛
(*Rationalistic*)

۴. روش علمی؛ (*Scientific Method*)

علم: (مراحل روش علمی) (*Dewey*)

۱. پی بردن به مسئله
۲. جستجوی پیشینه
۳. تدوین فرضیه
۴. مشاهده و آزمون فرضیه
۵. پذیرش، رد و یا تعدیل کردن فرضیه

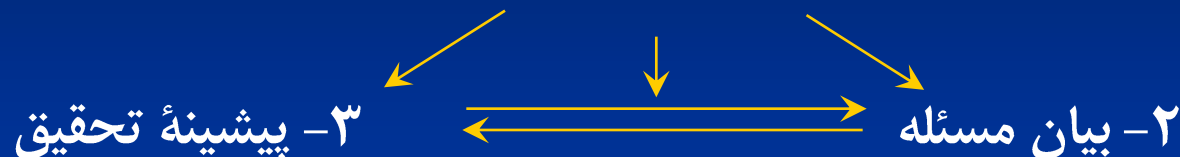
عناصر اصلی فرایند پژوهش علمی

اقتباس از Wallace, 1971

مراحل تفصیلی اجرای طرح تحقیق علمی

۱- انتخاب موضوع تحقیق

۴- بیان گزاره های مسئله (هدف / فرضیه / سوال ها)

۵- مشخص کردن متغیرها و مقیاس سنجش آنها

۶- تعیین ابزار اندازه گیری

۷- مشخص کردن جامعه کورد بررسی، نمونه و حجم نمونه

۸- انتخاب روش تحقیق

۹- گردآوری داده ها

۱۰- تنظیم و تلخیص داده ها

۱۱- تحلیل داده ها و نتیجه گیری

۱۲- تدوین گزارش و اشاعه یافته ها

منابع مختلف شناخت

۱. استناد به مقام صلاحیت دار

۲. شیوه‌های مبتنی بر سیر و سلوک و رمز و راز

۳. شیوه خرد گرایانه

۴. روش علمی

روش علمی

- ۱- پی بردن به مسئله
- ۲- جستجوی پیشینه
- ۳- تدوین فرضیه
- ۴- مشاهده و آزمون فرضیه
- ۵- پذیرش، رد یا تعدیل کردن فرضیه

موضوع يابي

عنوان نويسي

بيان مسأله

گزاره‌هاي تحقيق

دوم

مراحل تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی

**انتخاب
موضوع تحقیق**

اولین مرحله در تدوین و اجرای یک طرح پژوهشی است.

**شناسایی
و بیان مسئله**

عرضه شواهدی دال بر وجود مسئله توسط پژوهشگر می باشد

**گزاره‌های مسئله
و نحوه بیان آنها**

بخش‌های یک مطالعه حاوی یک بیان کلی، اهمیت مسئله و گزاره‌های خاص مسئله تحقیق است

شرایط انتخاب موضوع

علاقه پژوهشگر

۱

بدیع بودن

۲

پژوهش پذیر بودن

۳

اهمیت و الویت

۴

توانایی پژوهشگر

۵

منابع مادی

۶

منابع اطلاعاتی

۷

به صرفه بودن

۸

شرایط تدوین موضوع تحقیق

۱. موضوع به صورت یک جمله مثبت خبری؛
۲. عدم استفاده از کلمات زائدی بدون نقش و باری در تحقیق؛
۳. آزمون پذیر مطرح شدن موضوع؛
۴. ریشه داشتن در علم مربوطه؛
۵. محدود بودن موضوع تحقیق (ماهیتی / زمانی / مکانی / جامعه آماری)

منابع و مراجع موجود برای انتخاب موضوع تحقیق

۱. استفاده از تجارب شخصی و فردی محقق؛

۲. استنتاج از نظریه ها و فرضیات موجود و مطرح؛

۳. استفاده از متون مربوط به موضوع تحقیق؛

مسأله تحقیق

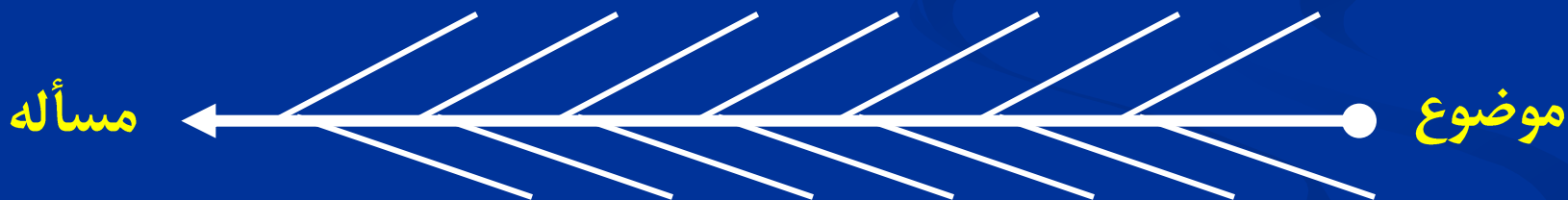
❖ عبارتست از یک جمله استفهامی که رابطه موجود بین دو یا چند متغیر را مورد بررسی قرار می دهد و پاسخ این پرسش چیزی است که در تحقیق مورد جستجو است.

❖ اگر یک مسئله علمی باشد، همواره شامل دو یا چند متغیر خواهد بود.

روش تبدیل موضوع به مسأله

روش استخوان ماهی

طبقه بندی مسائل تحقیق

۱. مسائل توصیفی / استنباطی؛
۲. مسائل تک متغیری / چند متغیری؛
۳. مسائل همبستگی / تجربی؛
۴. مسائل حاوی قضاوت های اولیه؛

ویژگی‌های مسأله تحقیق

۱. بیان کننده یک رابطه بین دو یا چند متغیر؛
۲. صورت سوالی داشتن، به روشنی و بدون ابهام؛
۳. قابل آزمون بودن، با متغیرهایی قابل اندازه گیری؛
۴. موضع اخلاقی یا آرمانی نداشتن؛
۵. محدود بودن و قابل سنجش دامنه و اثر؛

محتوای بیان مسأله

۱. مقدمه
۲. ویژگی های مسأله
۳. ابعاد یا گستردگی مسأله
۴. محیط مسأله
۵. عوامل احتمالی بروز مسأله
۶. نتایج حل مسأله
۷. اهمیت و ضرورت حل مسأله
۸. پیامدهای ناشی از عدم حل مسأله
۹. چگونگی حل مسأله

ویژگی‌های موضوع تحقیق

۱. **علاقه پژوهشگر:** موضوع تحقیق باید مورد علاقه پژوهشگر باشد.
۲. **بدیع بودن:** نو و تازه باشد و بصورت خلاقانه مطرح شود.
۳. **پژوهش پذیر بودن:** موضوع پژوهش باید به حل مشکل یا کاهش آن منجر شود.
۴. **اهمیت و اولویت:** انجام دادن پژوهش جدید تا چه اندازه اهمیت دارد.
۵. **توانایی پژوهشگر:** پژوهشگر در انتخاب موضوع باید توانایی خود را مورد نظر قرار دهد.
۶. **منابع مادی:** نیروی انسانی، ابزار اندازه‌گیری، بودجه، تجهیزات و سایر لوازم مادی باید در دسترس پژوهشگر باشد.
۷. **منابع اطلاعاتی:** در انتخاب موضوع تحقیق باید به منابع اطلاعاتی دسترسی داشت. تا امکان بازنگری پژوهش‌های قبلی و بررسی پیشینه تحقیق فراهم شود.
۸. **به صرفه بودن:** انجام دادن تحقیق پیرامون موضوع مورد نظر باید از جنبه‌های علمی و نظری مقرون به صرفه باشد.

ویژگی‌های یک بیان مسئله خوب

۱. انتقال اهمیت مسئله

۲. تحدید مسئله در یک حوزه تخصصی

۳. اطلاعات کلی در باره تحقیقات انجام شده

۴. چارچوبی برای ارائه نتایج تحقیق

گزاره‌های مسئله و نحوه بیان آن‌ها

تعریف و ویژگی:

بخش‌های اولیه یک مطالعه حاوی یک بیان کلی
مسئله، اهمیت مسئله و گزاره‌های خاص مسئله
تحقیق است.

ملاک‌های ارزیابی مسئله و گزاره‌های تحقیق

اجزاء گزاره مسئلہ

۱. **هدف‌های تحقیق:** در اجرای پژوهش‌های علمی پس از بیان مسئلہ تحقیق پژوهشگر، قصد خود را به صورت عملیاتی بیان می‌کند.

۲. **سؤال‌های تحقیق:** مسئلہ تحقیق در مطالعات کیفی و کمی می‌تواند بصورت سوال بیان شود.

۳. **فرضیه‌های تحقیق:** حدس بخردانه‌ای در باره رابطه دو یا چند متغیر است.

رده‌بندی سؤالات تحقیق

۱. **سوال‌های توصیفی:** در این گونه سوال‌ها معمولاً از کلمات چه می‌باشد؟ چیست؟ و چگونه است؟ استفاده می‌شود.

۲. **سوال‌های رابطه‌ای:** در این گونه سوال‌ها چگونگی رابطه دو یا چند متغیر مورد نظر قرار می‌گیرد.

۳. **سوال‌های تفاوتی:** این سوال‌ها با تفاوت سطوح متغیرها سروکار دارد.

منطق زیر بنایی فرضیه‌ها

۱. مفاهیم و یا نظریه‌های مرتبط با مسئله

۲. مشاهده‌های تجربی ناشی از تحقیقات قبلی

فرضیه تحقیق

تعریف: حدس بخردانه‌ای درباره رابطه دو یا چند متغیر است.

منطق زیربنایی فرضیه‌ها: فرضیه را بر دو اساس می‌توان تدوین کرد.

فرضیه تحقیق و فرض آماری

سازه و متغیر

تعریف مفهومی

به تعریف یک واژه توسط
واژه‌های دیگر اشاره دارد.

تعریف عملیاتی

بر ویژگی‌های قابل مشاهده
استوار است.

انواع تعریف عملیاتی

تعریف عملیاتی اندازه پذیر:

عملیاتی که باید انجام پذیرد تا اندازه گیری یک مفهوم یا سازه میسر شود.

تعریف عملیاتی آزمایشی:

ایجاد شرایط آزمایشی لازم برای بروز پدیده مورد مطالعه

سازہ، مفہوم،

متغیر

انواع متغیرها

سوم

سازه *Construct*

برخی واژه‌ها مانند هوش، انگیزش، مفهوم خود،
اضطراب شغلی و ... به صورت مستقیم قابل مشاهده
نیستند که به آنها سازه گفته می‌شود.
سازه‌ها از نظریه‌ها مشتق می‌شوند.

مفهوم
Concept

تجربیدی از رویدادهای قابل مشاهده است .
کمیتی است که می تواند از واحدی به واحد دیگر یا از یک
شرایط مشاهده به شرایط دیگر مقادیر مختلفی را اختیار کند.

مثل صندلی ← مفهومی که متغیرهای آن
رنگ
اندازه
وزن

می تواند باشد.

انواع متغیرها

این متغیرها را متغیرهای مقوله‌ای نیز می‌نامند که شامل حالت‌های گوناگون یک ویژگی است. مانند جنسیت، مذهب، شغل و غیره

کیفی

متغیرهایی هستند که برای اندازه‌گیری آن‌ها می‌توان اعداد را به وضعیت آزمودنی و بر طبق قاعده‌ای معین منتسب کرد..

کمی

تشخیص و نامگذاری متغیرها

۱. متغیر مستقل: (Independent variable) یک ویژگی از محیط فیزیکی یا اجتماعی است که بعد از انتخاب، دخالت یا دستکاری شدن توسط محقق مقادیری را می‌پذیرد تا تأثیرش بر روی متغیر دیگر (متغیر وابسته) مشاهده شود.

۲. متغیر وابسته: (Dependent variable) متغیری است که تغییرات آن تحت تأثیر متغیر مستقل قرار می‌گیرد.

۳. متغیر تعدیل کننده: (Moderator variable) متغیر کیفی یا کمی است که جهت یا میزان رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۴. متغیر کنترل: (Control variable) زمانی که محقق اثر برخی متغیرها را کنترل نموده و آنها را خنثی کند.

۵. متغیر مداخله‌گر: (Intervening Variable) متغیری است که محقق برای استنتاج از نحوه تأثیر متغیر مستقل بر متغیر تابع مورد نظر قرار می‌دهد.

مقیاس‌های اندازه‌گیری متغیرها

❖ انواع مقیاس‌ها:

۱. مقیاس اسمی (*Normal scale*) مثل جنسیت: زن - مرد

۲. مقیاس رتبه‌ای (ترتیبی) (*Ordinal Scale*) طبقه اجتماعی-اقتصادی

۳. مقیاس فاصله‌ای (*Interval Scale*) عملکرد در آزمون ریاضی

۴. مقیاس نسبتی (*Ratio Scale*) قد - سن - وزن

❖ تبدیل مقیاس‌ها

سطوح ارزیابی

مبنای صفر واقعی	مبنای صفر غیر واقعی	فاصله	ترتیب	رتبه یا سطح نوع مقیاس
خیر	خیر	خیر	خیر	اسمی
خیر	خیر	خیر	بله	رتبه ای
خیر	بله	بله	بله	فاصله ای
بله	بله	بله	بله	نسبتی

مقیاس‌های اندازه‌گیری متغیرها

- ❖ **مقیاس اسمی:** عبارت اسمی یعنی نامگذاری کردن (زن-مرد)
- ❖ **مقیاس رتبه‌ای (ترتیبی):** عبارت ترتیبی یعنی ترتیب دادن (طبقات اجتماعی)
- ❖ **مقیاس فاصله‌ای:** مقیاس فاصله‌ای نه تنها ترتیب اشیاء را نمایان می‌نماید بلکه فاصله بین آن‌ها را نیز مشخص می‌کند. (عملکرد در آزمون ریاضی)
- ❖ **مقیاس نسبی:** مقیاس نسبی دقیق‌ترین مقیاس اندازه‌گیری است. (قد - سن - وزن)

مشخص کردن متغیرها و تعریف عملیاتی و مقیاس سنجش متغیرها

❖ انواع تعاریف:

■ مفهومی *Conceptual definition*

■ عملیاتی *Operational definition*

■ انواع تعریف عملیاتی

الف: تعریف عملیاتی اندازه پذیر

ب: تعریف عملیاتی آزمایشی

(دسته بندی دیگر)

مشخص کردن متغیرها و تعریف عملیاتی و مقیاس سنجش متغیرها (ادامه)

تقسیم بندی متغیرها بر اساس نقش در تحقیق:

۱. متغیر مستقل

۲. متغیر وابسته

۳. متغیر تعدیل کننده

۴. متغیر کنترل:

۱. کنترل های تحقیقی

۲. کنترل های آماری

۵. متغیر مداخله گر (مداخله)

انواع متغیرها (دسته‌بندی دیگر)

Independent Variables	متغیر مستقل	۱
Dependent Variables	متغیر وابسته	۲
Quality VS. Quantity Variables	متغیر کمی یا کیفی	۳
Active VS. Attribution Variables	متغیر فعال یا خصیصه ای	۳
Moderating Variables	متغیر تعدیل کننده	۳
Control Variables	متغیر کنترل	۳
Intervening Variables	متغیر مداخله کننده	۳

نکته مهم در تعیین متغیرها

یک متغیر اعم از اینکه مستقل، وابسته، مداخله‌گر، یا تعدیل کننده باشد، باید نوع آن با مطالعه دقیق عواملی که در هر وضعیت عمل می‌کنند، معین شود.

رابطه متغیر مستقل و متغیر وابسته

بهای سهام در بازار

متغیر وابسته

کامیابی فرآورده جدید

متغیر مستقل

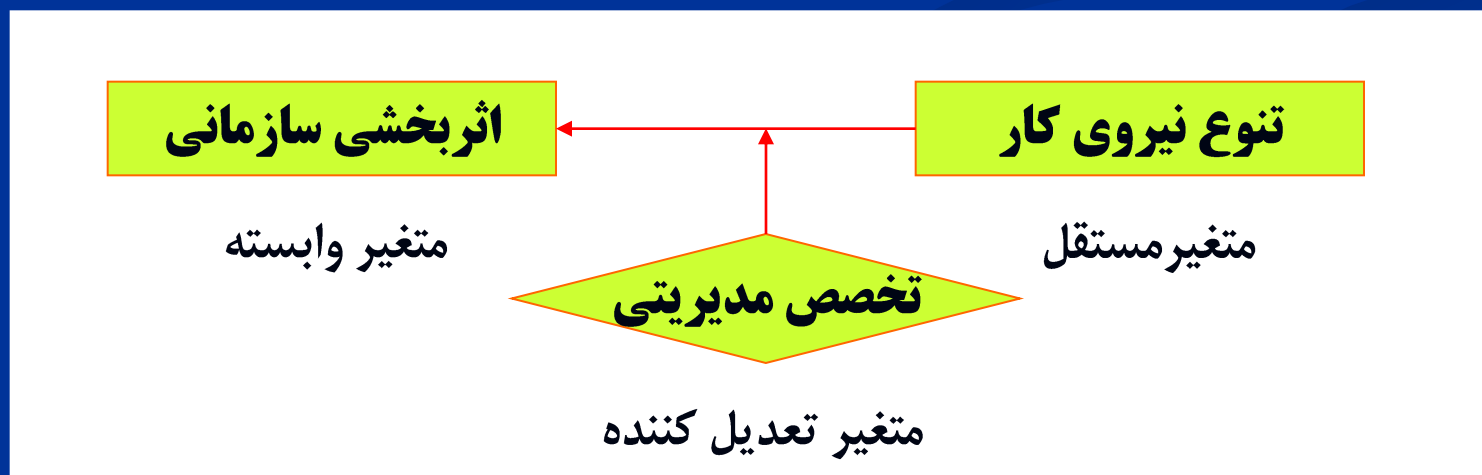
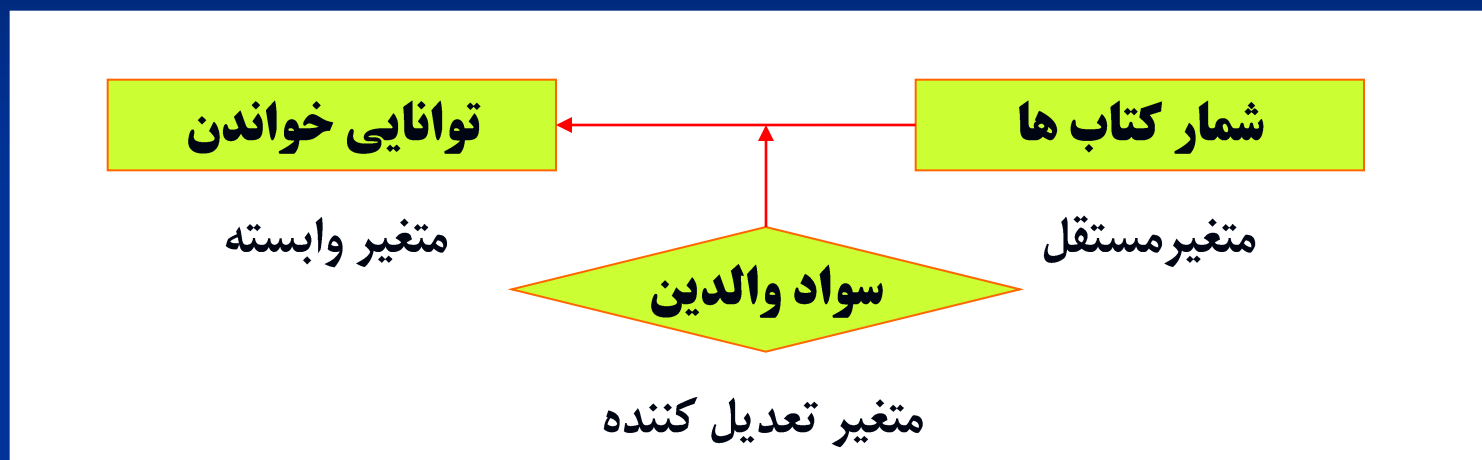
فاصله قدرت

متغیر وابسته

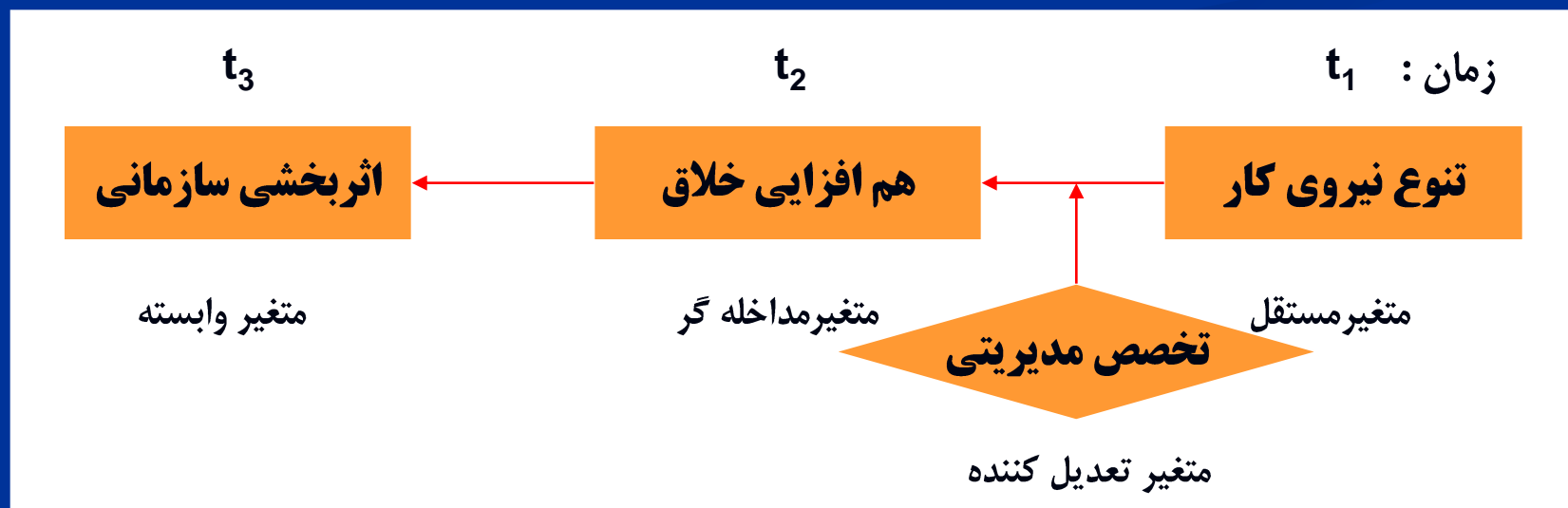
ارزشهای مدیران

متغیر مستقل

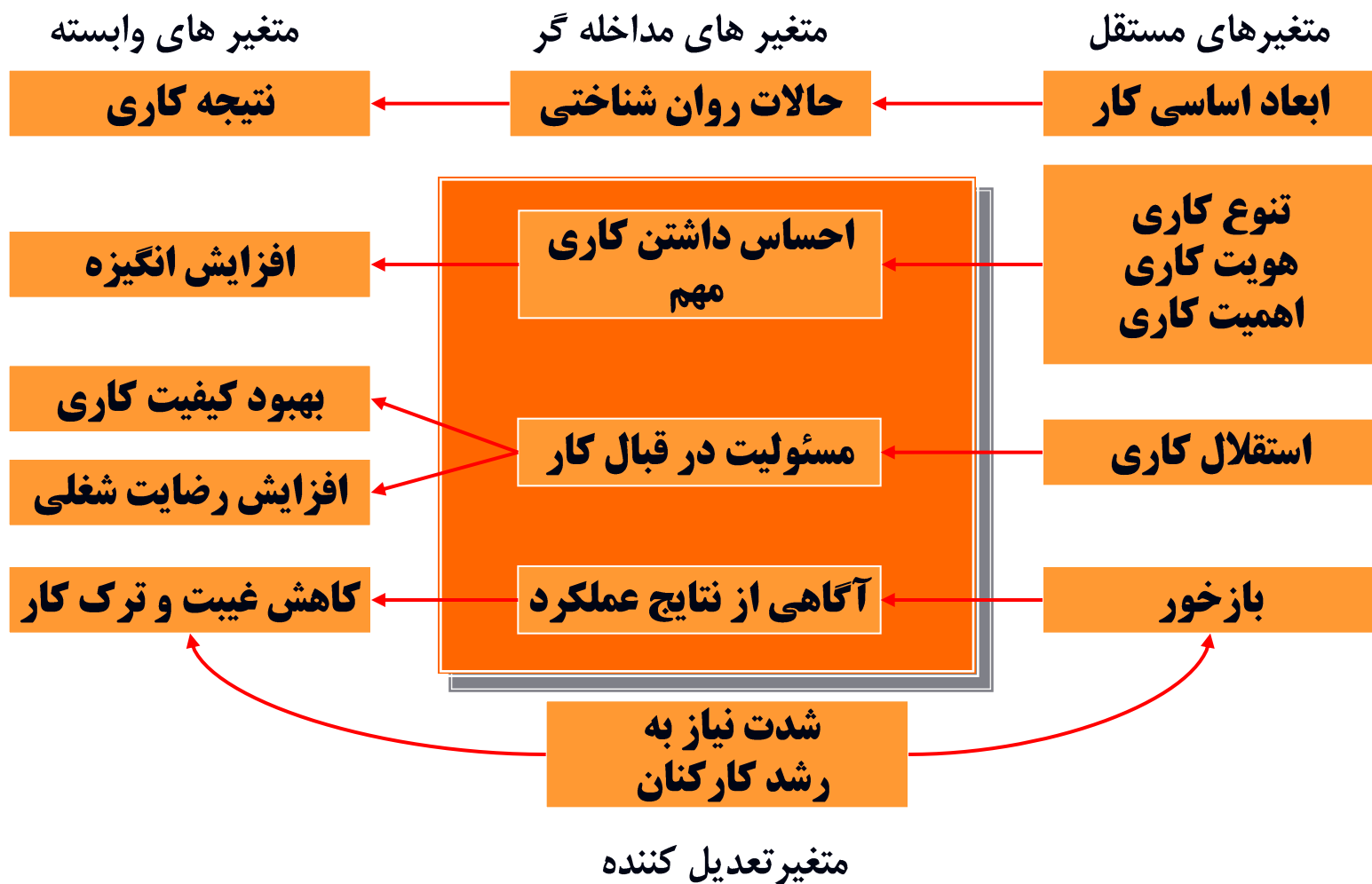
رابطه متغیر مستقل و وابسته همراه با متغیر تعدیل کننده

رابطه متغیرهای مستقل، مداخله گر، تعدیل کننده و وابسته

مدل / نظریه مشخصات شغلی

مشخص کردن متغیرها و تعریف عملیاتی و مقیاس سنجش متغیرها

انواع تعاریف

مفهومی
عملیاتی

انواع تعریف عملیاتی

الف: تعریف عملیاتی اندازه پذیر
ب: تعریف عملیاتی آزمایشی

انواع تعاریف

تعریف مفهومی

تعریف یک مفهوم با استفاده از مفاهیم دیگر است. (مانند فرهنگ لغت)

۱. تعریف با مفاهیمی جز مفهوم مورد اشاره؛

۲. برتری تعریف مثبت بر تعریف منفی؛

ویژگی‌ها

تعریف عملیاتی

عبارت از مشخص کردن فعالیت‌های محقق برای اندازه‌گیری یا دستکاری یک متغیر است، متغیر عملیاتی راهنما و دستورالعمل پژوهشگر است.

۱. تعریف عملیاتی اندازه پذیر

۲. تعریف عملیاتی آزمایشی-تجربی

انواع

بررسی پیشینه تحقیق

پایان

بررسی پیشینه تحقیق

- ❖ مقاصد بررسی پیشینه تحقیق
- ❖ منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه تحقیق
- ❖ فرایند بررسی پیشینه تحقیق
- ❖ تنظیم گزارش پیشینه تحقیق

مقاصد بررسی پیشینه تحقیق

❖ تعریف و تحدید مسئله

❖ قرار دادن یافته‌های تحقیق در چارچوب

تحقیقات قبلی

❖ اجتناب از دوباره کاری

❖ انتخاب روش‌ها و ابزار اندازه‌گیری دقیق‌تر

هدف از بررسی پیشینه تحقیق (دسته‌بندی دیگر)

۱. پی بردن به پژوهش‌های انجام شده درباره مسأله
۲. آشنایی با روش‌های انجام پژوهش‌های مشابه
۳. بدست آوردن چارچوب نظری درباره مسأله
۴. جلوگیری از دوباره کاری

چگونگی انجام بررسی پیشینه تحقیق

۱. کشف و شناسایی کلید واژگان مرتبط (*key words*)
۲. پی بردن به اسناد و مدارک مربوط به کلید واژگان
۳. انتخاب اسناد و مدارک مرتبط (از نظر موضوع و زمان)
۴. مطالعه و فیش برداری (نقل قول مستقیم یا مفهومی)

ویژگیهای چهارچوب نظری

۱. متغیرهای مرتبط با موضوع پژوهش باید به روشنی شناسایی و مشخص شوند.
۲. چگونگی ارتباط، روابط مهمی که بین متغیرها بر پایه نظریه ها تصویر شده اند، باید در تحقیق بیان شوند.
۳. اگر در پژوهشهای پیشین روابط بررسی شده باشند باید به مثبت یا منفی بودن این روابط در چهارچوب نظری اشاره شود.
۴. روابط منتظره را باید حداقل به کمک پژوهشهای پیشین تبیین کرد.
۵. باید چهارچوب نظری را طی یک نمودار نمایش داد.

بیان گزاره های مسئله

الف: هدف های تحقیق

Good goals are (SMART) goals

- ❖ *Specific* → *S*
- ❖ *Measurable* → *M*
- ❖ *Attainable* → *A*
- ❖ *Relevant* → *R*
- ❖ *Trackable* → *T*

منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه تحقیق

منابع دست اول

مطالعات، نوشته‌های اولیه یک نظریه پرداز، محقق یا شاهد زنده در یک واقعه است. (یادداشت‌ها - گزارشات - دستنویس‌های مستقیم)...

منابع دست دوم

(هم نهاده) یعنی ادبیات نظری و تجربی قبلی است. کتاب‌ها، مقاله‌های منتشر شده و ...

برخی منابع تحقیقات روان‌شناختی و علوم تربیتی انتشار یافته در ایران

- ❖ مجله نمایه
- ❖ چکیده پایان‌نامه‌های ایران
- ❖ چکیده پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان ایرانی خارج از کشور
- ❖ اطلاعات علوم تربیتی
- ❖ نمایه‌ها و چکیده‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی ایران
- ❖ کتاب هفته
- ❖ سایر منابع

- ❖ نمایه جاری مجله‌های علوم تربیتی، مدیریت
- ❖ منابع تعلیم و تربیت، مدیریت، علوم اجتماعی
- ❖ نمایه تربیتی، روان‌شناسی، مدیریتی
- ❖ چکیده‌های روان‌شناختی
- ❖ چکیده‌های جامعه‌شناختی
- ❖ منابع تعلیم و تربیت حرفه‌ای، مدیریت سازمانی
- ❖ چکیده‌های مدیریت
- ❖ چکیده بین‌المللی پایان‌نامه‌ها
- ❖ نمایه جامع پایان‌نامه‌ها
- ❖ نمایه‌های استنادی

روشهای تحقیق

مبحث اول

دسته بندی روش های تحقیق
در علوم رفتاری و مدیریت

بج

❖ دسته‌بندی تحقیقات بر مبنای هدف

❖ دسته‌بندی تحقیقات بر حسب نحوه

گردآوری داده‌ها

❖ سایر روشها

دسته‌بندی تحقیقات بر حسب هدف

تحقیق بنیادی: (*Basic Research*) هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه‌ها، تبیین روابط بین پدیده‌ها و افزودن به مجموعه دانش در یک زمینه خاص است.

تحقیق کاربردی: (*Applied Research*) هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است.

تحقیق و توسعه: (*R&D Research & Development*) فرایندی است که منظور تدوین و تشخیص مناسب بودن یک فرآورده آموزشی انجام می‌شود.

دسته بندي تحقيقات بر مبنای
نحوه گردآوری داده‌ها

تحقیق توصیفی و
آزمایشی

نهم

**تحقیق
توصیفی**

شامل مجموعه روشهایی است که هدف آنها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است.

**تحقیق
آزمایشی**

به منظور برقراری (رابطه علت و معلولی) میان دو یا چند متغیر از طرحهای آزمایشی استفاده می‌شود.

دسته‌بندی تحقیق توصیفی

تحقیق پیمایشی: (*Survey Research*) برای بررسی توزیع ویژگی‌های یک جامعه آماری از روش تحقیق پیمایشی بکار می‌رود.

تحقیق همبستگی: (*Correlational Research*) در این تحقیق رابطه میان متغیرها براساس هدف تحقیق تحلیل می‌گردد.

اقدام پژوهی: (*Action Research*) هدف این دسته از پژوهش‌های آموزشی، توصیف شرایط یا پدیده‌های مربوط به نظام آموزشی می‌باشد.

دسته‌بندی تحقیق توصیفی (ادامه)

بررسی موردی: (Case Study) برخلاف پژوهش‌های آزمایشی پژوهشگر به دستکاری متغیر مستقل و مشاهده اثر آن بر متغیر وابسته نمی‌پردازد

تحقیق پس - رویدادی (علی - مقایسه‌ای)

(Ex-postfacto research)

پژوهشگر با توجه به متغیر وابسته به بررسی احتمالی وقوع آن می‌پردازد و از نوع تحقیقات گذشته نگر است و سعی بر آن است که از معلول به علت احتمالی پی ببرد مثال: علل احتمالی شکست فروش یک محصول را می‌توان از این روش بررسی کرد.

دسته‌بندی تحقیق پیمایشی

روش مقطعی

گردآوری داده‌ها درباره یک یا چند صفت در یک مقطع از زمان (مثال: تحول مهارت‌های علمی کارگران بخش بسته‌بندی در قسمت‌های الف تا د)

(Cross sectional)

روش طولی

گردآوری داده‌ها در طول زمان و یا به عبارت دیگر در زمان‌های مختلف (مثال: بررسی تغییرات رشد درآمد شرکت A در طول ۵ سال)

(Longitudinal)

روش دلفی

گردآوری داده از طریق اتفاق نظر یک جمع صاحب نظر در باره یک موضوع خاص

(Delphi Technique)

انواع بررسی‌ها در روش طولی

بررسی روند فرایندها

بررسی یک گروه ویژه

بررسی یک گروه منتخب

مراحل اقدام پژوهی

تشخیص و برنامه‌ریزی

مرحله اول

اقدام برای رفع مشکل

مرحله دوم

مشاهده

مرحله سوم

تحلیل و تعدیل

مرحله چهارم

مراحل مطالعه موردی

بیان مسئله و انتخاب مورد

انجام عملیات میدانی

سازماندهی داده‌ها

تدوین گزارش

دسته‌بندی تحقیقات همبستگی بر حسب هدف

مطالعه همبستگی دو متغیری: در این تحقیقات هدف تعیین میزان هماهنگی تغییرات دو متغیر است.

تحلیل رگرسیون: هدف پیش بینی یک یا چند متغیر ملاک از یک یا چند متغیر پیش بین است.

تحلیل ماتریس همبستگی (کواریانس): در مواقعی که محقق از همبستگی مجموعه‌ای از متغیرها بخواهد تغییرات متغیرها را در عامل‌های محدودتر خلاصه کند.

روش‌های ورود متغیرهای پیش بین در تحلیل رگرسیون

روش همزمان: تمام متغیرهای پیش بین با هم وارد تحلیل می‌شود.

روش گام به گام: ترتیب ورود متغیرها در دست محقق نیست.

روش سلسله مراتبی: ترتیب ورود متغیرها بر اساس یک چارچوب نظری یا تجربی مورد نظر محقق صورت گیرد.

سه اصل عمده تصمیم‌گیری ورود متغیرها به تحلیل تصمیم‌گیری

رابطه علت و معلولی

۱

رابطه متغیرها در تحقیقات قبلی

۲

ساختار طرح پژوهشی

۳

تحلیل ماتریس همبستگی (کواریانس)

تحلیل عاملی: با دو هدف متفاوت می‌تواند تحلیل شود.

مدل معادلات ساختاری: در تحقیقاتی که هدف آزمودن مدل خاصی از رابطه بین متغیرها است، از تحلیل مدل معادلات ساختاری استفاده می‌شود.

اهداف ماتریس کواریانس در تحلیل عاملی

در صورتی که محقق در باره تعداد
عامل‌های خصیصه‌ها، فرضیه‌ای نداشته
باشد.

هدف اکتشافی

در صورتی که درباره تعداد عامل‌های
خصیصه، فرضیه موجود باشد.

هدف تأییدی

رویکردهای هدف اکتشافی

تعیین سازه

بوسیله ابزارهای اندازه گیری خاصی
ارزیابی شده‌اند.

تلخیص داده‌ها

متغیرهای بدست آمده، بصورت
شاخص‌های خلاصه‌تری در می‌آیند.

روش تحقیق پس رویدادی (علی - مقایسه‌ای)

❖ نکات ضروری در تفسیر تحقیقات علی - مقایسه‌ای:

۱. بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه آماری برقرار باشد.
۲. محقق باید مطمئن شود که متغیر مستقل قبل از متغیر وابسته بوقوع پیوسته است.
۳. محقق باید دلایل کافی برای رد فرضیه های رقیب داشته باشد.

❖ کنترل در تحقیقات علی - مقایسه‌ای

❖ مقایسه تحقیقات پس رویدادی و همبستگی

روش های تحقیق آزمایشی

تعریف: به منظور برقراری رابطه علت - معلولی میان دو یا چند متغیر از طرح های آزمایشی استفاده می شود.

ویژگی روش تحقیق آزمایشی

روش های کنترل آزمودنی ها

شیوه کنترل آزمودنی‌ها در روش‌های تحقیق آزمایشی

۱. **انتساب تصادفی:** هر یک از آزمودنی‌ها با شانس مساوی، به گروه آزمایشی یا گروه گواه منتسب می‌شوند.

۲. **همتا کردن تصادفی:** آزمودنی‌های انتخاب شده، از نظر متغیر ناخواسته همگن باشند.

۳. **انتخاب همگن:** نمونه‌ای از آزمودنی‌ها که از نظر متغیر ناخواسته همگن هستند، انتخاب می‌شوند.

۴. **تحلیل کواریانس:** برای کنترل متغیر ناخواسته، می‌توان از این شیوه استفاده کرد.

۵. استفاده از آزمودنی‌ها به عنوان کنترل خودشان

دسته‌بندی طرح‌های تحقیقی آزمایشی

۱. تحقیق تمام آزمایشی: در این روش محقق آزمودنی‌ها را بطور تصادفی به گروه‌های آزمایشی منتسب کرده و تاثیر متغیر مستقل را بر متغیر وابسته بررسی کند.

۲. تحقیق شبه آزمایشی: طرح‌های آزمایشی که در آنها نتوان از انتساب تصادفی استفاده کرد.

۳. تحقیق تک آزمودنی: در این طرح محقق به بررسی تاثیر یک متغیر بر متغیر دیگر می‌پردازد. اما بررسی اثرهای متغیر بر یک آزمودنی متمرکز است.

دسته‌بندی طرح‌های تمام آزمایشی

طرح‌های آزمایشی با گروه گواه و انتساب تصادفی: برای بررسی اثر یک متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌توان از این طرح استفاده کرد.

طرح یک عاملی با سطوح مختلف: چنانچه در طرح‌های آزمایشی با گروه گواه و انتساب تصادفی به جای دو گروه سه یا چند گروه منظور شود.

طرح‌های عاملی: وقتی محقق بخواهد اثر بیش از یک متغیر مستقل را بر متغیر وابسته بررسی کند از این طرح استفاده می‌شود.

حالات اجرای طرح‌های آزمایشی با گروه گواه و انتساب تصادفی

حالت اول: طرح پس-آزمون با گروه کنترل

گروه آزمایشی (E)	R	X	O ₁
گروه کنترل (C)	R	X	O ₁

حالت دوم: طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل

گروه آزمایشی (E)	R	O ₁	X	O ₁
گروه کنترل (C)	R	O ₂	X	O ₂

دسته‌بندی طرح‌های تحقیقات تمام آزمایش مبنا

۱. طرح تصادفی شده کامل: برای اجرای تحقیق سه گام برداشته می‌شود.
  ۱. بیان فرض آماری
  ۲. تعیین شرایط آزمایش و اندازه‌گیری متغیر وابسته و چگونگی کنترل متغیرهای ناخواسته
  ۳. مشخص کردن تعداد آزمودنی‌ها و جامعه‌ای که باید از آن نمونه‌گیری کرد.
۲. طرح بلوکی تصادفی شده: در این طرح تخصیص آزمودنی‌ها به شرایط آزمایشی فقط از طریق انتساب تصادفی آزمودنی‌ها به سطوح متغیر مستقل صورت می‌گیرد.
۳. طرح مربع لاتین: در این طرح محقق اثرات دو متغیر ناخواسته را کنترل می‌کند و متغیر مستقل را در سطوح مختلف آزمایش می‌کند.
۴. طرح عاملی تصادفی شده کامل: محقق اثر دو متغیر مستقل را همزمان در یک آزمایش بررسی کند.

انواع طرح‌های تحقیق شبه آزمایشی

طرح‌های تک - گروهی سری‌های زمانی: بسط طرح تک گروهی با مشاهده قبل و بعد

O_1 O_2 O_3 O_4 X O1 O2 O3 O4

طرح‌های شبه آزمایشی با گروه گواه

طرح‌های تک آزمودنی: بررسی تاثیر یک متغیر بر متغیر دیگر

انواع طرح‌های تحقیق شبه آزمایشی با گروه گواه

الف) طرح دو گروهی نا همسان با پیش آزمون و پس آزمون: متداولترین طرح تحقیقی شبه آزمایشی

گروه آزمایشی (E) O_1 X O_1

گروه کنترل (C) O_2 X O_2

ب) طرح دو گروهی سری‌های زمانی: اجرای بیش از یک پیش آزمون و پس آزمون

O_{11} O_{12} O_{13} O_{14} X O_{11} O_{12} O_{13} O_{14}

O_{21} O_{22} O_{23} O_{24} X O_{21} O_{22} O_{23} O_{24}

سایر روشهای تحقیق

مقدمه

سایر روش‌های تحقیق

روش تحقیق تاریخی: هدف بکار بردن داده‌های مربوط به واقعیت‌های مرتبط با رویدادهای گذشته و تفسیر آنهاست

روش تحقیق فلسفی: تجزیه و تحلیل مفاهیم مورد مطالعه

تحقیق قوم‌نگاری: محقق به توصیف علمی فرهنگ‌های مختلف می‌پردازد.

تحلیل محتوا: بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در یک متن

مراحل تحقیق تاریخی

الف) بیان مسئله: مرحله آغازین تحقیق تاریخی

ب) گردآوری داده‌ها: گردآوری آرا و ردپای وقایع

ویژگی تحقیقات قوم‌نگاری

❖ ویژگی محیط‌گرایی

❖ ماهیت کیفی - پدیدار شناختی

❖ استفاده از روش شرکت‌کننده - مشاهده‌گر

❖ دیدگاه کل‌گرا

تحقیق فلسفی

تعریف

روش اجرا

ویژگی تحقیقات قوم‌نگاری

- ❖ ویژگی محیط‌گرایی
- ❖ ماهیت کیفی – پدیدار شناختی
- ❖ استفاده از روش شرکت‌کننده – مشاهده‌گر
- ❖ دیدگاه کل‌گرا

فرایند تحقیق قوم نگاری

شناسایی پدیده مورد مطالعه: زمینه و اندیشه کلی رویداد

شناسایی آزمودنی‌ها: شناسایی آزمودنی‌ها و زمان و مکان
مورد مشاهده

تدوین فرضیه‌ها

تحلیل: تنظیم داده‌های حاصل از مشاهده، مصاحبه، اسناد و مدارک

نتیجه‌گیری: انجام نتیجه‌گیری پس از هر مرحله از مشاهدات

مراحل تحلیل محتوا

مرحله آماده سازی و سازمان دهی

بررسی مواد(پیام) : رمزگذاری داده‌های خام

پردازش نتایج(داده ها) : بررسی داده‌های رمزگذاری شده به دو شیوه دستی و کامپیوتری

ابزار جمع آوری
اطلاعات و مقیاس‌های
اندازه‌گیری

ششم

ابزار اندازه‌گیری در تحقیق

❖ پرسشنامه

❖ مصاحبه

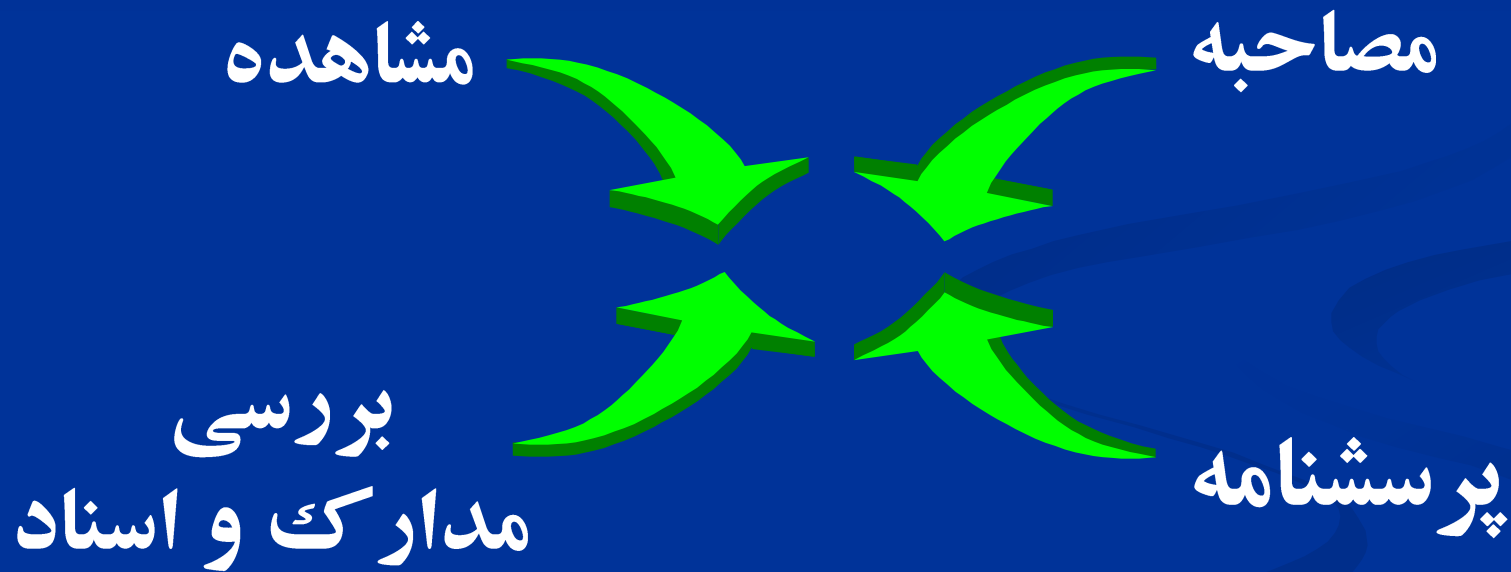
❖ مشاهده

پرسشنامه

Questionnaire

روشهای گردآوری اطلاعات

پرسشنامه

تعریف: پرسشنامه مجموعه‌ای از سوال‌هاست که پاسخ دهنده با ملاحظه آن‌ها پاسخ لازم را ارائه می‌کند.

اصول کلی تنظیم پرسشنامه: دارای اهداف و سوال‌های تحقیق، جذاب بودن برای پاسخگو، کوتاه و حاوی کلیه اطلاعات مورد نیاز تحقیق

پرسشنامه

پرسشنامه مجموعه‌ای است از سؤالات کتبی و غالباً مبتنی بر گزینه‌های مشخص که پاسخ دهنده جوابهای خود را بر آن درج می‌کند.

موارد استفاده

در مواردی که از راه مشاهده یا مصاحبه نتوانیم حقایق و اطلاعات مورد نیاز را بدست آوریم و یا اگر هم اطلاعاتی بدست آمدنی باشد پردامنه و وسیع و همه جانبه نباشند و یا زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که منابع لازم برای کسب اطلاعات در دسترس نباشند و ما ناگزیر باشیم از طریق پرسش از افراد بصیر در آن راه گام برداریم.

همچنین پرسشنامه در موردی بکار می‌رود که محقق بخواهد نظر جمعی را در مورد مسأله ای بدست آورد. طرز تلقی مردم را از یک مسأله بداند، فلسفه‌ای را جستجو کند، از دیدگاه مثبت و منفی مردم نسبت به امری سر در آورد.

مزایای پرسشنامه

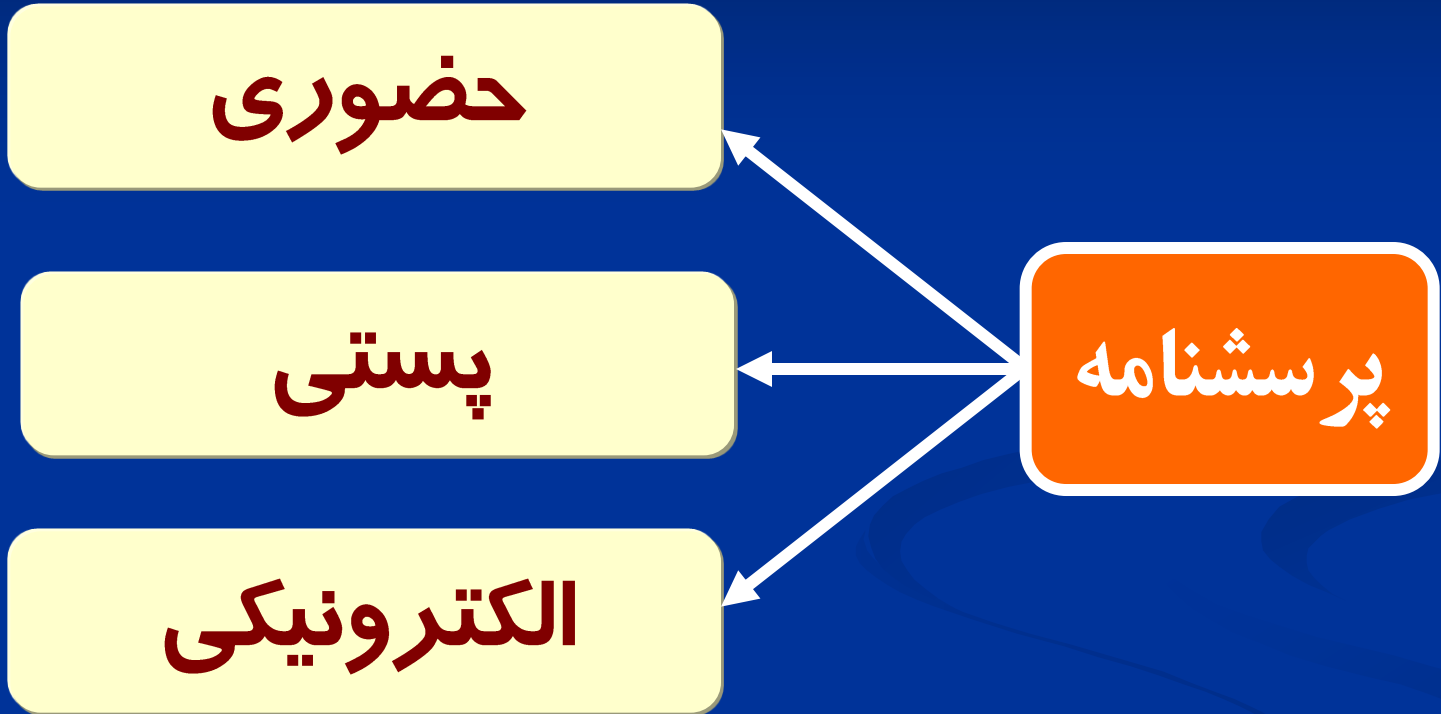
- ❖ از نظر تعداد سؤالات و دامنه آن انعطاف پذیری بیشتری نسبت به مصاحبه دارد.
- ❖ از طریق آن با گروه وسیع تری در داخل و خارج جامعه می توان تماس گرفت و اطلاعات وسیع و قابل اعتمادتری را می توان بدست آورد.
- ❖ سرعت عمل، هزینه پایین، سادگی و آسانی اجرا، همانندی سیالات برای همه، مشخص تر بودن حد و مرز سؤالات، آسانی استخراج مطالب و ارزیابی باعث آن می شود که از این شیوه بیشتر استفاده شود.

محدودیت‌های پرسشنامه

❖ مطلق بودن هر سؤال، عدم امکان توضیح، عدم

رابطه روانی بین پرسشگر و پاسخگو.

❖ مبتنی بودن پاسخ‌ها بر محافظه کاری، راز داری

پرسشنامه حضوری

هرگاه بررسی در سازمان کوچکی صورت می گیرد و آمادگی و توانایی جمع کردن کارکنان در یک محل وجود داشته باشد تا به پرسش‌ها پاسخ دهند اجرای حضوری بهترین روش گردآوری اطلاعات است. امتیاز این شیوه آن است که خود پژوهشگر می‌تواند شخصاً پرسشنامه‌های تکمیل شده را در مدت زمان کوتاه گردآوری کند و هرگونه تردیدی را که پاسخ دهندگان در مورد هر یک از سؤالات دارند بی‌درنگ برطرف کند.

پرسشنامه پستی

مزیت برجسته آن این است که منطقه جغرافیایی گسترده‌ای را در بر می‌گیرد.

پرسشنامه‌ها از طریق پست برای پاسخ دهندگان ارسال می‌شود تا آنان هر گونه که راحت ترند آنها را تکمیل کنند. یکی از دشواریهای آن این است که چنانچه پاسخ دهنده با ابهامی روبرو باشد آن را نمی‌توان برطرف کرد.

در روش ارسال پرسشنامه از طریق پست باید نکات زیر رعایت شود:

(الف) روی پاکت آدرس گیرنده و فرستنده به طور کامل نوشته شود.

(ب) پرسشنامه و راهنمای آن در پاکت قرار داده شود.

(ج) برای سهولت کار عودت پرسشنامه تکمیل شده، پاکت تمبر زده ای را که روی آن آدرس محقق نوشته شده است ضمیمه کند تا پاسخگو برای ارسال پرسشنامه ناچار به تهیه پاکت و تمبر نباشد.

(د) در صورت امکان نامه جداگانه یا کارت یا نشانه‌ای یادگاری به عنوان هدیه برای پاسخگو بفرستد.

پرسشنامه الکترونیک

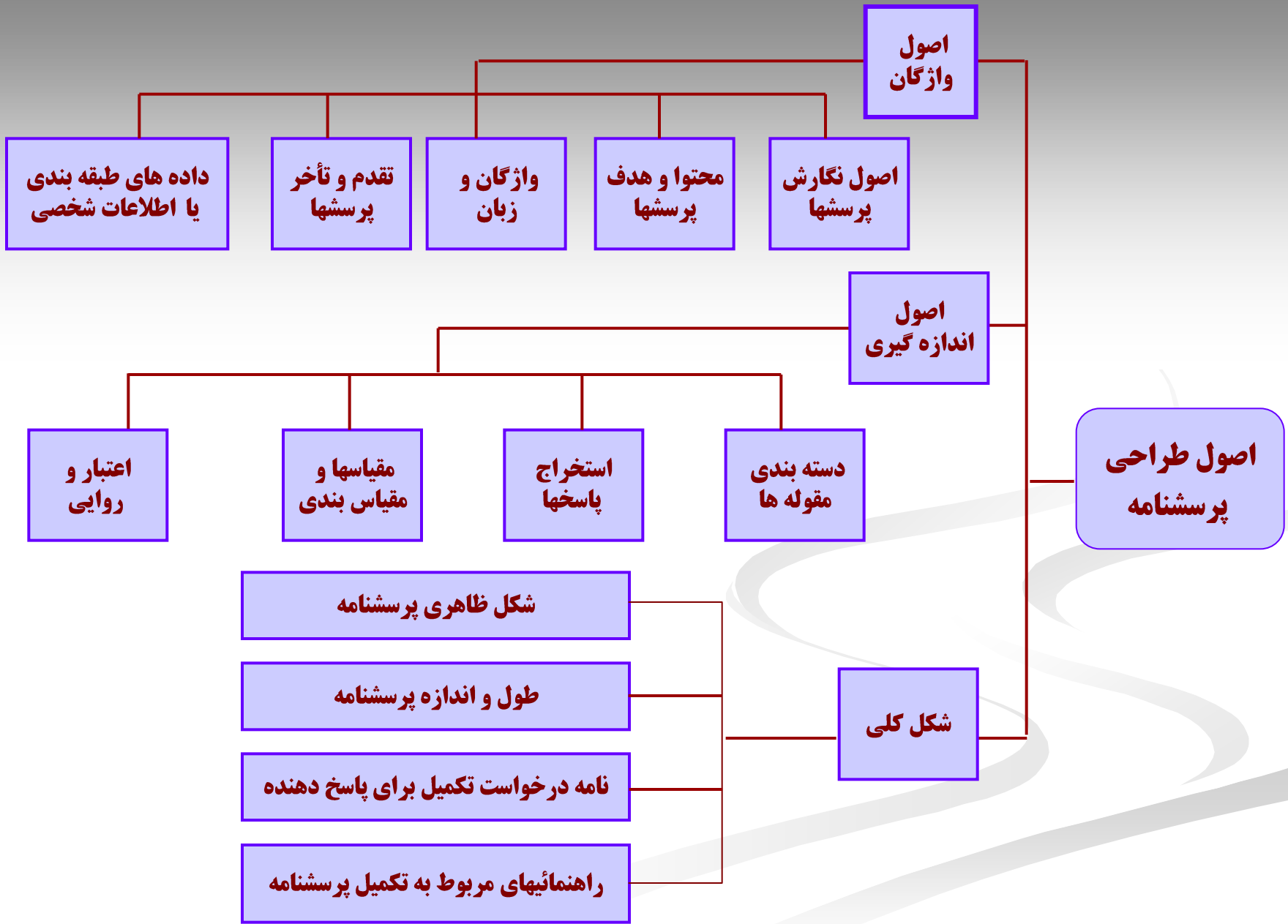
تکمیل پرسشنامه (آن لاین) با اتصال میکرو کامپیوترها به شبکه های رایانه ای برای پاسخ دهندگان میسر است. همچنین می توان دیسکهای داده ها را برای پاسخ دهندگانی که از رایانه شخصی استفاده می کنند ارسال کرد. البته زمانی می توان از این ابزار استفاده کرد که پاسخ دهنده طرز کار با رایانه را بداند و تمایل به پاسخگویی بدین طریق را داشته باشد.

اجزاء اصلی پرشناامه

(الف) نامہ ہمراہ یا مقدمہ‌ای برای آمادہ کردن پاسخ دہندہ
جہت تکمیل پرشناامہ.

(ب) دستورالعملہا

(ج) سیالہا (گویہہا)

پرسشهای
باز

به پاسخ دهنده اجازه می‌دهد
هر گونه مایل است جواب دهد.

پرسشهای
بسته

از پاسخ دهنده می‌خواهد از میان گزینه‌هایی
که پژوهشگر ارائه می‌کند یکی را برگزیند.

انواع سوالات بسته پاسخ

الف) حالت چند جوابی :

در این سؤالات پاسخ دهنده یکی از گزینه‌های ارائه شده را انتخاب نموده و علامت گذاری می‌کند.

مثال)

مسیر مهاجرت شما به چه صورتی بوده است ؟

- از جامعه عشایری به روستا
- از جامعه عشایری به شهر
- از جامعه روستایی به شهر

(ب) حالت مقیاس چند درجه‌ای

در این نوع سؤالات، پاسخ دهنده موضع خود را در مورد موضوعی بر روی یک طیف با انتخابی که به بهترین وجه نمایانگر باورها، عقاید یا نگرش او درباره آن گونه باشد مشخص می‌کند.

(مثال)

– نقش علوم در زندگی انسان انکار ناپذیر است.

کاملاً مخالف

مخالف

بی طرف

موافق

کاملاً موافق

ج) حالت تعیین اولویت نسبت به موارد ارائه شده

در این حالت یک سری گویه ارائه شده و از پاسخ دهنده خواسته می شود تا ترتیب اهمیت آنها را مشخص کند.

(مثال)

مشاغل زیر را به ترتیب اهمیت رده بندی کنید :

☐	معلمی	☐	پزشکی	☐	تجارت
☐	اداری	☐	کشاورزی	☐	کارگر صنعتی

مزایا و معایب سؤالات بسته-پاسخ و باز-پاسخ

سوالهای بسته پاسخ	سوالهای باز پاسخ	
<ul style="list-style-type: none"> - ثبات پاسخها در میان پاسخ دهندگان بالا می رود - جدول بندی کردن سریعتر و راحت تر صورت می گیرد. - توسط پاسخ دهندگان مردم پسندتر است.	<ul style="list-style-type: none"> - آزادی برای پاسخگویی وجود دارد - ساختن آن راحت تر است - امکان پیگیری از طرف مصاحبه گرو وجود دارد.	
<ul style="list-style-type: none"> - وسعت پاسخها ممکن است محدود شود. - برای ساختن آن زمان بیشتری به کار برده می شود. - برای پوشش دادن به موضوع تحقیق نیاز به سیالهای بیشتری است .	<ul style="list-style-type: none"> - پاسخها منجر به بی ثباتی در طول و محتوا می شود. - هم سیالها و هم پاسخها در معرض - تفسیر اشتباه قرار می گیرند. - جدول بندی و نتیجه گیری مشکل است	معایب

پرسشهای همراه با واژگان مثبت و منفی

به جای اینکه همه پرسشها را به صورت مثبت بنویسیم، شایسته است پرسشهایی همراه با واژگان منفی نیز در نظر گرفته شود تا گرایش پاسخ دهنده به علامت زدن در یک سمت مقیاس به حداقل برسد.

یک پرسشنامه خوب آمیزه‌ای از پرسشهای مثبت و منفی را در خود دارد.

سؤالهای مشروط

غالباً بعضی از سؤال‌های پرسشنامه به بعضی از پاسخگویان مربوط می‌شود و به پاسخگویان دیگر ربطی ندارند. زمانی این نوع موقعیت بروز می‌کند که می‌خواهید مجموعه سؤال‌هایی درباره موضوعی خاص مطرح کنید. سؤال‌های متعاقب این مجموعه از سؤالها را “سؤال‌های مشروط” می‌نامند. اینکه آیا باید آنها را پرسید یا به آنها پاسخ داد، مشروط به پاسخ‌هایی است که به نخستین سؤال در این مجموعه داده می‌شود. استفاده از سؤال‌های مشروط ممکن است کار پاسخگویان را در تکمیل پرسشنامه آسان‌تر سازد، زیرا آنان مواجهه با پاسخ دادن به سؤال‌هایی نیستند که به ایشان مربوط نیست.

مثال

آیا تا کنون درباره « برنامه پاسداری از محله » چیزی شنیده اید؟

[ ] بلی
[ ] خیر

اگر بلی:

(الف) آیا کلاً آن برنامه را تأیید می کنید یا تأیید نمی کنید؟

[ ] تأیید می کنم

[ ] تأیید نمی کنم

[ ] نظری ندارم

(ب) آیا تا کنون در جلسه ساکنان برای پاسداری از محله شرکت کرده اید؟

[ ] بلی

[ ] خیر

اگر بلی: آخرین بار چه زمانی در جلسه شرکت کردید؟

انواع سؤال‌های ممکن در یک پرسشنامه

❖ **پرسشهای دو وجهی:** پرسشهایی که احتمالاً دو پاسخ دارند.

❖ **پرسشهای مبهم:** پرسشهایی که به گونه‌ای نگاشته می‌شوند که پاسخ دهنده معنای آنها را به درستی درک نمی‌کند و ممکن است آنها را به گونه‌ای دیگر تفسیر کند و در نهایت این پرسشها مجموعه‌ای از پاسخهای نادرست را به همراه می‌آورند.

❖ **پرسشهای مبتنی بر یادآوری گذشته:** ممکن است برخی پرسشها پاسخ دهنده را بر آن دارند که تجربه‌هایی از گذشته خود را که برایش روشن نیستند به یاد آورد. این پاسخها می‌تواند همراه با سوگیری باشد. چنین اطلاعاتی را به سادگی می‌توان از پرونده استخدامی افراد بدست آورد.

پرسشهای هدایت کننده: پرسشها نباید به گونه‌ای نگاشته شوند که پاسخ دهنده را به دادن پاسخ‌هایی هدایت کند که مورد نظر پژوهشگر است.

پرسشهایی که بار عاطفی دارند: نوع دیگری از سوگیری در پرسشها زمانی روی می‌دهد که آنها با احساسات و عواطف درآمیخته شوند.

پرسشهای پیچیده: این گونه سؤال به دشواری قابل درک است و بنابراین پاسخ دهنده وقت زیادی را صرف درک معانی آن می‌کند.

پرسشهای منفی: پاسخ دهنده در برابر سیال منفی ممکن است به طور ناخود آگاه کلمات منفی را نادیده گرفته و متوجه آنها نشود. در این حالت پاسخهای او با واقعیت مطابقت نخواهد داشت. در صورتی که ناچار به استفاده از سؤالهای منفی باشید بهتر آن است که زیر کلمات منفی خط کشیده و یا این کلمات را با حروف درشت مشخص کنید.

مثال (

نظر شما درباره عدم اعطای گواهینامه آموزش ضمن خدمت به افرادی که دارای حداقل دو سال سابقه خدمت می باشند چیست ؟

نظر شما درباره عدم اعطای گواهینامه آموزش ضمن خدمت به افرادی که دارای حداقل دو سال سابقه خدمت می باشند چیست ؟

اصول اندازه‌گیری

اصولی برای اندازه‌گیری وجود دارد که باید پیگیری شود تا اطلاعات گردآوری شده برای آزمودن فرضیه‌ها متناسب شوند. این اصول، مقیاسها و فنون مقیاس بندی را که در مفاهیم اندازه‌گیری به کار می‌روند و نیز سنجش اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری که به کار رفته است در بر می‌گیرد. مقیاسها را باید متناسب با نوع اطلاعات مورد نیاز به کار برد. ساز و کارهای مختلف مقیاس بندی به ما کمک می‌کند تا مقیاس‌های خود را به درستی مورد استفاده قرار دهیم.

روایی و اعتبار (پایایی) پرسشنامه

روایی

یعنی سئوالات آنچه را که موضوع بررسی ماست
پرسند و جز آن چیزی را مورد پرسش قرار ندهند.

پایایی

سئوالات باید اعتبار داشته باشند به گونه ای که اگر
در فواصل زمانی مختلف از افراد مورد نظر پرسش
شوند حاصل آن واحد باشد و یک گونه از آنها
استنباط شود و طبیعی است به شرطی این هدف
قابل وصول است که سیالات استاندارد باشد.

ظاهر کلی پرسشنامه

یک پرسشنامه جذاب و مرتب که دارای مقدمه خوب برای درخواست تکمیل، راهنماهای مناسب و مجموعه‌های منظم و دسته‌بندی شده‌ای از پرسشها و گزینه‌ها باشد پاسخ‌دهی را برای تکمیل کننده ساده‌تر می‌کند.

پرسشنامه باید جادار و مرتب باشد، قرار دادن بیش از یک سیال در یک سطر روی هم رفته موجب می‌شود که پاسخگویان متوجه سیال دوم نشوند و یا نوشتن سئوالات به صورت اختصار ممکن باعث شود که برخی پاسخگویان اینگونه سیالات را غلط تعبیر کنند.

پرسشهای باز در انتهای پرسشنامه

در انتهای پرسشنامه می توان چند پرسش باز نیز قرار داد تا افراد هرگونه دیدگاهی دارند بنویسند و آنگاه پرسشنامه با یک عبارت تشکر آمیز به پایان می رسد.

معمولاً برای تکمیل هر پرسشنامه ۴ نوع دستورالعمل می توان صادر کرد

۱- دستور کلی :

باید شامل معرفی هدف پرسشنامه، قول محرمانه ماندن اطلاعات، اینکه پاسخگو چگونه انتخاب شده است، پرسشنامه ها چگونه و چه وقت برگردانده شود.

۲- دستورالعمل مربوط به هر بخش :

زمانی که پرسشنامه به بخشهایی تقسیم شده است بهتر است مقدمه مختصری درباره هر بخش فراهم شود.

۳- دستورالعمل مربوط به تعداد سئوالها و گزینه ها :
مشخص کنید که پاسخگو می تواند چه تعداد از گزینه ها را
علامت بزند.

۴- دستورالعمل مرتبط به هدایت به مرحله بعدی :
هنگام استفاده از سئوالهای مشروط باید این نوع
دستورالعملها را به کار بگیرید .

آزمون مقدماتی پرسشنامه

مطمئن ترین عامل محافظت در برابر خطاها در پرسشنامه، این است که کل پرسشنامه یا بخشی از آن را آزمون مقدماتی کنید. معمولاً ضرورتی ندارد آزمودنیهایی که مورد آزمون مقدماتی قرار می گیرند نمونه معرف باشند، اما دست کم باید از افرادی استفاده کنید که پرسشنامه به آنان مربوط می شود. به طور کلی به جای آنکه با خواندن سراسر پرسشنامه به جستجوی خطاها بروید، بهتر است از عده ای بخواهید که آنها را تکمیل کنند.

مثال ۲-۷: نمونه درخواستنامه برای تکمیل پرسشنامه.

پاسخ دهنده / همکار گرامی

این پرسشنامه برای بررسی جنبه‌های زندگی در محل کار طراحی شده است. اطلاعاتی که شما ارائه می‌کنید ما را در درک بهتر کیفیت زندگی کاری کمک می‌کند. از آنجا که شما می‌توانید تصویر درستی از برداشتی که از زندگی کاری دارید ارائه کنید، خواهشمند است به طور صریح و صادقانه به پرسشها پاسخ دهید.

پاسخهای شما کاملاً محرمانه خواهد ماند و تنها اعضای گروه پژوهش به اطلاعاتی که شما ارائه می‌کنید دسترسی خواهند داشت. برای آنکه اطلاعات کاملاً خصوصی بماند برای هر پاسخ دهنده یک شماره تشخیص در نظر گرفته‌ایم. این شماره را برای اقدامات پیگیری به کار خواهیم برد. شماره‌ها، اسامی و پرسشنامه‌ها در اختیار هیچ کس جز اعضای گروه پژوهش قرار نخواهد گرفت.

پس از تحلیل داده‌ها، خلاصه نتایج را برایتان خواهیم فرستاد.

از اینکه وقت خود را در اختیار ما می‌گذارید و با ما همکاری می‌کنید سپاسگزاریم. همچنین، از سازمان شما و همکاریتان در پیشبرد این پژوهش قدردانی می‌کنیم.

با تشکر

امضای پژوهشگر

عنوان پژوهشگر

پیوست (ه): نمونه‌ای از پرسشنامه مورد استفاده در طرح تحقیقاتی شکوهی و بازرگان (۱۳۶۹)

دانشگاه تهران - دانشکده علوم تربیتی

طرح بررسی رابطه آموزش و اشتغال در کارگاه‌های کوچک

پرسشنامه شاغل دیپلم شهر تهران - ۱۳۶۸

۱. نام کارگاه ..... سن: .....
۲. نام شاغل دیپلم: ..... سن: .....
۳. محل تولد: شهر روستا نام استان:
۴. شغل پدر:
۵. سال اخذ پایان‌نامه تحصیلات متوسطه: .....
۶. رشته تحصیلی
۷. آیا تاکنون در امتحانات ورودی دانشگاهها شرکت کرده‌اید؟ بلی خیر
۸. اگر بلی، در چه رشته‌ای مایل بودید ادامه تحصیل دهید؟.....
۹. اگر بلی، انگیزه تمایل به ادامه تحصیل در این رشته چه بوده است؟.....
۱۰. آیا تاکنون در دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای شرکت کرده‌اید؟ بلی خیر
۱۱. اگر بلی، مشخصات این دوره‌ها چه بوده است؟

نام دوره	مدت دوره	نام موسسه آموزشی	آیا محتوای دوره با شغل کنونی شما ارتباط دارد؟	
			بلی	خیر
۱	۲	۳	۴	۵

۱۱. نوع شغل:
۱۲. آیا این شغل اولین شغل شماست؟ بلی خیر
- ۱۲/۱. اگر بلی، از چه طریق مشغول این کار شده‌اید؟
مراجعه مستقیم به کارگاه از طریق معرفی کاربایی‌ها
آشنایی با صاحب کارگاه معرفی دوستان و آشنایان
- سایر با ذکر نوع: _____
- پ - ۲
- ۱۲/۲. اگر خیر، قبلاً چه مشاغلی داشتید؟
الف - اولین شغل:
پ - شغل قبل از شغل فعلی:
۱۳. پس از پایان دوره دبیرستان، چه مدت برای یافتن اولین شغل صرف کرده‌اید؟

در این قسمت چیزی ننویسید

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

..... سال ..... ماه ..... روز

۱۴. سابقه کار در شغل کنونی: ..... سال ..... ماه

۱۵. وظایف اساسی شما در این شغل به ترتیب اولویت چیست؟

۱۶. آیا آن‌چه را که در دوره دبیرستان فرا گرفته‌اید برای انجام وظایف یاد شده تا چه اندازه مؤثر می‌دانید؟ کاملاً تا اندازه‌ای کم هیچ

۱۶/۱. در صورتی که پاسخ «کاملاً» نباشد، تصور می‌کنید در دوره دبیرستان چه مهارت‌هایی باید به دست می‌آوردید؟

۱۷. برای انجام وظایف شغل کنونی، چگونه مهارت‌های لازم را کسب کرده‌اید؟
گذراندن دوره آموزشی قبل از تصدی این شغل گذراندن دوره آموزشی بعد از تصدی این شغل ضمن کار در این کارگاه ضمن کار در کارگاه دیگر ضمن کار در دوران تحصیل

۱۸. آیا مایل بودید که در دوره دبیرستان در یکی از واحدهای صنعتی یا خدماتی به کارآموزی بپردازید؟ بلی خیر اگر بلی در چه رشته: .....

۱۹. آیا تاکنون در طرح کاد شرکت کرده‌اید؟ بلی خیر

۱۹/۱. اگر بلی، در چه رشته:

۱۹/۲. اگر خیر، علت چه بوده است؟

۲۰. به نظر شما چه گونه می‌توان، ضمن گذراندن دوره آموزش متوسطه، حرفه‌های مورد نیاز بازار کار را یاد گرفت و در صورت لزوم پس از اتمام دوره دبیرستان به کار مشغول شد؟
نام و نام خانوادگی پرسشگر: _____ تاریخ تکمیل: _____ امضاء: _____

در این قسمت چیزی ننویسید

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

مثال ۳-۷ بخش دوم: اطلاعات مربوط به زندگی کاری

پرسشهای زیر دیدگاههای شما را درباره زندگی کاری توصیف می کند. به زندگی روزمره و کامیابیهای شغلی خود بیندیشید و مناسب ترین پاسخ را علامت بزنید.

۲۷۴ روشهای تحقیق در مدیریت

بدون توجه به اینکه دیگران چه می اندیشند.

۸- برای رسیدن به هدفهای خودم سعی می کنم در دیگران نفوذ کنم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۹- برای موفقیت در کار به طور متعادل به استقبال خطر می روم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۱۰- ترجیح می دهم به کار خود پردازم و دیگران نیز به کار خودشان. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۱۱- به قوانین و مقرراتی که مانع آزادی شخصی می باشند بی اعتنا هستم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

کاملاً موافق اندکی بی اندکی مخالف کاملاً

موافق موافق تفاوت مخالف مخالف

۱- وقتی وظایفم نسبتاً دشوار باشد، بهترین عملکرد را دارم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۲- وقتی حق انتخاب داشته باشم، به جای آنکه تنها کار کنم به گروه می پیوندم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۳- در انجام وظایفم سعی می کنم رئیس خودم باشم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۴- در رهبری گروهها سعی می کنم نقش فعال داشته باشم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۵- سعی می کنم در عملکردم پیشرفت داشته باشم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۶- به احساسات دیگران به هنگام کار بسیار توجه دارم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

۷- به هنگام کار راه خود را می روم. ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷

اطلاعات شخصی: اطلاعات شخصی یا جمعیت شناختی را می توان همانند نمونه زیر سازماندهی کرد. به مقیاس بندی متغیر سن توجه کنید.

مثال ۴-۷: بخش اول: اطلاعات شخصی

لطفاً در پرسشهای زیر، گردشماره ای که پاسخ مناسب را نشان می دهد دایره بکشید.

۱- سن	۲- بالاترین سطح تحصیلات	۳- جنسیت
۱- کمتر از ۲۰	۱- ابتدایی	۱- زن
۲- ۲۰ تا ۳۵	۲- دیپلم	۲- مرد
۳- ۳۶ تا ۵۰	۳- لیسانس	
۴- ۵۱-۶۵	۴- فوق لیسانس	
۵- بیش از ۶۵	۵- سایر (مشخص کنید)	

روشهای گردآوری داده‌ها ۲۷۵

۴- وضعیت تأهل	۵- تعداد فرزندان زیر پنج سال	۶- سن بزرگترین فرزند تحت تکفل
۱- متأهل	۱- هیچ	۱- کمتر از ۵ سال
۲- مجرد	۲- یک	۲- ۵ تا ۱۲
۳- همسر فوت شده	۳- دو یا بیشتر	۳- ۱۳ تا ۱۹
۴- جدا شده		۴- بیش از ۱۹
۵- سایر (مشخص کنید)		۵- سؤال به من مربوط نمی‌شود.
۷- سالهای خدمت در ۸- تعداد سازمانهایی که پیش از پیوستن به ۹- در شغل کنونی ۱۰- سطح سازمانی این سازمان در آنها کار کرده‌اید. نوبت (شیفت) چندم هستید؟		
۱- کمتر از ۱	۱- هیچ	۱- مدیر ارشد
۲- ۱ تا ۲	۱-۲	۲- مدیر میانی
۳- ۴ تا ۵	۲-۳	۳- مدیر پایه
۴- ۶ تا ۱۰	۳-۴	۴- غیر مدیر
۵- بیش از ۱۰	۴-۵ و بیشتر	

طراحی و اجرای پرسشنامه الکترونیک

تکمیل پرسشنامه «آن لاین» با اتصال میکرو کامپیوترها به شبکه های رایانه ای برای پاسخ دهندگان میسر است. CAPPA در پژوهشهای بازاریابی استفاده می شود. (گرین، کیدیا، نیک هیل، ۱۹۸۵)

نکات مثبت سیستم CAPPA

فرد میتواند در پاسخهای خود تجدیدنظر کند.
به گونه ای است که علاقه فرد را برمی انگیزد.
خطاهای معنایی و منطقی را به هنگام استخراج اطلاعات کنترل می کند.
در بردارنده برنامه های تحلیل داده ها همچون تحلیل واریانس، رگرسیون چندگانه و نظایر آن می باشد.
انتخاب تصادفی پرسشها و سبک و سنگین کردن پاسخ دهندگان .
بیگمان در آینده انواع مختلف برنامه ها برای پرسشنامه به صورت الکترونیکی تهیه خواهد شد.

نکات ضروری در تدوین سوالات پرسشنامه

- ❖ از سوال های نامفهوم و مبهم پرهیز شود
- ❖ سوالاتی که پاسخ دهنده را به پاسخ خاصی هدایت می کند باید اجتناب کرد
- ❖ از سوال پیچیده پرهیز گردد
- ❖ از سوال های دو وجهی که شامل دو سوال در یک پرسش است اجتناب شود
- ❖ تا جایی که امکان دارد از ارائه سوال های منفی خودداری شود
- ❖ از بیان سوال های مستقیم که موجب تحریک حساسیت آزمودنی شده و یا در وی ایجاد مقاومت می کند پرهیز شود
- ❖ از تنظیم سوال هایی که آزمودنی پاسخ آن ها را در دسترس ندارد خودداری شود.

دو اصل مهم در ترتیب ارائه سوال ها

سوال های اولیه باید به حدی جالب باشد که پاسخ دهنده را به پاسخ دادن ترغیب کند

سوال ها از ساده ترین به پیچیده ترین عرضه شود

نکات عمده در تدوین پرسشنامه

- ❖ تصمیم‌گیری در باره محتوای سوال‌ها
- ❖ تصمیم‌گیری درباره صورت بندی سوال‌ها
- ❖ تصمیم‌گیری درباره شکل پاسخ‌ها
- ❖ تصمیم‌گیری درباره ترتیب قرار گرفتن سوال در پرسشنامه

سایر روشهای گردآوری اطلاعات

مشاهده

فردمی تواند به مشاهده رفتار افراد در محیط کار واقعی یا در محیط آزمایشگاهی بپردازد.

مشاهده بدون مشارکت (غیر فعال)

پژوهشگر می تواند صرفاً در نقش پژوهشگر و بدون آنکه به عنوان یک عضو سازمان عمل کند، به گردآوری اطلاعات بپردازد.

مشاهده توأم با مشارکت (فعال)

پژوهشگر نقش یک مشاهده گر فعال را ایفا می کند. وی به درون سازمان یا مکان پژوهش پای می گذارد و عملاً به عنوان عضو یک گروه کاری تلقی می شود. (پژوهشهای مردم شناسی)

مشاهده هدایت شده و اتفافی

هنگامی که پژوهشگر مجموعه ای از مقوله های فعالیت یا پدیده را که قصد مطالعه آنها را دارد از پیش در نظر می گیرد، مشاهده هدایت شده نامیده می شود.

هنگامی که مشاهده گر اندیشه معینی برای جنبه های بخصوصی که باید مورد توجه قرار دهد در دست نداشته باشد، مشاهده اتفافی یا غیرهدایت شده نامیده می شود.

سوگیریهای مطالعات مشاهده ای

داده هایی که پژوهشگر با مشاهده از زاویه دید خود گردآوری می کند در معرض سوگیریهای توسط او می باشد. خستگی مشاهده گر عامل سوگیری می باشد. برای آنکه سوگیری به حداقل برسد، مشاهده گران را در زمینه چگونگی ثبت رویدادها آموزش می دهند.

روشهای برون فکنی

برخی اندیشه ها و دیدگاههایی را که نمی توان به سادگی به زبان آورد یا به هنگام پاسخگویی در سطح ناخودآگاه باقی می ماند، اغلب به یاری پژوهش های انگیزشی آشکار میشوند.

فنون آشنا برای گردآوری چنین داده هایی عبارت اند از: تداعی واژگان، تکمیل جمله، آزمونهای لکه جوهر، آزمونهای (TAT) و نظایر آن.

فن تداعی واژگان: با ارائه واژهایی به پاسخ دهنده از او می خواهند بی درنگ نخستین چیزهایی را که به ذهنش می رسد بازگو کند.

فن تکمیل جمله: از افراد می خواهند جمله ای را کامل کنند.

آزمون TAT: از آزمودنی می خواهند که درباره تصویری که به او نشان می دهند یک داستان پدید آورد.

آزمون لکه جوهر: از آزمودنی می خواهند انواع لکه های رنگی را تعبیر و تفسیر کند.

برخی منابع اطلاعاتی ویژه

گروههای کار

آنها می توانند در مدت اندک داده‌هایی را بدست آورند که قابل اعتماد است.

هر گروه دارای هشت یا دوازده عضو است که به طور تصادفی برگزیده می‌شوند.

گروههای ایستا و پویا

هنگامی که بخواهیم تأثیرات برخی تغییرات یا نوآوریها را در طول مدتی معین بررسی کنیم از این گروه استفاده می‌کنیم. چند نفر به عنوان اعضای گروه مطالعه برگزیده می‌شوند.

منابع غیر مستقیم

گونه مهمی که افراد انسانی را در بر نمی‌گیرد. مثلاً میزان رد و بدل شدن مجله‌ها.

روشهای چند گانه گردآوری اطلاعات

از آنجا که تقریباً همه روشهای گردآوری اطلاعات همراه با سوگیریهایی هستند، گردآوری اطلاعات به روشهای چند گانه از منابع مختلف به پژوهش استحکام می بخشد. در اینصورت اگر در داده‌ای سوگیری وجود داشت آن را نادیده می گیریم.

پژوهشگران خوب کوشش میکنند از چند منبع و یا چند روش داده‌ها را گردآوری کنند، هرچند این پژوهشها پر هزینه و وقتگیر است.

برتریها و کاستیهای روشهای گردآوری داده‌ها و محل کاربرد هر یک

مصاحبه چهره به چهره

کشف و درک مسایل پیچیده را میسر می‌سازد. می‌توان دیدگاه‌هایی را که بیان آنها به طور عادی میسر نیست، مطرح کرد. **بعد منفی:** پاسخ دهنده می‌تواند سوگیری‌هایی داشته باشد و هزینه مطالعه گزاف است.

مصاحبه تلفنی

برای پرسیدن سئوال‌های معین، دریافت پاسخهای فوری و آزمودنی‌هایی که در مناطق جغرافیایی پراکنده‌اند مورد استفاده قرار می‌گیرد. **بعد منفی:** نمی‌توان بازتابهای غیر کلامی افراد را مشاهده کرد و مصاحبه شونده هر لحظه می‌تواند مکالمه را قطع کند.

پرسشنامه حضوری

میتوان راهنمایی های مورد نیاز پاسخ دهنده را در هر مرحله ارائه کرد و پرسشنامه را بی درنگ پس از تکمیل گردآوری کرد. بعد منفی: اجرای پرسشنامه حضوری پر هزینه است به ویژه اگر گروه نمونه از نظر جغرافیایی پراکنده باشد.

پرسشنامه پستی

هنگامی که لازم باشد اطلاعات فراوانی با هزینه اندک از پاسخ دهندگان پراکنده گردآوری شود، بهترین روش می باشد. بعد منفی: میزان برگشت پرسشنامه های پستی معمولاً اندک است.

بررسی روش مصاحبه به عنوان یکی

از روشهای جمع آوری اطلاعات

مصاحبه

Interview

روشی که اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق ارتباط مستقیم بین پرسشگر و پاسخگو گردآوری می شود.

تعریف مصاحبه

مصاحبه، فرایندی است اجتماعی که به صورت ملاقاتی همدلانه، رویاروی و گفت و شنودی، بین مصاحبه گر و مصاحبه شونده، با هدف دستیابی به اطلاعاتی معین، در شرایطی که پرسشگر و پاسخگو در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند، صورت می‌گیرد.

(ظهوری، ۱۳۷۸، ص ۱۷۷)

تعریف دیگر:

مصاحبه روشی است که در آن اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق ارتباط مستقیم بین پرسشگر یا محقق با پاسخگو گردآوری می‌شود. در واقع، مصاحبه یک مکالمه دو طرفه است که با طرح سئوال مصاحبه‌گر به منظور کسب اطلاعات مربوط به تحقیق آغاز می‌شود این امر می‌تواند به صورت رو در رو یا برقراری ارتباط تلفنی انجام پذیرد. (حافظ نیا، ۱۳۸۱، ص ۱۹۹)

زمینه‌های اطلاعاتی

زمینه‌های اطلاعاتی که از طریق مصاحبه بهتر به دست می‌آید، عبارتند از: طرز فکر، عواطف، احساسات و خصوصیات افراد، طرز تلقی آنان نسبت به یک مسأله یا پدیده، علل وابستگی یا وازدگی آنها از افراد یا گروه‌ها یا زمینه‌های خاص.

دو نویسنده جوان کنل و کان وجود سه شرط زیر را برای توفیق در مصاحبه لازم دانسته‌اند: پاسخگو، اطلاعات لازم را داشته باشد - پاسخگو، سوال را درک کند - پاسخگو، انگیزه لازم را داشته باشد. (ظهوری، ۱۳۷۸، ص ۱۷۷)

کار آیی مصاحبه

برای آنکه مصاحبه دارای کار آیی بوده و در رسیدن به هدفها تحقیق به محقق یاری نماید ، توجه به نکات زیر ضروری است :

- ۱- ایجاد جو دوستانه
- ۲- توجه و علاقه مصاحبه گر
- ۳- نظم در ارائه سئوالها
- ۴- نشان ندادن عکس العمل به پاسخهای آزمودنی
- ۵- مطرح کردن سوالها به شیوه مشابه در طول مصاحبه
- ۶- مصاحبه نباید برای تندرستی و مناعت طبع مصاحبه شونده تهدیدی به حساب آید .

۷- مصاحبه گر باید مصاحبه شونده را از اهداف مصاحبه و علت انتخاب او برای این کار آگاه کند.

۸- مصاحبه شونده باید از روش ثبت و ضبط داده‌ها مطلع باشد و آنها را بپذیرد، یعنی اینکه باید با روش های ثبت نظیر نوشتن، علامت زدن، ضبط کردن با دستگاه ضبط صوت، میکروفون، عکسبرداری و فیلم برداری موافق باشد.

۹- مصاحبه گر باید تلاش خود را به کار برد تا اعتماد مصاحبه شونده را جلب نماید و به او اطمینان دهد که موضوعات و اظهارات مصاحبه مکتوم و مخفی باقی خواهد ماند.

۱۰- مصاحبه کننده باید از دادن پاسخ مستقیم و صریح که مبین عقیده اش در خصوص موضوع مورد سوال مصاحبه شونده باشد پرهیز کند.

۱۱- مصاحبه کننده باید توجه داشته باشد که اگر پاسخگو در مورد موضوعی قادر به تداوم جریان پرسش و پاسخ نیست، بر ادامه آن اصرار نوزد.

۱۲- مصاحبه کننده باید تا حد ممکن با مصاحبه شونده همزبان، هم فرهنگ و هم جنس باشد تا بتواند با همدیگر تفاهم نمایند.

۱۳- در مواقعی که مصاحبه گر احساس می کند جریان مصاحبه از مسیر طبیعی خود خارج شده است باید با ظرافت و هوشیاری لازم و با طرح سوالات مناسب جریان مصاحبه را به مسیر طبیعی بازگرداند.

۱۴- مصاحبه کننده باید سعی کند حتی المقدور سوالات مصاحبه را به خاطر بسپارد و به ترتیب منطقی نسبت به طرح آن اقدام کند.

۱۵- مصاحبه کننده باید عین مطالب مصاحبه شونده را روی کارت مصاحبه منتقل کند و از دخالت دادن نظریات شخصی خود در آن و نیز جدل با مصاحبه شونده پرهیز نماید.

۱۶- مصاحبه کننده باید محیط مصاحبه را خلوت کند تا در آن وسایل منحرف کننده تمرکز حواس و نیز سر و صداهای مزاحم و همچنین افراد دیگر وجود نداشته باشد.

۱۷- مصاحبه گر پس از اتمام کار مصاحبه باید پاسخ‌های ثبت شده را بلافاصله مورد بازبینی و بازنگری قرار دهد.

۱۸- حالت مصاحبه گر و نحوه طرح سوالات باید به گونه‌ای باشد که اولاً: حالت بازجویی به خود نگیرد و موجبات کدورت خاطر و واکنش منفی مصاحبه شونده را فراهم نکند، ثانیاً: با تغییر حالت بدن و اندام‌ها و اشارات و کنایات موجبات بیان اظهارات اغراق‌آمیز یا کتمان حقایق از طرف مصاحبه شونده را فراهم نکند.

انواع مصاحبه از نظر روش کار

۱. مصاحبه منظم:

در این نوع مصاحبه تعداد و نوع پرسشها و ترتیب و راهنمای حل آنها از قبل آماده میباشد.

۲. مصاحبه نامنظم:

در این روش مصاحبه کننده میتواند جمله بندی پرسشها را برای هر پاسخ دهنده خاصی به تناسب حال وی تنظیم کرده و با نظمی که برایش مناسب است مطرح کند.

تفاوت مصاحبه منظم و نامنظم

هدف از مصاحبه منظم:

به دست آوردن اطلاعات کمی و قابل مقایسه و سطحی با استفاده از روش یکنواخت و بسیار رسمی است.

هدف از مصاحبه نامنظم:

جمع آوری اطلاعات کیفی و عمیق از تمام جنبه های موضوع با استفاده از روش انعطاف پذیر و غیر رسمی است.

انواع مصاحبه از نظر هدف

۱. مشاوره ای

۲. تحقیقی

الف: مصاحبه اطلاعاتی

ب: مصاحبه ارزشیابی

اشخاص مناسب برای مصاحبه

کارشناسان خبره

شاهدان عینی

افراد ذی نفع

فنون پرسش سوالات

۱. حرکت قیفی

۲. پرسشهای عاری از سوگیری

۳. روشنگری مطالب

۴. کمک به مصاحبه شونده برای اندیشیدن به مسائل

انواع دیگر مصاحبه

مصاحبه حضوری

مصاحبه تلفنی

مصاحبه رایانه ای

مزایای مصاحبه

۱. روش مناسب برای مطالعه افراد جامعه‌ای که بی‌سوادند یا سواد کافی ندارند.
۲. روش مناسب برای مطالعه کودکان و افراد ناسازگار
۳. ایجاد اطمینان خاطر به افراد و دسترسی به مطالب محرمانه آنها
۴. رفع ابهام برای پاسخگو
۵. اعمال کنترل بیشتر بر وضعیت مصاحبه

معایب و محدودیت های مصاحبه

۱. هزینه بسیار زیاد

۲. وقت گیر بودن

۳. عدم دسترسی به تعداد زیادی از افراد در یک مدت کوتاه

۴. نیاز به مصاحبه گران مجرب و کار آزموده و لزوم آموزش

۵. سخت بودن قابلیت تعبیر و تفسیر اطلاعات

مصاحبه حضوری

برتری ها:

مهم ترین ویژگی مصاحبه حضوری یا مستقیم آن است که پژوهشگر می تواند پرسشها را با وضعیت تطبیق دهد، تردیدها را برطرف کند و اطمینان یابد که با تکرار و بازگویی پاسخها آنها را به درستی درک می کند. همچنین می تواند نشانه های غیر کلامی را که مصاحبه شونده از خود نشان می دهد (ناشی از هرگونه احساس ناراحتی، تنش یا مشکل دیگری که دارد) با مشاهده گره های ابروان، تکان دادن قسمتی از بدن و سایر نشانه های ناخود آگاه کشف کند. چنین کاری در مصاحبه تلقی میسر نیست.

کاستی‌ها:

نارسایی‌های اساسی مصاحبه حضوری چنانچه قرار باشد مطالعه به صورت ملی یا فراملی صورت گیرد، محدودیت‌های جغرافیایی و منابع گسترده‌ای است که باید بدان دسترسی یافت. هزینه آموزش مصاحبه کنندگان برای کاستن سوگیری‌های آنها (مثلاً تفاوت‌های موجود در روش‌های پرسش‌سوال‌ات و تفسیر پاسخ‌ها) نیز گزاف است. نقص دیگر آن است که افراد احتمالاً در مورد افشا شدن بازتاب‌هایشان احساس ناراحتی می‌کنند.

(اوماسکاران، صائبی، ۱۳۸۱، ص ۲۵۵)

مصاحبه تلفنی

برتری‌ها:

مزیت اساسی مصاحبه تلفنی از دیدگاه پژوهشگر آن است که میتوان در مدت کوتاهی به گروهی از افراد مختلف دسترسی پیدا کرد (اگر ضرورت ایجاب کند در سراسر کشور یا حتی خارج از کشور). از نظر پاسخ دهندگانی که تمایل به روبرو شدن با مصاحبه کننده را ندارند مشارکت آسان می شود. همچنین ، امکان دارد که بیشتر پاسخ دهندگان در ارائه اطلاعات شخصی از طریق تلفن احساس ناراحتی داشته باشند.

کاستی ها :

دشواری عمده مصاحبه تلفنی آن است که پاسخ دهنده می تواند با قطع کردن مکالمه در هر لحظه که میل داشته باشد به مصاحبه پایان دهد. برای آنکه این دشواری به حداقل برسد، شایسته است از قبل با مصاحبه شونده تماس حاصل شود و با بیان مدت تقریبی مصاحبه و توافق در مورد زمان آن، از وی درخواست مشارکت در پژوهش مورد نظر بشود. بهتر است مصاحبه های طولانی تر از مدتی که توافق شده است نشود.

مصاحبه رایانه ای

اکنون که فن آوری نوین عرصه‌های گوناگونی را در بر گرفته است ، مصاحبه به کمک رایانه نیز میسر است ، به گونه‌ای که پرسشها بر صفحه نمایش رایانه ظاهر می‌شود و مصاحبه کننده می‌تواند پاسخ‌های مصاحبه شوندگان را مستقیماً در رایانه وارد کند. صحت گردآوری اطلاعات بدین صورت به طور چشم‌گیری افزایش می‌یابد زیرا نرم افزار را می‌توان بر پایه تشخیص پاسخ‌های نامرتب برنامه‌ریزی کرد. نرم افزار مصاحبه رایانه‌ای همچنین موجب می‌شود مصاحبه کننده پرسشهای نادرست نپرسد و ناگزیر باشد ترتیب تقدم پرسشها را رعایت کند چرا که پرسشها به طور خودکار و به ترتیب برای پاسخ دهنده ظاهر می‌شود. این امکانات موجب می‌شود سوگیریهای برخاسته از مصاحبه کننده تا حدودی از میان برود.

انواع مصاحبه

سازمان یافته

نیمه سازمان یافته

سازمان نایافته

مصاحبه سازمان یافته

در این نوع مصاحبه ، مصاحبه گر از قبل سوال‌های مورد نظر را فراهم کرده و در زمان مصاحبه آن‌ها را در اختیار مصاحبه شونده‌گان قرار می‌دهد. نوعی از این مصاحبه به پرسشنامه بسته - پاسخ شباهت دارد. (بازرگان ، ۱۳۸۴ ، ص ۱۵۰)

مصاحبه نیمه سازمان یافته

در این نوع مصاحبه، سوال‌ها از قبل طراحی شده‌اند و هدف کسب اطلاعات عمیق از مصاحبه‌شونده است. روش بالینی پیازه در مصاحبه را می‌توان از انواع مصاحبه‌های نیمه سازمان یافته دانست. این روش با انعطاف پذیری به تنظیم سوال‌ها براساس پاسخ‌های آزمودنی می‌پردازد. در محدوده روان‌شناسی تحولی و بررسی برخی مفاهیم، این روش بسیار مناسب است. در مصاحبه نیمه سازمان یافته، هر پاسخ با سوال واریسی مورد بررسی بیشتر قرار می‌گیرد و از آزمودنی با سوال‌های «چرا» خواسته می‌شود توضیح بیشتری در مورد پاسخ‌های خود بدهد.

(بازرگان، ۱۳۸۴، ص ۱۵۱)

مصاحبه سازمان نایافته

این نوع مصاحبه (آزاد) بیشتر در مشاوره و روان درمانی به کار می‌رود. مصاحبه شونده با آزادی کامل تمام مطالب را به روش و زبانی که خود انتخاب می‌کند بیان می‌دارد. مصاحبه‌گر با استفاده از ویژگی انعطاف‌پذیری این روش، به کشف اطلاعات عمیق و دقیقی پی می‌برد. هدف مصاحبه آزاد، جمع‌آوری اطلاعات کیفی است. (بازرگان، ۱۳۸۴، ص

ملاحظات اجرایی در روش مصاحبه

محقق برای برنامه‌ریزی و شروع کار و اتمام مصاحبه لازم است به بعضی نکات اجرایی توجه داشته باشد. این نکات عبارتند از: از روایی و پایایی ابزار سنجش و گردآوری اطلاعات مطمئن شود. شرایط مساوی را از هر حیث برای مصاحبه شوندگان رعایت نماید.

برای توجیه ابزار سنجش و نحوه تکمیل آن و نیز شیوه اجرای مصاحبه راهنمای ویژه‌ای تهیه و ضمیمه کند تا مصاحبه‌گر از طریق مراجعه به آن پاسخ سوالات و ابهامات احتمالی را بیابد.

مصاحبه‌گر سعی کند از ابزارهای کمکی نظیر ضبط صوت و دوربین برای ثبت و نگهداری اطلاعات استفاده کند، اما باید قبل از شروع مصاحبه و به کارگیری آنها، موضوع را با مصاحبه‌گر در میان بگذارد و رضایت وی را جلب نماید.

همانند روش پرسشنامه ای باید مصاحبه‌گران قبلاً در دوره توجیهی شرکت نمایند و با مسائل گوناگون تحقیق و مصاحبه آشنا شوند. این آموزشها شامل آموزش نظری و عملی هر دو خواهد بود تا بدین ترتیب مصاحبه‌کننده مهارت لازم را کسب نماید.

حرکت کیفی

توصیه می شود در آغاز مصاحبه آزاد، سوالات باز مطرح شود تا برداشت کلی و گسترده فرد به دست آید، مثلاً « در مورد کار کردن در این سازمان چه احساسی دارید؟ »

سوگیری در مصاحبه

تاکنون چندین عامل سوگیری را در گردآوری اطلاعات بیان کرده‌ایم. اطلاعات مبتنی بر سوگیری زمانی به دست می‌آید که مصاحبه شونده به شدت گرفتار است یا روحیه خوبی ندارد. پاسخ‌های مربوط به مسائلی مانند اعتصاب، اخراج موقت و نظایر آن نیز ممکن است همراه با سوگیری باشند. ویژگی‌های شخصیتی مصاحبه کننده، جمله آغازین مصاحبه، نوع و نحوه صدای او و جنبه‌های دیگری از این دست می‌توانند بر سوگیری بیفزایند. حساس بودن مصاحبه کننده به عوامل فراوان سوگیری به وی کمک می‌کند تا اطلاعاتی را فراهم آورد که از روایی نسبی برخوردار باشد. (اوماسکاران، صائبی، ۱۳۸۱، ص ۲۵۶)

تفاوت میان مصاحبه و پرسشنامه

۱- مصاحبه در مقایسه با پرسشنامه دارای انعطاف پذیری بیشتری است. مصاحبه گر می تواند پاسخها را پی گیری نموده و با دوباره تعریف کردن سوالها، ابهامها را رفع نماید. پرسشنامه امکان چنین عملی را فراهم نمی آورد.

۲- مصاحبه اطلاعات کامل تری را در اختیار مصاحبه گر قرار می دهد.

۳- در مقایسه با پرسشنامه، مصاحبه نیاز به زمان و هزینه بیشتری دارد. (بازرگان، ۱۳۸۴، ص ۱۵۱)

برخی از محاسن روش مصاحبه

- ۱- در مورد افراد بیسواد بهترین وسیله کسب اطلاعات است.
- ۲- در مورد بدست آوردن اطلاعات محرمانه، اگر به مصاحبه شونده اطمینان داده شود که اظهارات او در جای دیگر منعکس نخواهد شد، بهترین وسیله است.
- ۳- در مصاحبه می توان پاسخگو را در مسیر واقعی راهنمایی کرد، و هیچ نوع ابهامی در سوالات مصاحبه وجود نخواهد داشت.
- ۴- مصاحبه گر با تجربه کافی و ممارست قادر است پس از دریافت مطالب، نکات ضروری را مورد استفاده قرار دهد.
- ۵- در مصاحبه، کلیه افرادی که بصورت نمونه انتخاب شده اند مورد مطالعه قرار خواهند گرفت.

برخی از محدودیت‌های روش مصاحبه

- ۱- نمی‌توان تعداد زیادی از افراد را در مدت کوتاه مورد مطالعه قرار داد.
- ۲- هزینه تحقیق در مصاحبه بالا است.
- ۳- استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل در مصاحبه مشکل است. (خلیلی، دانشور، ۱۳۷۸، ص ۱۰۵)
- ۴- این روش وقتگیر و پرخرج است و زمان زیادی را طلب نموده، جامعه محدودی را مورد شناسایی و مطالعه قرار می‌دهد.
- ۵- اطلاعات به دست آمده از طریق روش مصاحبه را نمی‌توان همانند روش پرسشنامه به جامعه بزرگتری تعمیم داد، زیرا این اطلاعات بر پایه تعداد محدود و موردی جمع‌آوری می‌شود و تنها می‌توان نتایج را به افراد مشابه تعمیم داد.

شرایط مصاحبه شونده

خصوصیات فرد مصاحبه شونده و روش انتخاب او، به نوع اطلاعات و داده های مورد نیاز تحقیق ، بستگی دارد . ولی به طور کلی می توان گفت که باید نسبت به موضوع مورد پرسش ، آگاهی داشته ، دارای صداقت و امانت کافی برای ارائه مطالب واقعی باشد. به نحوی که بتوان نظرات او را سند قرار داد .

شرایط مصاحبه کننده

مصاحبه گر، علاوه بر اینکه باید دارای شرایط و تخصص کافی، که به محقق و تحقیق مربوط می شود، باشد، باید دارای ذوق و علاقه بوده، از دیدگاه، آداب، رسوم و سنن مصاحبه شونده، آگاه باشد، تا بتواند خود را به مصاحبه شونده نزدیک کند و او را به حرف در آورد. یعنی باید بتواند نظر او را به خود جلب کند.

مشاهده

Observation

تعریف مشاهده

یکی از ابزار جمع آوری داده‌ها در علوم رفتاری خصوصا در روان شناسی تحولی و اجتماعی، مشاهده است. مشاهده عبارتست است از شناسایی، نامگذاری، مقایسه، توصیف و ثبت آنچه روی میدهد.

روش مشاهده، ابزار اساسی برای جمع‌آوری اطلاعات درباره رفتار غیر کلامی است. مشاهده معمولاً به جمع‌آوری اطلاعات از طریق ملاحظه صحیح و یادداشت برداری از پدیده‌ها، آنطور که در طبیعت و روابط علت و معلولی یا روابط متقابل -

برای یک مشاهده خوب محقق باید
به سه پرسش زیر پاسخ دهد:

چه چیزی را مشاهده کند؟

چه زمانی و کجا مشاهده کند؟

چگونه مشاهده کند؟

۱) چه چیزی را مشاهده کند؟

تعریف داده های مناسب: یک محقق برای آزمون فرضیه هایش به کدام داده ها نیاز دارد؟ به داده هایی که با شاخصها تعیین شده اند. نیز مشاهده باید شاخص های فرضیه های مکمل را نیز در بر بگیرد. در بررسی های مشاهده ای ۴ نوع رفتار برای مشاهده وجود دارد.

در بررسی‌های مشاهده‌ای 4 نوع رفتار برای مشاهده وجود دارد:

رفتار غیر کلامی

رفتار پیرامونی

رفتار مبتنی بر محتوای زبان

رفتار ماورای زبان

برخی منابع اطلاعاتی ویژه برای مشاهده

گروه‌های کار: هر گروه بطور مرسوم دارای هشت تا دوازده نفر است که بطور تصادفی برگزیده می‌شوند و نیز یک هماهنگ کننده بخشها را که به موضوعات ویژه مربوط می‌شود هدایت می‌کند.

گروه‌های ایستا و پویا: هنگامی که بخواهیم تاثیرات یا نوآوریها را در طول مدتی معین بررسی کنیم استفاده از گروه‌های مورد مطالعه مفید خواهد بود. گروه‌ها گاهی ایستا هستند که اعضا برای مدت طولانی ثابت می‌مانند و گاهی پویا هستند برای آنکه تاثیر تغییرات مختلف را بسنجند اعضا را گاه به گاه تغییر میدهند. برتری اساسی گروه‌های مطالعه این است که تغییرات پدید آمده در یک فاصله زمانی را بخوبی و بدقت اندازه‌گیری می‌کند و خیلی بهتر از کاربرد دو گروه مختلف در دو نوبت مختلف است. اما یکی از دشواری‌ها و نارساییهای این روش این است که احتمالاً اعضا بدلیل مصاحبه‌های مکرری که با آنها صورت می‌گیرد نسبت به تغییرات حساس شده و دیدگاهشان بازتابنده نظرات آنها نباشد.

منابع غیر مستقیم: این منبع افراد انسانی را در بر نمی‌گیرد. مثلاً میزان رد و بدل شدن مجلات در یک کتابخانه دانشگاهی.

۲) کجا و چه زمانی مشاهده کند؟

میدان تحقیق: حدود میدان تحقیق تجربی باید در فضای جغرافیایی و اجتماعی تعیین شود. از این لحاظ دو وضعیت ممکن است پیش بیاید:

وضعیت اول: موضوع تحقیق یک پدیده یا رویداد منفرد است، مثلاً شبکه ارتباطات در یک بخش بیمارستان خصوصی. در این حالت موضوع تحقیق خودش میدان را تعیین می کند.

وضعیت دوم: وضعیتی که توجه محقق نه به پدیده های منفرد بلکه به فرایندهای اجتماعی منعطف است که در اینحالت لازم است انتخابهایی بعمل آید که معیارهای انتخاب:

۱) فرضیه های تحقیق و دلالت های راه گشای آنها

۲) فرصت زمانی و منابعی که محقق در اختیار دارد: تماسها و اطلاعاتی که می تواند بطور معقولی روی آنها حساب کند مخصوصاً توانایی محقق در زبانهای خارجی.

۳) چگونه مشاهده کند؟ ابزارهای مشاهده و گردآوری داده‌ها :

- ۱) مشاهده بدون مشارکت (غیر فعال) یا مشاهده مستقیم
- ۲) مشاهده توأم با مشارکت (فعال) یا مشاهده غیرمستقیم
- ۳) مشاهده هدایت شده و اتفافی
- ۴) روشهای برون فکنی

انواع مشاهده

۱) مشاهده کنترل شده:

۱-۱) تجربه آزمایشگاهی کنترل شده

۱-۲) بررسی میدانی کنترل شده

۲) مشاهده کنترل نشده

۲-۱) بررسی میدانی کنترل نشده

۲-۲) تجربه آزمایشگاهی کنترل نشده

مزایا و محدودیت‌های مشاهده

۱) مزایا:

مشاهده رفتار غیر کلامی

محیط طبیعی

مشاهده وقایع در بلند مدت

۲) محدودیت‌های مشاهده

– فقدان کنترل عوامل خارجی

– مشکل کمی کردن مشاهدات

کوچکی اندازه نمونه

– مشکل یادداشت برداری و کسب موافقت برای مشاهده

تعمیم نتایج

مقیاس های

اندازه گیری نگرشها

نهم

مقیاس‌های اندازه‌گیری نگرش‌ها (طرزفکرها)

آزمون‌های روانی - تربیتی

قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری

مقیاس‌های اندازه‌گیری نگرش‌ها (طرز فکرها)

- ❖ مقیاس لیکرت (*Likert Scale*)
- ❖ مقیاس افتراق معنایی (*Semantic differential*)
- ❖ مقیاس ثرستون (*Thurston Scale*)
- ❖ مقیاس گاتمن (*Guttman Scale*)
- ❖ مقیاس فاصله اجتماعی بوگاردوس (*Bugardus*)

مراحل ساخت مقیاس افتراق معنایی

- ❖ مفاهیم مورد نظر را انتخاب کند
- ❖ زوج صفت هایی را برای مقیاس انتخاب کند
- ❖ صفت های متضاد ترتیب خاصی نداشته باشد

مراحل ساخت مقیاس نرستون

۱. تهیه یک دسته گویه‌هایی کوتاه و دقیق را که نشانگر طیفی از طرز فکر نسبت به شیئی خاص باشد
۲. طبقه بندی گویه ها روی یک مقیاس از یک تا یازده بوسیله گروه داور
۳. در نظر گرفتن توزیع ارزش های مقیاسی هر گویه و محاسبه میانه این توزیع
۴. حذف برخی گویه ها با اختلاف دامنه زیاد
۵. علامت گذاری گویه های موافق
۶. انتخاب گویه های دارای نیم فاصله چارکی یکسان

مراحل ساخت مقیاس گاتمن

انتخاب گویه های مناسب

اجرای مقدماتی گویه های تدوین شده

تجزیه و تحلیل پاسخ های بدست آمده

محاسبه ضریب بازیابی

مراحل مقیاس لیکرت

۱. انتخاب مقوله‌های تشکیل دهنده پدیده مورد اندازه‌گیری
۲. اجرای مقدماتی گویه‌ها در یک نمونه تصادفی از پاسخ دهنده‌ها
۳. محاسبه نمره کل برای هر پاسخ دهنده
۴. تعیین توان افتراقی گویه‌ها
۵. انتخاب گویه‌های برگزیده
۶. تعیین ضریب قابلیت اعتماد مقیاس

آزمونهای روانی - سازمانی

آزمونهای شغلی

آزمونها شخصیت

آزمونهای استاندارد و مشاغل خاص

گروه‌بندی آزمون‌های روانی - تربیتی

آزمون‌های هوش و استعداد

آزمون‌های پیشرفت تحصیلی

آزمون‌های رغبت‌نگرش و شخصیت

شیوه‌های محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری

- ❖ اجرای دوباره آزمون یا روش باز آزمایشی
- ❖ روش موازی یا استفاده از آزمون های همتا
- ❖ روش تنصیف(دو نیمه کردن)
- ❖ روش کودر - ریچاردسون
- ❖ روش آلفای کرونباخ

آزمونهای روانی - سازمانی

قابلیت اعتماد ابزار

اندازه‌گیری

جامعه و نمونه در تحقیق

همه

جامعه آماری

مجموعه ای از افراد یا واحدها که دارای حداقل یک صفت مشترک باشند

مثال: پژوهشگری که مایل باشد درباره مشکلات (اجتماعی - اقتصادی) دانشجویان مطالعه کند جامعه آماری مورد بررسی شامل تمام افرادی که در نظام آموزش عالی - آن مکان در یک مقطع زمانی مشخص ثبت نام کرده‌اند.

عوامل موثر بر ضریب قابلیت اعتماد

❖ طول آزمون

❖ سوال های مشابه از نظر محتوا و با سطح دشواری متوسط

❖ ماهیت متغیر اندازه گیری شده

جامعه آماری باید:

مانع باشد

جامع باشد

نمونه آماری (نمونه‌گیری)

به منظور جمع‌آوری اطلاعات
دربارهٔ افراد جامعه می‌توان یکی
از روش‌های زیر را به کار گرفت.

الف: گردآوری داده‌ها از طریق شمارش

ب: گردآوری داده‌ها از طریق نمونه‌گیری

تعریف

نمونه برداری فرایند انتخاب کردن تعداد کافی از میان اعضای جامعه آماری است، به طوری که با مطالعه گروه نمونه و فهمیدن خصوصیات یا ویژگیهای آزمودنیهای گروه نمونه قادر خواهیم بود این خصوصیات یا ویژگیها را به اعضای جامعه آماری تعمیم دهیم.

دلایل نمونه برداری

در بررسی های پژوهشی که شامل چند صد و حتی چند هزار عضو جامعه آماری می شود عملا غیر ممکن است که اطلاعات را از هر عضو جمع آوری کنیم. حتی اگر امکان پذیر هم باشد به لحاظ زمان، هزینه و سایر مسایل منابع انسانی مقدور نیست.

علاوه بر اینها مطالعه یک گروه نمونه به جای کل جامعه آماری گاهی ممکن است منجر به نتایج معتبرتری شود به خاطر اینکه خستگی کمتری وجود خواهد داشت و از این رو خطاهای کمتری در جمع آوری اطلاعات پدید می آورد، مخصوصا موقعی که اعضای جامعه آماری بسیار وسیع باشد.

معرف بودن گروه نمونه

ما باید بتوانیم گروه نمونه را به صورتی انتخاب کنیم که معرف جامعه آماری باشد و ویژگیهای آن را در برداشته باشد. به ندرت گروه نمونه جانشین کاملی برای جامعه آماری که از آن بیرون آمده است خواهد بود؛ ولی اگر گروه نمونه را به طور علمی برگزینیم می توانیم به طور منطقی مطمئن باشیم که آماره های گروه نمونه خیلی نزدیک به پارامترهای جامعه آماری خواهد بود.

نرمال بودن توزیع گروه نمونه: بسیاری از صفت‌ها یا ویژگی‌ها در جامعه آماری عموماً به‌طور طبیعی توزیع می‌شود یعنی صفت‌هایی مانند قد و وزن چنان هستند که بیشتر مردم اطراف میانگین قرار دارند. اگر قرار باشد ویژگی‌های جامعه آماری را با دقت معقول از ویژگی‌های موجود در گروه نمونه برآورد کنیم گروه نمونه باید چنان انتخاب شده باشد که توزیع ویژگی‌های مورد نظر ما در آن همان نوع توزیع نرمال را که در جامعه وجود دارد دنبال کند. برای رسیدن به این هدف و داشتن یک گروه نمونه معرف باید اولاً حجم نمونه به حد کافی بزرگ بگیریم و ثانیاً طرح نمونه برداری مناسبی را انتخاب کنیم.

انواع نمونه برداری:

دو نوع اصلی طرح نمونه برداری وجود دارد:

۱. نمونه برداری احتمالی
۲. نمونه برداری غیر احتمالی

نمونه برداری احتمالی:

در نمونه برداری احتمالی اعضای جامعه شانس یا احتمال شناخته شده ای دارند که به عنوان آزمودنی گروه نمونه انتخاب شوند.

طرح های نمونه برداری احتمالی موقعی به کار می رود که معرف بودن گروه نمونه برای اهداف تعمیم پذیری دارای اهمیت باشد.

نمونه برداری احتمالی
شامل دو دسته نامحدود
ومحدود می باشد

نمونه برداری احتمالی نا محدود (نمونه برداری تصادفی ساده):

در این نوع نمونه برداری اعضای جامعه آماری یک شانس معین و برابر برای انتخاب شدن به عنوان آزمودنی دارند. این نوع نمونه گیری کمترین سوگیری و بیشترین تعمیم پذیری را دارا می باشد. اما این روش پر زحمت و پرهزینه است و گاهی نمی توانیم فهرست کاملاً جدیدی از جامعه آماری بدست آوریم.

نمونه برداری احتمالی محدود یا پیچیده

پنج گونه از مرسوم ترین طرحهای نمونه برداری احتمالی پیچیده که به عنوان جایگزین هایی برای طرح پرزحمت و پر هزینه احتمالی ساده به شمار می روند عبارتند از:

الف) نمونه برداری نظام دار

ب) نمونه برداری تصادفی طبقه ای

ج) نمونه برداری خوشه ای

د) نمونه برداری ناحیه ای

ه) نمونه برداری مضاعف

الف) طرح نمونه برداری نظام دار (سیستماتیک):

طرح نمونه برداری منظم شامل بیرون آوردن هر n امین عضو جامعه آماری است، به گونه‌ای که این عضو به طور تصادفی بین ۱ و n انتخاب می‌شود. اگر ما گروه نمونه‌ای از ۳۵ خانوار از کل جامعه آماری شامل ۲۶۰ خانه در یک محل خاص را بخواهیم، می‌توانیم با انتخاب شماره تصادفی مثلا ۷ هر هفتمین خانه را با شمارش ۱ تا ۷ نمونه برداری کنیم یعنی خانه‌های شماره ۷ و ۱۴ و ۲۱ و ۲۸...

ب) طرح نمونه برداری تصادفی طبقه ای:

نمونه برداری تصادفی طبقه‌ای مستلزم طبقه‌بندی جامعه آماری و سپس انتخاب تصادفی آزمودنی‌ها از هر طبقه است. در نمونه برداری تصادفی طبقه‌ای جامعه آماری ابتدا به گروه‌های ناسازگاری که در بافت پژوهش مرتبط، متناسب و معنا دار هستند تقسیم می‌شود. سپس از هر طبقه نمونه برداری صورت می‌گیرد. پیدا کردن احتمالات در پارامترهای گروه‌های فرعی در داخل جامعه آماری بدون روش نمونه‌برداری تصادفی طبقه‌ای امکان پذیر نیست. وقتی جامعه آماری با روش معناداری طبقه‌بندی شد، نمونه‌برداری منظم انتخاب شود.

پ) نمونه برداری خوشه ای :

این طرح شامل تقسیم بندی جامعه آماری به خوشه‌های مناسب میشود، در حالی که بطور تصادفی تعداد لازم از خوشه‌ها را به عنوان آزمودنی‌های گروه نمونه انتخاب کرده و پس از آن هم اعضای جامعه آماری در هر یک از این خوشه‌ها مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

گروه‌هایی از اعضای جامعه آماری به طوری که عدم تجانس در میان اعضای هر گروه وجود داشته باشد برای مطالعه انتخاب میشوند. نمونه‌برداری خوشه‌ای عدم تجانس بیشتری را در داخل گروه‌ها و تجانس بیشتری را در بین گروه‌ها ارائه می‌کند که عکس آن چیزی است که ما در نمونه‌برداری تصادفی طبقه‌ای می‌یابیم زیرا در آن تجانس در هر گروه و عدم تجانس در میان گروه‌ها وجود دارد.

ت) نمونه برداری ناحیه ای:

موقعی که تحقیق به جامعه آماری موجود در مناطق یا نواحی جغرافیایی مشخص و قابل تفکیک مانند بخشها، بلوکهای شهری یا مرزهای خاص در یک محل مربوط می شود، می توان به نمونه برداری ناحیه ای پرداخت. نمونه برداری ناحیه ای، شکلی از نمونه برداری خوشه ای در داخل یک ناحیه می باشد.

ث) نمونه برداری مضاعف:

موقعی که یک گروه نمونه در جامعه ای به کار گرفته می شود تا مقداری اطلاعات مقدماتی گرد آوری شود و در پی آن یک گروه نمونه فرعی از آزمودنی های نمونه اولیه برای مطالعه دقیق تر مورد استفاده قرار می گیرد، چنین طرحی را نمونه برداری مضاعف می گویند.

نمونه برداری غیر احتمالی

اعضای جامعه آماری هیچ احتمالی برای انتخاب شدن در گروه نمونه به عنوان آزمودنی را ندارند. بدین معنی که یافته های مطالعه گروه نمونه را نمی توان به اطمینان به جامعه آماری تعمیم داد. و زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که پژوهشگر به روش سریع و ارزان بیشتر علاقه من باشد تا تعمیم پذیری یافته ها.

نمونه برداری غیر احتمالی دو
گروه عمده نمونه برداری در
دسترس و نمونه برداری هدف
دار را شامل می شود

الف) نمونه برداری در دسترس:

در این طرح، در دسترس ترین اعضا به عنوان آزمودنی انتخاب می‌شوند این طرح به هیچ وجه قابل تعمیم نمی‌باشد و برای پژوهش علمی مناسب نیست و ممکن است در مواقعی برای کسب اطلاعات سریع و استفاده از نتایج آن به کار رود.

ب) نمونه برداری هدف دار:

ممکن است گاهی ضروری باشد به جای کسب اطلاعات از کسانی که در دسترس هستند، اطلاعات را از افراد خاص بدست آوریم یعنی افرادی که قادر خواهند بود اطلاعات مطلوب را ارائه دهند به این دلیل که آنها تنها کسانی هستند که می‌توانند اطلاعات لازم را بدهند یا افرادی هستند که با معیار خاص که پژوهشگر در نظر دارد وفق دهد. چنین روش نمونه برداری را هدفمند می‌نامند.

انواع نمونه برداری هدف دار

- نمونه برداری قضاوتی
- نمونه برداری سهمیه‌ای

۱) نمونه برداری قضاوتی:

این طرح زمانی به کار می رود که گرد آوری "داده های تخصصی و دقیق" در نمونه موضوع پژوهش جنبه حیاتی دارد و هیچ یک از طرح های نمونه برداری احتمالی امکان گرد آوری چنین داده هایی را بدست نمی دهد. نمونه برداری قضاوتی مستلزم انتخاب آزمودنی هایی است که بهترین شرایط را برای ارائه اطلاعات مورد نیاز دارند.

۲) نمونه برداری سهمیه ای:

نمونه برداری سهمیه ای شکلی از نمونه برداری طبقه ای متناسب با حجم است که در آن از افراد گروه های مختلف و در دسترس را بر می گزینند. یعنی آزمودنی ها منحصر از اعضای مورد نظر و در دسترس بر طبق تعداد یا سهمیه ای که پیشتر تعیین شده انتخاب می شوند.

اعتبار اندازه‌گیری

اعتبار درونی و

اعتبار بیرونی

مجموعه

مفهوم شناسی
(اعتبار)
Validity

مفهوم اعتبار به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد.

نکته

بدون آگاهی از اعتبار ابزار اندازه‌گیری نمی‌توان به دقت داده‌های حاصل از آن اطمینان داشت.

روش‌های تعیین اعتبار اندازه‌گیری

۱. اعتبار محتوا: ملاک بررسی اجزای تشکیل دهنده یک ابزار اندازه‌گیری است.

۲. اعتبار ملاکی: کارآمدی یک ابزار اندازه‌گیری در پیش بینی رفتار یک فرد در موقعیت‌های خاص

۳. اعتبار سازه: ابزار اندازه‌گیری تا چه اندازه یک سازه را می‌سنجد.

۴. اعتبار عاملی: از طریق تحلیل عاملی بدست می‌آید.

انواع اعتبار ملاکی

**اعتبار
پیش بین**

بررسی رابطه نمره‌های آزمودنی که
برخی ویژگی‌ها را می‌سنجد و آنچه
ادعای پیش بینی آن را دارد.

**اعتبار
همزمان**

مواردی که داده‌های حاصله از دو
اندازه‌گیری در یک زمان در دسترس
باشد.

شیوه های تعیین اعتبار سازه

تفاوت های گروهی

تغییرات

اعتبار همگرا و واگرا (تشخیصی)

روشهای تحلیل

داده ها و

اطلاعات

مجموعه

مباحث عمده تحلیل داده ها و اطلاعات

داده های کیفی

تلخیص داده ها

عرضه داده ها

نتیجه گیری

تجزیه و تحلیل

Analysis

آمار

۱- استنباطی

ممکن است بخواهیم بدانیم که چه روابطی میان متغیرها و سایر اجزا وجود دارد. آیا تفاوت‌هایی میان دو یا چند گروه وجود دارد یا نه و... اینها آمار استنباطی نامیده می‌شوند.

الف: آمار پارامتریک: جامعه‌ای که گروه نمونه از آن اخذ شده، نرمال می‌باشد.

ب: آمار ناپارامتریک: فرض روشنی مبنی بر نرمال بودن جامعه وجود ندارد.

۲- توصیفی:

ممکن است علاقه مند باشیم بدانیم پدیده‌های معین با چه تواتری روی می‌دهند، میانگین و تغییرپذیری چگونه است و... اینها با آمار توصیفی شناخته می‌شوند (آماري که پدیده‌های مورد نظر را توصیفی می‌کند.)

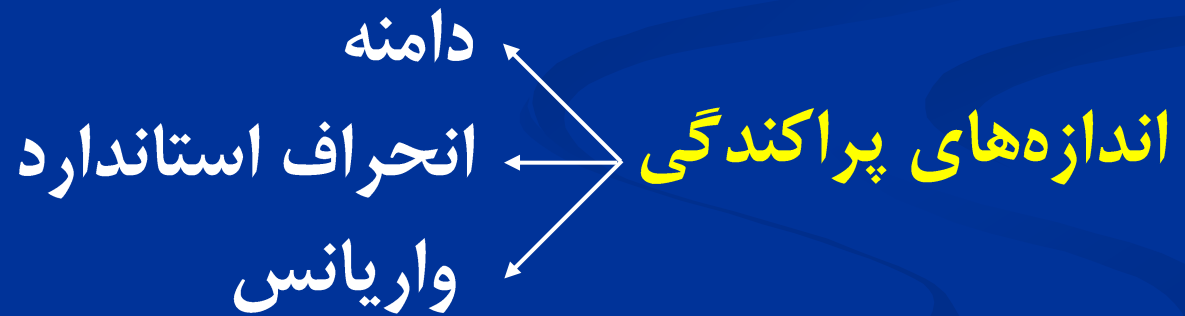
آمار توصیفی

فراوانی:

به تعداد دفعاتی که مقوله های فرعی یک پدیده رخ می دهد، اشاره دارد که از محل آن، درصد و درصد تجمعی را می توان محاسبه کرد.

اندازه های گرایش مرکزی و پراکندگی

اغلب اوقات دسته بندی یک سلسله مشاهدات بگونه ای صرفه جویانه و معنادار برای کار پژوهشی سودمند است. بدان معنا که یک یا دو آماره بعنوان توصیفی کوتاه از کل داده ها عمل می کنند که ما را قادر می سازند تا ویژگیهای اساسی را درک کنیم یا داده ها را بشناسیم. اندازه های گرایش به مرکز و پراکندگی می توانند ما را به این هدف برسانند.

میانگین

تصویری کلی از داده‌ها را بدست می‌دهد، بدون اینکه ضرورت داشته باشد هر یک از مشاهده‌های موجود در یک مجموعه داده‌ها را نشان دهد.

دامنه

تحت تأثیر دو اندازه اول و آخر قرار دارد. یعنی تفاضل کوچکترین و بزرگترین اندازه در مجموعه.

واریانس

از مجموع مجذور هر یک از مشاهدات منهای میانگین داده‌ها تقسیم بر کل مشاهدات بدست می‌آید.

میانه

گاهی ممکن است علاقمند باشیم که بدانیم در مقایسه با دیگران در کجا قرار داریم، آیا در نقطه وسط، در ۱۰ یا ۲۵ درصد اول و... قرار داریم. موقعیت ما نسبت به دیگران توسط اندازه مرکزی میانه و پراکندگی معین می‌شود. به کمک میانه بعنوان یک گرایش مرکزی، صدکها، دهکها و چارکها معنا پیدا می‌کنند.

نما (مد)

پدیده‌های که بیشترین فراوانی و تکرار را در بین مشاهدات دارد.

آمار استنباطی

همبستگی:

در پروژه‌های تحقیقاتی که شامل چند متغیر است، میل داریم بدانیم که یک متغیر با متغیر دیگر چه رابطه‌ای دارد. بدان معنا که نیاز داریم ماهیت، جهت و معنا داری روابط متغیری را بدانیم.

همبستگی از ارزیابی تغییرات یک متغیر بر اثر تغییرات متغیر دیگر بدست می‌آید.

دامنه همبستگی بین $+1$ و -1 می‌باشد.

رابطه بین متغیرهای اسمی: آزمون کای-دو

از این توزیع در آزمون فرضیه هایی که داده‌های مورد تجزیه تحلیل بصورت فراوانی ارائه شده‌اند می‌توان استفاده کرد.

ممکن است بخواهیم رابطه بین دو متغیر اسمی یا مستقل بودن آنها از یکدیگر را بدانیم. مثلاً آیا دیدن تبلیغات یک کالا با خرید آن توسط افراد رابطه دارد؟... آزمون کای-دو بر اساس اصل فراوانی مورد انتظار و واقعی بنیان گذارده شده.

تفاوت معنی دار بین میانگین های دو گروه : آزمون t

گاهی ما علاقه مندیم بدانیم در یک متغیر خاص چه تفاوتی بین گروه های مورد مطالعه، وجود دارد. یعنی متغیر اسمی را به دو زیر گروه تقسیم می کنیم (سیگاری و غیر سیگاری ...) و مورد آزمون قرار می دهیم تا ببینیم آیا تفاوت میانگین معنی دار بین متغیرهای وابسته وجود دارد یا نه؟ آزمون t را همچنین می توان برای بررسی تفاوت های یک گروه قبل و بعد از اجرای آزمایش بکار گرفت. آیا گروهی که دوره آموزش را دیده اند، پس از دوره عملکرد بهتری دارند یا قبل از آن؟

تفاوت معنی دار بین میانگین های چند گروه

تحلیل واریانس:

تحلیل واریانس تفاوت‌های میانگین را بین چند گروه نشان می‌دهد.

مثال: «آیاتفاوت معنادار میان میزان فروش توسط چهار گروه از فروشندگان وجود دارد». در اینجا بجای اینکه امتحان مقایسه را دو به دو انجام دهیم، به صرفه تر است که بطور همزمان میانگین ها را با هم مقایسه کنیم، که از تحلیل واریانس بهره می‌بریم.

رگرسیون چند گانه

رگرسیون به معنای بازگشت، و نشان دهنده آنست که مقدار یک متغیر به متغیر دیگری برمی گردد. گاهی دو یا چند متغیر تاثیر عمده‌ای روی متغیر وابسته‌ای دارند، رگرسیون چند گانه، روشی است که بتوان تاثیر همزمان و خطی دو یا چند متغیر را روی متغیر وابسته‌ای اندازه گرفت.

مثال: «تعداد فروش، به میزان تبلیغات، تعداد فروشندگان و... بستگی دارد.»

عمده ترین اشتباهات معمول در استفاده از همبستگی و رگرسیون

۱. تعمیم روند برای خارج از دامنه مشاهدات
۲. فقدان رابطه علت و معلولی واقعی
۳. تعمیم روند گذشته به آینده
۴. تعبیر نادرست از ضرایب تعیین و همبستگی

اطلاع رسانی یافته‌های

پژوهش و تدوین

گزارش تحقیق

همه

گزارش کتبی

به مدیر امکان می دهد تا استدلالاتی ارائه شده را
بسنجد و به اجرای راه حل های نهایی بپردازد.

هدف گزارش کتبی

هدف، صرفاً ارائه برخی واقعیت‌های بخصوص باشد.
ارائه گزارش به صورت اختصار با
تمرکز بر اطلاعات مورد نظر

۱

قرار دادن دیدگاهی در اختیار مدیر،
ارائه گزارش مفصل تر و متقاعد کننده تر

۲

تدوین برپایه ی وضعیت های واقعی،
گزارش مفصل شامل مطالعات گذشته و...

۳

مبانی گزارش کتبی

روشنی گفتار - اختصار - پیوند مفاهیم - ساختار منطقی
پاراگرافها - واژه گزینی مناسب - تمرکز بر
یک موضوع خاص - تاکید های بجا
بر نکته های مهم جنبه هایی مهم
برای یک گزارش خوب
محسوب می شوند .

جزئیات گزارش کتبی

عنوان پژوهش - فهرست محتوا - چکیده - پیش گفتار - بدنه
اصلی - روش شناسی - تحلیل داده ها - ژافته ها -
نتیجه گیری - پیشنهادها - خلاصه - فهرست ماخذ

بخشهای اصلی گزارش

عنوان گزارش پژوهش:

باید به اختصار موضوع پژوهش را بیان کند.

فهرست محتوا:

عناوین اصلی و فرعی را همواره با شماره‌ی صفحات نشان می‌دهد.

چکیده:

شرحی است از مطالعه پژوهشی که باید همه مطالب مهم را بیان کند، شامل یک تا دو صفحه.

مقدمه‌ی پژوهش

در پژوهش‌های کاربردی این بخش بایان مساله مورد بررسی و اطلاعات زمینه‌ای درباره‌ی سازمان مورد مطالعه آغاز می‌شود.

در پژوهش‌های بنیادی بخش مقدمه در بردارنده‌ی تعریف موضوع مورد بررسی و علت یا چگونگی بررسی آن است.

نکاتی که در فصل مقدماتی باید بیایند

۱. بیان روشن محدوده‌ی کلی مساله.
۲. ارائه زمینه و منطق بررسی.
۳. بازنگری پیشینه.
۴. بیان مساله و تعیین سوالات پژوهش.
۵. تنظیم تئوریک و فرضیه‌ها.
۶. توصیف ماهیت و نوع مطالعه، محدوده زمانی و مکانی.
۷. ارائه طرح پژوهش.

روش شناسی پژوهش

در برگیرنده‌ی تمام جنبه‌های طرح پژوهش است،
از جمله:

جامعه و نمونه، متغیرها و ابزار مورد استفاده، روشهای
گردآوری داده‌ها و فنونی جهت تحلیل داده‌ها

بخش نتایج

به دو نکته ی اساسی می پردازد:
نتایج داده ها و تفسیر آنها.

مقدماتی از داده ها بصورت جدول ارائه می شود، سپس فرضیه ها هم به صورت صفر و هم جانشین بیان می شود. درستی آزمون تشریح می شود و با استفاده از جدول عرضه می شود.

پیشنهادها و طرز اجرای آنها

طبق نتایج بدست آمده چند راه جایگزین جهت حل مساله و نیز راه حل پیشنهادی در این بخش جای می گیرد. همچنین دیدگاهها برای کاربرد پیشنهادها همراه با هزینه و سایر مطالب مربوط بطور مفصل در اینجا بحث می شود.

خلاصه‌ی گزارش

بخش خلاصه در گزارش پژوهش ، سوال اصلی و پاسخهایی را که در پایان کار به دست آمده است برجسته می کند و نیز به طور خلاصه به پیشنهادها و کاربری آنها می پردازد.

قدردانی و تشکر

از کسانی که در به ثمر رسیدن پژوهش مساعدت کردند قدردانی به عمل می آید.

منابع

بعد از قدردانی ، در صفحه‌ی جدید فهرست منابع مورد استفاده در پیشینه پژوهش و سایر بخشها قرار می‌گیرد.

پیوست‌ها

محل مناسبی است برای نمودار سازمانی، شرح مصاحبه‌ها و هر مطلب دیگری که برای درک پژوهش مفید است.

ارائه شفاهی

ارائه یک گزارش پژوهشی در مدت ۳۰-۲۰ دقیقه
که نیاز به برنامه‌ریزی دقیق دارد.

فاکتورهای مهم ارائه شفاهی

۱. هدف پژوهش
۲. مساله بررسی شده
۳. طرح پژوهش
۴. جزئیات نمونه
۵. روش گردآوری دادهها
۶. تحلیل دادهها
۷. نتایج
۸. محدودیت‌های پژوهش
۹. پیشنهادها
۱۰. چگونگی کاربرد پیشنهادها

چگونگی ارائه

پژوهشگر باید دستخوش تنش نشود، واضح و مفهوم سخن بگوید، بر نکاتی تاکید کند که مورد علاقه حضار باشد و سرانجام رعایت زمانبندی ارائه

پاسخ به پرسشها

به دلیل تمرکز بر روی موضوع پژوهش، پژوهشگر فردی است که از هر شخص دیگری در میان حضار به موضوع مسلط است. بنابراین نباید پاسخ به پرسشها برای وی دشوار باشد.

مرجع نویسی و فیش برداری

به طور کلی منابع تحقیق به دو دسته زیر تقسیم می شوند:

منابع دست اول:

عبارتند از اصل اثر، نوشته، سند، رخداد یا فیلمی که محقق آنرا به طور مستقیم مطالعه و به عنوان شاهد عینی ملاحظه می نماید و یا آزمایش و تجربه ای است که شخص پژوهشگر آنرا انجام داده باشد.

منابع دست دوم:

عبارتند از نوشته‌ها، نقدها، تفسیرها، گزارشات و بحثهایی که منتقدان، مفسران، محققان و دیگر اهل فن درباره منابع دست اول نوشته باشند.

پژوهشگران باید کوشش کنند حتی المقدور منابع دست اول را در متن کار خود قرار دهند و همیشه منابع دست دوم را به عنوان شاهد مدعی خود (برای نفی یا اثبات مدعا) در نوشته‌ها بیاورند.
(طوسی، ۱۳۷۳، ۴۲)

ارزش یک متن تحقیقی، به عوامل متعددی وابسته است. در میان این عوامل، مستندسازی، تعدد منابع، جدید بودن، ارتباط با موضوع و اعتبار مطالب برگرفته شده از منابع، از اهمیت زیادی برخوردار است. مستند سازی تحقیق با دو روش عمده و مکمل هم، صورت می‌پذیرد:

الف: پانویسی (Footnote) در پایین صفحه و یا
آدرس دهی در متن.

مثال:

پانویسی غیر از ذکر منبع، موارد کاربرد دیگری نیز دارد از جمله:

الف) توضیح واژه‌ها و اصطلاحات دشوار

ب) ضبط اسمهای خاص یا اصطلاحات علمی بزبان اصلی

ج) آوردن مطالب و توضیحاتی که برای خوانندگان لازم و مفید

است ولی آوردن آن در متن موجب تضییع وقت خوانندگان و

آشفته‌گی و گسیختگی متن می‌شود. (احمدی گیوی، ۱۳۷۳، ۱۱۷)

ب: تهیه کتابنامه (Bibliography) در پایان هر فصل (بخش) و یا

انتهای گزارش (کتاب / پایان نامه)

پیدا است این دو با هم رابطه مستقیمی دارند و هر چه در نگارش

آنها دقت بیشتری اعمال شود، بیانگر امانت‌داری پژوهشگر و حفظ

روح تحقیق بوده و دستیابی به مطالب برای مطالعه کنندگان

پایان‌نامه آسان‌تر خواهد بود.

انواع پانویس

و

آدرس دهی در متن

۱-۱) پانویس بزبان فارسی

محقق در این حالت با ذکر شماره‌ای در کنار قسمت نقل (استفاده) شده، خواننده را برای آشنایی با منبع اصلی به پاورقی همان صفحه ارجاع می‌دهد و در پائین صفحه براساس فرمولهای کلی که در پی می‌آید عمل می‌کند.

۱-۱-۱) کتاب با یک نویسنده:

نام کوچک، نام خانوادگی نویسنده «عنوان کتاب» نام مترجم، ناشر، محل نشر، تاریخ انتشار، نوبت چاپ، شماره جلد، شماره صفحه (صفحات)

مثال:

تامس. س، کوهن «ساختار انقلابهای علمی» احمد آرام، سروش، تهران، ۱۳۶۹، چ اول، ص ۴۵ (یا صص ۴۹-۴۵)

۲-۱-۱) کتاب با بیش از سه نویسنده

در این حالت نام یکی از نویسندگان ذکر شده سپس نوشته می‌شود: و دیگران و در دنباله براساس فرمول بالا عمل می‌شود

۳-۱-۱) مقاله از روزنامه یا مجله تخصصی

نام کوچک، نام خانوادگی نویسنده «نام مقاله» نام مجله، ناشر، سال مجموعه انتشار، شماره مسلسل (تک شماره) تاریخ انتشار، صفحه (صفحات)

۱-۲) پانویس به زبان انگلیسی
۱-۲-۱) برای کتاب با یک نویسنده

*Jon D. Longaker, (1998) , “Style and History”
(Glenview, Ill: Scott, Forse man) p.39*

۱-۲-۲) فصلی از یک کتاب

*Robert Penn warren (1996), "Blackberry Winter"
Reading Modern short Stories. ed Jarvis A. Thurston
(Chicagr: Scott, Forse man) p. 576*

۱-۲-۳) کتاب با سه نویسنده یا بیشتر

*Albert C. Baugh, et al (1996) "" A literary History of
England" 2 nd ed (New York: Appleton) P. 797*

۱-۲-۴) دایره المعارف

*Inga – Stina Ewbank. (1997) "Dickens" Encyclopedia
Americana"*

۵-۲-۱) مصاحبه

*Interview with Peter Druker. Director. Credit Bureau.
Tulsa, Oklahoma, May 2, 1993*

۶-۲-۱) مقاله‌ای در یک مجموعه

*Woodley. A (1985) "Taking Account of Mature Students"
in Jaques, D SRHE and NFER – Nelson. Pp. 367-398*

۷-۲-۱) مجلات علمی (Journals)

*Bassey, (1981, Pedagogic Research: "On the Relative
Merits of Search for Generalization and Study of Single
Event's", Oxford Review of Education, 7 (1), 73-93*

مخفف‌ها در پانویسی

A.D. *anno Domini* “in the year of the space between letters, as in lord; precedes numerals with a space. A.D. 350
anonymous

art, arts. *article(s)*

B. C. *Before Christ; follows numerals with no space between letters, as in 500 B.C.*

Bk., bks *book(s)*

Ca. (or *c.*) *circa* ‘about’ used to indicate an approximate date, as in “ca. 1812”

Cf. *confer* “compare” (one source with another); not, however, to be used in place of “see”

et al. *et alii* 'and others'; "John Smith *et al.*" means John Smith and other authors

et pas. *Et apssim* 'and here and there' (see "passim")

et seq. *et sequens* 'and the following'; pp. 9 *et seq.* means page nine and the following page compare "f" and "ff"

f., ***ff.*** page or pages following a given page; "pp. 8f." means page eight and the following page; but exact references are preferable, for example. "pp. 45-51, 55, 58: instead of "pp.45ff."

ibid. *Ibidem*, "in the same place" i.e the immediately preceding title (see p. 113).

i.e. *Id est* 'that is, ' preceded and followed by a comma. *Illus.* *illustratd* by, *illustrations* or *il lustrator*

Infra 'below, ' refers to a succeeding portion of the text; compare "supra." Generally, it is best to write "see below"

Intro. (or *introd.*) *Introduction (by*

I., II. Line (s)

Loc. *Cit. loco citato* 'in the place (passage) cited' (see p.114)

MS, MSS *manuscrip (s); but followed by a period ("MS.") when referring to a specific manuscript*

n., nn. *Note (s), as "p. 23, n.2" or "p. 51n."*

n.d. *no date (in a book's title or copyright pages)*

No., nos. *number (s)*

n.p. *no place (of publication)*

Op. cit, *opere citato* 'in the work cited' (see p. 114)

p., pp. *page (s); use "pages" instead of :pp"*

Passim 'here and there throughout the work, 'e.g., "pp. 67-72, et passim"

Pseud. *pseudonym*

Pt., pts. *Part(s)*

rev. *revised (by), revision, review or reviewed (by)*

rpt. *Reprint, repinted*

Sec., secs. *Section (s) sic ‘Thus’, placed in brackets to indicate an error has been made in the quoted passage and the writer is quoting accratly*

St., sts. *Stanza (s)*

Sup. (or *supra*) *above, refers to a preceding protion of the text: it is just as easy to write “above”*

s.V *sub voce (verbo) ‘under the word or heading’.*

Trans. (or *tr.*) *translator, translated (by), or translation*

vol., vols. *Volume (s), as in “vol. III”*

(Lester, 1971, 116)

شیوه‌های پانویسی جدید و معمول (در زبان فارسی و خارجی)

در چند سال اخیر روش آسان‌تری برای ارایه مأخذ در داخل متن (نه در پایین صفحه) متداول شده است. این روش از تکرار و اتلاف وقت در پانویسی و کتابنامه نویسی جلوگیری می‌کند. قالب کلی این روش بصورت زیر است:

«.....»

«.....»

«.....»

«..... نام خانوادگی نویسنده، سال چاپ، شماره صفحه»

مثال:

«علم هنجاری، به معنی پژوهشی است که به صورتی مستحکم بر شالوده‌ای از یک یا چند دستاورد علمی بنا شده است و جامعه علمی خاصی در مدتی از زمان به آن دستاوردها معتقد است و آنها را اساس عمل آینده خود قرار می‌دهد.» (کوهن، ۱۳۶۹، ۲۵)

تذکر:

در مواردی که نقل قول مستقیم نبوده و نقل به مضمون شده است، از حروف ایتالیک و سیاه‌تر استفاده نمی‌شود و تنها به ذکر نویسنده و سال بسنده می‌شود و صفحه مشخصی هم قید نمی‌گردد. هر گاه چند منبع از یک نویسنده دارای سال انتشار مشترکی باشند می‌توان به گونه روبرو عمل کرد:

(45, 1377,x)

(93, 1377a,x)

۲. کتابشناسی (کتابنامه) بزبان فارسی

معمولاً در انتهای هر فصل (بخش) یا پایان کتاب یا رساله تحصیلی، نام و مشخصات کامل منابع مورد استفاده (بدون ذکر شماره صفحه) در صفحاتی با حاشیه کوچکتر آورده می‌شود. و جای نام کوچک و نام خانوادگی یا فرمول پیشنهادی برای پانویسی برعکس خواهد بود:

علامت (...) برای نشان دادن حذف قسمتی از یک نقل قول (استناد)، عنوان و غیره استفاده می‌شود.

[ ] اطلاعاتی که در قلابها آمده و توسط نویسنده یا ویراستار تهیه شده‌اند.

مثلاً ص [۱۲] نشان می‌دهد، شماره صفحه در صفحه‌ای که بدان استناد شده، قید نشده است. قلابها ممکن است که برای تصحیحات ویراستار و یا درج مطلبی در سندآوری بطور مستقیم مورد استفاده قرار گیرد.

قبل از cf.supra (مقایسه کنید با supra)

ante

مقاله

art

کتاب، اگر قبل از اعداد بزرگ یونانی قرار بگیرد با B بزرگ
نوشته می شود، بطور مثال Bk II

bk.

خبرنامه (بولتن)

bull

حق التالیف. در استنادهای قانونی برای «فصل» هم استفاده
می شود.

c.

(circa) تقریباً، در حدود. برای تاریخ استفاده می شود.

Ca.

قیاس کنید، مقایسه کنید، در برخی موارد cp. استفاده
می شود باید متوجه تفاوت بین cf و see بود.

Cf.

ستون

COL

Comp.

گردآورنده، گردآورده

diss

پایان نامه

ed.

ویرایش، ویراستار، ویراسته

eg

(**exempli gratia**) بطور مثال، به عنوان نمونه

enl

بزرگ شده

et al.

(**et alii**) و دیگران

et seq.,

(**et sequens** «مفرد» یا **sequentes** یا

et sequentia «جمع»)

et seqq.

ذیل، برای نشان دادن اینکه مرجع از خط یا خطوط و یا صفحه یا صفحات استناد شده در می‌گذرد. بطور کلی f یا ff ترجیح دارند.

و صفحه یا صفحات زیر. گاهی اوقات برای ... استفاده می شود.
کلیشه

f.,ff

facsim.

شکل، تصویر، پیکره

fig

(id set) یعنی

i.e

(ebidem) همان مأخذ، ایضاً

ibid.

مصور

illus.

پایین، زیر، معادل انگلیسی (see below) لفظ لاتینی
vide infra به عنوان ارجاعی به اطلاعات بعدی در اثر
مورد استفاده قرار می گیرد. قیاس کنید با post

infra

خط (بیت) یا خطوطی از شعر. در کتابنامه این کوتاه نوشت ممکن است برای ورق یا اوراق استفاده شود.

L.LI

(*loco citato*) استناد به همان صفحه در سند که دقیقاً در قبل آمده است.

loc. cit.

دستنوشته، دستنوشته‌ها. بدون نقطه و با حروف بزرگ نوشته می‌شود.

ms. MSS

(nota bcnc) توجه کنید، دقت کنید	<i>N.B.</i>
بدون تاریخ (معمولاً: تاریخ نشر معلوم نیست)	<i>n.d.</i>
یادداشت، یادداشتهای	<i>n.,nn.</i>
شماره	<i>n.O</i>
بدون محل (محل نشر معلوم نیست) معمولاً برای مطبوعات استفاده می‌شود.	<i>n.P</i>
سری‌های جدید	<i>n.S</i>
شماره گذاری شده	<i>numb.</i>
(opere citato) در اثر مذکور	<i>Op.cit</i>
صفحه، صفحات	<i>p., pp.</i>
بند (پاراگراف)	<i>Par.</i>

pssim

هنگامی مورد استفاده قرار می‌گیرد که به صفحه‌ای اشاره شود که استناد در آن به قسمت‌های مختلف در جای جای متن باشد.

pl.

لوح، لوحه

post

بعد از. برای ارجاع مورد استفاده قرار می‌گیرد. قیاس کنید با **infra**

proc.

صور تجلسه

pt.

قسمت، بخش. اگر قبل از اعداد یونانی قرار گیرد با **p** بزرگ نوشته می‌شود مانند **pt III**.

q.v.

نگاه کنید به. معمولاً برای ارجاع به قسمت‌هایی در همان اثر بکار می‌رود.

rev.

تجدید نظر شده، تجدید نظر

rpt., rept., rep گزارش

بخش، قسمت

sec.

سری

ser.

sic

پس، در نتیجه، بدین قرار. هنگامیکه در قلاب قرار گیرد به منظور نشان دادن اینکه استناد تحت اللفظی است استفاده می‌شود. مثلاً برای نشان دادن واژه‌ای به غلط نوشته شده است: **frend [sic]** یا تاریخی که به اشتباه درج شده است **1810-1890** این کوه نوشته بدون نقطه شروع می‌شود.

بالا. معادل انگلیسی (**see above**) لفظ لاتینی (**vide supra**) به عنوان ارجاع به مطالب قبلی در اثر استفاده می‌شود. مقایسه کنید با (**sub verbo/ sub aute.**) (**voco**) در ذیل واژه. در ارجاع به فرهنگهای لغت و واژه‌نامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

supra

(sub verbo / sub voco) در ذیل واژه.
در ارجاع به فرهنگهای لغت و واژه‌نامه‌ها مورد استفاده
قرار می‌گیرد.

S.V

مترجم، ترجمه

tr.

خلاصه مذاکرات (صورت جلسه). گاهی اوقات برای
«ترجمه» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

trans.

(versus) در مقابل، مقابل

V., VS.

شعر، اشعار

V.VV.

(videlicet) یعنی، فی‌المثل

viz.

مجلد. اگر قبل از اعداد بزرگ یونانی قرار بگیرد با V
بزرگ نوشته می‌شود، مثلاً Vol. IV. قبل از اعداد معمولی
می‌تواند به هر دو صورت بزرگ و کوچک نوشته شود.

vol.

شعر، اشعار، قیاس کنید با V.VV در بالا.

VS. VSS.

مثال

تامس، س، کوهن. «ساختار انقلابهای علمی» احمد آرام،
سروش، تهران: ۱۳۶۹، چ اول.

۱ - ۲) کتابشناسی (کتابنامه) به زبان انگلیسی

*Longaker, Jon D.(1988) "Art, style and History" (Glenview Ill:
Scott, Forse man)*

یادآوری

۱. قانون مطلق و فرمول کلی برای ذکر منبع وجود ندارد، اما ذکر مواردی ضروری است.
۲. روشهای کوتاه‌تر، دقیق‌تر و جامع‌تر مناسبند.
۳. روشهای ذکر منابع و مأخذ در طول زمان در حال تکامل بوده‌اند.
۴. باید به سلیقه‌های استاد، در شیوه مأخذ دادن توجه کرد.

فیش برداری

نکات مهم فیش برداری

- ❖ تعریف فیش
- ❖ مشخصات فیش
- ❖ ارزش و اهمیت فیش برداری
- ❖ ابزارها و وسایل فیش برداری
- ❖ انواع فیش برداری
- ❖ شکل‌های فیش برداری
- ❖ انواع مواد و مطالب در یادداشت برداری
- ❖ انواع فیش

تعریف و مشخصات فیش

الف: تعریف فیش:

فیش اصطلاحاً معنای برگه‌های یک شکل و یک اندازه است که چکیده مطالب و گزیده تحقیقات در آن ثبت می‌شود تا بتوان به آسانی و در کوتاه و با اسلوبی خاص و منظم از آن بهره جست.

ب: مشخص فیش:

۱. جنس فیش

فیشها باید دارای دو ویژگی مهم باشند، اول: مقاوم بودن، دوم: کم حجم بودن، که سالم ماندن در مراجعات مکرر و سهولت در قرار گرفتن در برگه‌دانه‌ها حاصل می‌شود.

۲. اندازه فیش

اندازه‌های فیش با توجه به تحقیق و کار و سلیقه محقق متعدد است ولی اندازه رایج آن $15\text{ cm} < > 10\text{ cm}$ و فیش‌های $20\text{ cm} < > 30\text{ cm}$ برای پایان نامه و پژوهش و کتاب استفاده می‌شود البته همه آنها باید یکسان باشند.

۳. شکل فیش:

شکل فیش نیز باید همسان باشند تا در طبقه بندی و بازیابی فیشها با مشکل رو برو نشود.

ارزش و اهمیت فیش برداری

الف: در آیات:

«ن والقلم و ما یسطرون» نون سوگند به قلم و آنچه می نگارد.

ب: در روایات:

«پیامبر اعظم فرمودند: قیدوا العلم بالکتابه: دانش را با نگارش در بند آورید و در اختیار خود گیرید.

ج: نظر بزرگان:

بزرگانی بوده‌اند که به حافظه خویش تکیه کرده و تألیف و یادداشت را رها نموده اند ولی پس از گذشت عمر و تجربه به ضرر گذشته بر کتابت و نوشتن بسیار تأکید نموده اند و از عمل خویش ابراز پشیمانی نموده اند که این خود به تنهایی شاهی محکم بر اهمیت یادداشت می باشد.

بزرگانی چون محدث قمی (ره) ۳۵ سال از عمر شریف خویش را در تألیف کتاب ارزشمند سفینه البحار صرف کرد که نمونه کوچکی است از بزرگان این وادی همچنین علامه دهخدا برای تألیف لغت نامه خویش در طول ۴۵ سال ۳ میلیون فیش تهیه کرد.

ابزارها و وسایل فیش برداری

الف: برگه یادداشت:

برای یادداشت مطالب اصلی و نکات مهم و ثبت مواد خام و اولیه تحقق باید از فیش استفاده کرد.

برگه های بزرگ مانند کاغذ کلاسور را باید در مراحل بعدی تحقیق یعنی نگارش مطالب به صورت پژوهش نامه و جزوه بکار گرفت.

ب: قلم یادداشت:

بهتر است قلم یادداشت دارای نوکی ریز و روان و از جنس مناسب و بادوام باشد.

ج: وسیله غلط‌گیری:

برای این کار می‌توان از لاک‌های سفید غلط‌گیری و یا برچسب‌های سفید برای برطرف کردن اغلاط و زیبایی فیش‌ها استفاده کرد.

د: برگه دان:

برگه‌دان یا فیشه (fichier) پاکت‌ها یا کیف‌ها و جعبه‌های مخصوصی است که فیش‌ها در آن گذاشته می‌شوند، تا از پارگی و پراکندگی برگه‌های جلوگیری شود و حمل و نقل و طبقه‌بندی و بازیابی فیش را آسان کند.

جنس برگه‌دانها کاغذی، چوبی و فلزی است. برگه‌دانهای کاغذی هر چند به مرور زمان از بین می‌روند به خاطر آسانی حمل و نقل، برای تدریس و تبلیغ مناسب است. ولی برای فیش‌های ثابت و با حجم زیاد می‌توان از برگه‌دانهای چوبی یا فلزی که نمونه آن در ابتدای ورود به کتابخانه‌های عمومی دیده می‌شود، استفاده کرد.

هف: برگه راهنما

هر برگه‌دان در بر دارنده فیش‌های بسیاری است که همگی آنها دارای یک عنوان عام موضوع (عام) است. برای نشان دادن موضوع عام و جدا کردن برگه‌دان‌ها از یکدیگر از (برگه راهنما) استفاده می‌شود که این نشان دهنده موضوع (عام) هر برگه‌دان خواهد بود. مثلاً موضوع کلی اخلاق دارای موضوعات عامی است از قبیل توبه، تواضع، حسد، غیبت و... است که این موضوعات عام روی برگه‌دان مربوط به خود قرار می‌گیرند و نوشته می‌شوند، و همچنین برای چند موضوع عام که دارای یک موضوع کلی هستند یک برگه راهنمای (موضوع کلی) از قبیل اخلاق، فقه، تاریخ، فیزیک، شیمی و ... تهیه می‌شود. مورد دیگر استفاده از برگه راهنما - در صورت نیاز - روی فیش‌های داخل برگه‌دان‌هاست. چون هر موضوع (عامی) دارای موضوعات (خاصی) است، برای نشان دادن و جدا کردن موضوعات خاص موجود در هر برگه‌دانی از برگه راهنما استفاده می‌شود که می‌توان آن را در قسمت بالای نخستین فیش هر موضوع خاصی چسباند و یا منگنه کرد و موضوعات هر برگه‌دانی را از یکدیگر جدا ساخت تا تشخیص و بازیابی آن آسان گردد.

مثال:

مثلاً موضوع عامی مانند توبه‌دارای موضوعات خاصی از قبیل: تعریف توبه، اقسام توبه، اثرات توبه و ... است که همگی آنها در برگه‌دان (توبه) قرار می‌گیرند و به وسیله برگه راهنما از یکدیگر جدا می‌شوند. نمونه‌ای از برگه‌های موضوع (کلی) و موضوعات (عام) مربوط به آن به شکل زیر است:

و: گیرنده کاغذ:

برای قرار دادن فیش‌های هم موضوع در کنار هم و به منظور تنظیم و طبقه‌بندی و بازیابی برگه‌ها از گیرنده کاغذ (کلیپس) استفاده می‌کنند.

ز: دفتر فهرست راهنما:

برای جلوگیری از بروز مشکل در بازیابی و عدم دوباره کاری، از دفتر فهرست راهنما استفاده می‌شود. دفتر فهرست راهنما شامل موضوعات کلی در ابتدای صفحات و موضوعات عام که زیر مجموعه موضوعات کلی هستند می‌شود.

انواع فیش برداری

۱. علامت‌گذاری یا حاشیه نویسی در اطراف صفحه‌های کتاب.
۲. خلاصه نویسی در آستر بدرقه کتاب.
۳. یادداشت نویسی‌های پراکنده و غیر منظم در مجموعه‌هایی به نام کشکول.
۴. ثبت در دفاتر و مجموعه‌هایی به نام و جنگ.
۵. نوشتن مطالب روی برگه‌ها یا کارت‌های یک شکل و یک اندازه به نام فیش.
۶. استفاده از ماشینهای حافظه دار الکترونیکی مانند کامپیوتر.

شکل‌های فیش برداری:

الف نقل مستقیم:

انتقال یا چسباندن عین عبارتهای کتاب یا مأخذی را به زبان اصلی (نقل مستقیم) می‌گویند.

ب: ترجمه:

نقل مستقیم عبارتهای کتاب یا مأخذی را به زبان دیگر (ترجمه) می‌نامند.

ج: تلخیص:

یادداشت و ثبت فشرده و گزیده مطالب کتاب و مانند آن را به زبان اصلی و به گونه‌ای که بیانگر اصول اساسی و مطالب مهم محتوای آن باشد (تلخیص) یا (خلاصه برداری) و یا (چکیده) نویسی گویند.

د: خلاصه ترجمه:

تلخیص کتاب و مانند آن به زبان دیگر با حفظ صحت تلخیص و دقت ترجمه (خلاصه ترجمه) می نامند.

ی: یادداشت شخصی:

نوشتن مطالب و نظریات شخصی را که از گنجینه فکر شخص فیش نویسی تراوش کرده است (یادداشت) شخصی گویند.

انواع مواد و مطالب در یادداشت برداری

۱. آیات
۲. روایات
۳. اصول منطقی و عقلی، تئوریه‌ها
۴. قوانین تجربی و علمی، نظریات
۵. نظریات، کلمات قصار و گفته‌های علماء بزرگان و دانشمندان
۶. آمار و اخبار
۷. اشعار
۸. مثال‌ها
۹. ضرب‌المثل
۱۰. حکایات
۱۱. لطایف و مطایب

در فیش برداری تا آنجا که امکان داشته باشد یا از مواد و اطلاعاتی استفاده شود که قابل استناد و دارای اعتبار باشند، و از نوشتن مطالبی که خدشه پذیرند و بر پایه محکمی استوار نیستند خودداری کرد.

انواع فیش

الف: در صورتی که مطالب مستند و معتبر، مختصر و کوتاه باشند، تمامی آن را روی فیش می نویسیم و مآخذ آن را ذیل می آوریم و نام این فیش را (فیش مطلبی) می گذاریم.

ب: چنانچه مطالب قابل استناد و اعتبار، طولانی و مفصل باشند، از نوشتن آن ها روی فیش خودداری می کنیم و فقط ذکر مآخذ آن در فیش اکتفاء می کنیم و نام این فیش را (فیش مآخذی) می گذاریم.

پیشنهاد طرح

تحقیق

و گزارش تحقیق

مجموعه

مقدمه

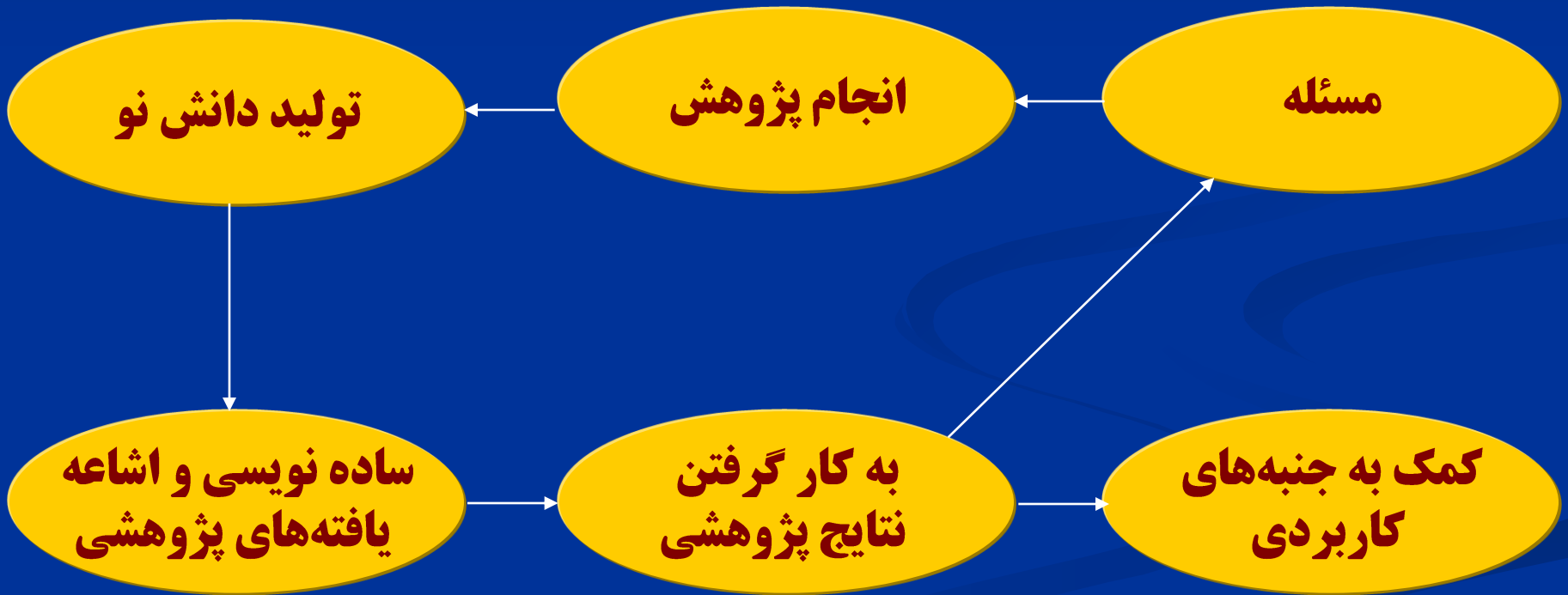
در فرایند پژوهش‌های علوم رفتاری از قدم اول که موضوع پژوهش انتخاب می‌شود تا قدم‌های بعدی که به طراحی و اجرای طرح تحقیق می‌انجامد باید اطلاعات لازم در اختیار باشد. معمولاً تدوین گزارش تحقیق آخرین مرحله فرایند پژوهش به شمار نمی‌رود زیرا اغلب پژوهش‌های علوم رفتاری به منظور هدف‌های بنیادی و کاربردی در زمینه‌های مختلف انجام می‌شود. بنابراین اشاعه یافته‌های پژوهشی باید چنان باشد که استفاده کنندگان بالقوه از این یافته‌ها نسبت به اطلاعات به دست آمده آگاهی یابند و از آن در زمینه‌های مختلف استفاده کنند. از این رو اطلاع‌رسانی در پژوهش‌های علوم رفتاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

تعریف

اطلاع رسانی را حوزه ای توصیف کرده اند که به مناسب سازی اشاعه اطلاعات می پردازد (حری.۱۳۷۲).

با توجه به این تعریف اطلاع رسانی در تحقیقات علوم رفتاری فرایندی است که بوسیله آن از یک طرف نهادهای اجرایی بتوانند از نتایج تحقیقات انجام شده در زمینه های مختلف علوم رفتاری مطلع شده و از آنها استفاده کند و از طرف دیگر پژوهشگران بتوانند به موقعیت های نامعین حوزه های علوم رفتاری پی برده تا درباره آنها به تحقیق پردازند.

حلقه پژوهش های علوم رفتاری:

استفاده کنندگان از پژوهش‌های علوم رفتاری و اطلاعات مورد نیاز آن:

پژوهشگران، مدیران، استادان،
معلمان و سایر دست‌اندرکاران فرایند یاددهی-یادگیری
سیاستگذاران

پژوهشگران و مدیران

پژوهشگران از یک طرف به آخرین دستاوردهای مربوط به یافته‌های علمی در زمینه روانی - تربیتی که در سطح ملی و بین‌المللی به دست آمده است نیاز دارند. از طرف دیگر باید درباره مسائل مشکلات و بطور کلی موقعیت‌های نامعین در زمینه‌های روانی و تربیتی، اطلاعات کافی به دست آورند تا بتوانند طرح‌های پژوهشی خود را با توجه به آنها تهیه و اجرا کنند.

سیاستگذاران

ارزش یک گزارش تحقیق از نظر سیاستگذاران و سایر تصمیم‌گیرندگان آن است که نتایج تحقیق تا چه اندازه به حل مسئله و مشکل خاص در حوزه‌های روانی-تربیتی منجر می‌شود. با توجه باینکه زبان گزارش تحقیق زبان فنی و قابل درک برای جامعه علمی است لذا بمنظور قابل استفاده کردن گزارش تحقیق بطوریکه سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و سایر دست‌اندرکاران و مجریان بتوانند از این نتایج استفاده کنند، باید نتایج تحقیق را بصورت گزارش ساده‌تری ارائه کرد.

انواع گزارش های تحقیق

- ❖ تدوین پیشنهاد طرح تحقیق
- ❖ تدوین گزارش پیشرفت فرایند اجرای طرح تحقیق
- ❖ تدوین گزارش نهایی تحقیق
- ❖ تدوین گزارش یافته های تحقیق به صورت مقاله علمی
- ❖ تدوین گزارش و عرضه یافته های تحقیق در همایش علمی

الف- تدوین پیشنهاد طرح تحقیق:

برای تصویب یک طرح پژوهشی و تامین اعتبار آن، لازم است تا پژوهشگر قصد پژوهشی خود را در پیشنهاد طرح تحقیق به اطلاع افراد ذی ربط و کسانی که اعتبار مالی طرح را تامین می کنند برسانند. در پیشنهاد طرح تحقیق، هدفهای تحقیق، گزاره های تحقیق، زمان و هزینه های لازم برای اجرای طرح تحقیق باید بنحوی روشن و قانع کننده بیان شود.

پیشنهاد طرح تحقیق در سه قسمت تدوین می شود

۱. اطلاعات مربوط به طرح دهنده و همکاران وی

۲. اطلاعات مربوط به طرح تحقیق

۳. اطلاعات مربوط به هزینه های اجرای تحقیق

اطلاعات مربوط به طرح دهنده و همکاران وی

در این قسمت، مشخصات پژوهشگر شامل نام-نام خانوادگی-
شغل و سمت فعلی-درجات علمی و سوابق تحصیلی-فعالیت‌های
پژوهشی و سوابق شغلی وی عرضه می شود.
علاوه بر آن ذکر مشخصات همکاران اصلی تحقیق (نام-شغل-
درجه علمی-نوع همکاری) نیز بیان می شود. بهتر است که این
اطلاعات بصورت طبقه بندی شده در جدول ارائه شود.

اطلاعات مربوط به طرح تحقیق

ابتدا عنوان کامل پژوهش و موضوع تحقیق به زبان فارسی و معادل آن به زبان انگلیسی بیان می‌شود.

سپس پژوهشگر به بیان مساله تحقیق، هدفها، فرضیه‌ها و یا سوالهای تحقیق می‌پردازد. (ضرورت و اهمیت تحقیق نیز در این قسمت ارائه می‌گردد)

اطلاعات مربوط به هزینه‌های اجرای تحقیق

پیشنهاد دهنده طرح با توجه به تعداد پرسنل، نوع مسئولیت هر یک، کل ساعات کار و میزان ساعات کار نیروی انسانی برای اجرای طرح، خدمات، وسایل و تجهیزات مورد نیاز را مشخص کرده و بر این اساس هزینه طرح را برآورد می‌کند. سپس آن را بصورت طرح پیشنهادی برای درخواست اعتبار پژوهشی به سازمان تامین کننده اعتبار عرضه می‌دارد.

ب- تدوین گزارش پیشرفت فرایند اجرای طرح تحقیق

به منظور آگاه ساختن سازمان تامین کننده اعتبار مالی طرح تحقیق، پژوهشگر باید به تدوین گزارش پیشرفت اجرای طرح تحقیق پردازد.

این گزارش معمولاً هر سه ماه یک بار تدوین می شود.

در این گزارش ضمن اشاره به جدول زمانبندی شده اجرای طرح تحقیق، نوع فعالیتهای انجام شده فهرست می شود.

هدف : آشکار کردن این امر است که اجرای طرح تحقیق مطابق برنامه زمانبندی شده صورت گرفته است.

ج- تدوین گزارش نهایی تحقیق:

هدف: ارائه و انتقال اطلاعات و یافته‌های علمی به خوانندگان و یا سایر استفاده‌کنندگان بالقوه آن است.

با توجه به اینکه در تدوین گزارش تحقیق، اقدامات انجام شده در جهت اجرای طرح تحقیق و نتایج بدست آمده مورد بحث واقع می‌شود، افعال بکار رفته بصورت ماضی صرف می‌شود.

پژوهشگر قبل از آغاز نگارش گزارش تحقیق باید یکی از سبک‌های متداول استنادی (ارجاعی) را اختیار کرده و در طول گزارش آن را بطور کامل رعایت کند. (مثلا: روش انجمن روانشناسی آمریکا)

صفحه عنوان
چکیده
تشکر و قدردانی
فهرست محتوا
فهرست شکلها و نمودارها
فهرست جداول
فصل اول (طرح مسئله)
فصل دوم (پیشینه تحقیق)
فصل سوم (روش تحقیق)
فصل چهارم (یافته های
تحقیق)
فصل پنجم (نتیجه گیری و
پیشنهاد)
یادداشت ها
کتاب شناسی (منابع)
پیوست ها

ساختار گزارش نهایی تحقیق

۱. صفحه عنوان:

ابتدا عنوان پژوهش، سپس نام نویسندگان و همکارانی که در اجرای پژوهش مشارکت داشته‌اند، نام موسسه‌ای که تحقیق به آن وابسته است، سال تدوین گزارش و محل جغرافیایی تدوین گزارش ذکر می‌شود.

عنوان تحقیق باید کوتاه و نشانگر متغیرهای اصلی پژوهش باشد. مناسب آن است که طول عنوان از ۱۲ تا ۱۵ کلمه تجاوز نکند و به شکلی ارائه شود که آن را از تحقیقات دیگر متمایز نماید. بهتر است عنوان با جملاتی مثل مطالعه و یا بررسی و ... شروع نشود.

۲- چکیده

درب‌گیرنده خلاصه‌ای از کلیه اجزای تحقیق است. شامل هدف تحقیق، روش تحقیق (ویژگی‌های کلی نمونه آماری)، یافته‌ها و نتیجه‌گیری می‌باشد.

در انتهای چکیده می‌توان واژگان کلیدی تحقیق را نیز بیان کرد.

چکیده مقاله معمولاً در (۱۰۰-۱۵۰) کلمه تنظیم می‌شود.

چکیده پایان‌نامه معمولاً تا (۲۵۰) کلمه را شامل می‌شود.

۳- تشکر و قدردانی

در این قسمت پژوهشگر از افراد و سازمان‌هایی که او را در انجام پژوهش یاری داده‌اند تشکر می‌کند.

کسانی که مستقیماً مسئولیت اجرای قسمتی از طرح تحقیق را به عهده داشته‌اند و در واقع بعنوان همکار پژوهشگر منظور می‌شوند، باید در زمره همکاران پژوهشگر در روی صفحه عنوان پژوهش ذکر شود.

سایر افراد یا سازمانها به ترتیب اهمیت در قسمت تشکر و قدردانی نام برده می‌شوند.

۴- فهرست محتوا:

نخست فصلها شماره‌بندی شده و محتوای هر فصل به عناوین، زیر عنوانهای مربوط با شماره گذاری های لازم مشخص می‌شود.

۵- فهرست شکلها و نمودارها:

شکلها و نمودارهای هر فصل با توجه به شماره فصل و عناوین و زیر عنوان های فصل شماره گذاری می‌شود. شماره و عنوان هر نمودار یا شکل زیر آن می‌آید. چنانچه نمودار یا شکلی از منبع دیگری اخذ شده است در پرانتز پس از عنوان به منبع اشاره شود.

۶. فهرست جداول

جداول نیز با توجه به فصل و عنوان مربوطه شماره گذاری می شود. شماره و عناوین جداول باید بالای جدول بیاید. چنانچه جدولی از منابع دیگری اخذ شده است در پرانتز پس از عنوان جدول به منبع اشاره شود.

۷. طرح مسئله

ابتدا زمینه بروز مسئله تحقیق، ویژگی‌های، گستردگی، اهمیت و علل احتمالی بروز مسئله تحقیق بیان می شود. در این قسمت هرچند بیان مسئله با توجه به مطالعات قبلی انجام می گیرد اما به بررسی کامل این مطالعات نمی پردازد، بلکه تنها آنهایی را انتخاب می کند که در رابطه مستقیم با موضوع مورد بررسی بوده و بتواند به آنها استناد کند. پس از پایان مسئله، به بیان فرضیه و یا سوالهای تحقیق باید پرداخت.

۱- پیشینه تحقیق:

اهداف:

برقراری ارتباط منطقی میان اطلاعات پژوهش‌های قبلی با مسئله تحقیق

آشنایی با چارچوب نظری و یا تجری مسئله تحقیق
آشنایی با روش‌های تحقیق مورد استفاده در پژوهش‌های گذشته

راه‌های رسیدن به اهداف:

انتخاب منابع اطلاعاتی که بطور مستقیم با مسئله تحقیق ارتباط دارد
ارائه مطالب از کلی به جزئی (عمومی به اختصاصی)

اجتناب از بیان مطالب به طور مجرد و بدون رابطه با یکدیگر
تنظیم مطالب به طور سازماندهی شده همراه با روندی منطقی
ارائه نتایج مطالعات قبلی و نقد آنها

۹- روش تحقیق:

طرح تحقیق: محقق ابتدا طرح تحقیق را توصیف می کند. (نوع طرح، دلائل انتخاب و...)

آزمودنی‌ها: هدف از این بخش بیان ویژگی‌ها و مشخصات جامعه مورد مطالعه و آزمودنی‌های مورد مشاهده است.

ابزار اندازه‌گیری: در این بخش ابزار مورد استفاده برای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق معرفی شده و دلیل انتخاب آن تشریح می‌گردد.

روش اجرا: در این بخش محقق به توصیف دقیق مراحل اجرای تحقیق می‌پردازد. به عبارت دیگر محقق فعالیت‌های فرایند پژوهش را با ترتیب زمانی و همراه با چگونگی انجام آن توصیف می‌نماید.

روش تحلیل داده‌ها: این قسمت به بیان چگونگی تنظیم، تلخیص و تحلیل داده‌ها اختصاص دارد. لازم به ذکر است که هدف این بخش بیان فرمول آماری نیست بلکه مقصود به نوع روش تحلیل آماری بکار رفته (توصیفی و تحلیلی) می‌باشد.

۱۰- یافته‌ها:

در این قسمت داده‌های گردآوری شده به صورت جدول یا نمودار عرضه و تحلیل می‌شود.

بهترین شیوه برای تنظیم ارائه یافته‌ها با توجه به سوالها یا فرضیه‌های تحقیق است.

با توجه به ماهیت سوالها یا فرضیه‌های تحقیق از روش‌های آمار توصیفی یا استنباطی که قبلاً پیش بینی شده است باید استفاده کرد.

در عرضه یافته‌ها باید ترتیب منطقی را رعایت کرد.

۱۱- بحث و نتیجه‌گیری

این قسمت بهتر است با گزارشی مختصر درباره مسئله تحقیق و یافته‌های مربوط به سوال‌ها و یا فرضیه‌های پژوهشی آغاز گردد.

نتیجه‌گیری با توجه به هدف‌ها، سوال‌ها و یا فرضیه‌های تحقیق صورت می‌گیرد. لذا ضروری است تا یافته‌های مربوط به هر یک از آن‌ها با نتایج حاصل از تحقیقات قبلی مقایسه شده و وجوه تشابه و یا اختلاف میان آنها به روشنی بیان گردد. در صورتی که نتایج مشابه باشد تاکید بر نتایج قبلی به تعمیم نتایج کمک می‌رساند.

اگر تفاوتی میان نتایج مشاهده گردد باید به دلایل احتمالی وجود آن اشاره کرد. پژوهشگر باید سعی کند که به سوالات زیر پاسخ دهد:

سهم این مطالعه در روشن شدن زمینه مسئله تا چه حد بوده است؟
چه نتیجه‌گیری‌ها و رهنمودهای نظری و عملی را می‌توان از این مطالعه حاصل کرد؟

آیا به حل مسئله تحقیق کمک کرده است؟

۱۲- یادداشت‌ها

اهمیت منابع مورد استفاده از دو جنبه مورد منظور می باشد:
اطلاعات کتاب شناختی یا منابع فهرست شده که در انتهای گزارش عرضه می شود.
۱. یادداشت‌های مربوط به منبع که در پانویس هر صفحه یا در قسمت یادداشت‌ها در انتهای هر فصل آورده می شود.

۱۲-۱- شیوه‌های ارائه یادداشت‌ها:

نام و نام خانوادگی نویسنده و تاریخ انتشار منبع در داخل پرانتز ذکر می شود. مثال:
(شکوهی و بازرگان، ۱۳۶۹)
در صورتیکه منبع به زبان فارسی ترجمه شده باشد باید ابتدا نام نویسنده و تاریخ انتشار، سپس نام مترجم و سرانجام تاریخ انتشار در ایران داده شود.
مثال: (آناستازی، ۱۹۷۶/براهنی، ۱۳۶۱)
روش دیگر استفاده از شماره است. شماره‌ها به ترتیب ارائه منبع در متن آورده می شود.

۱۳- منابع یا کتاب شناسی:

کتاب شناسی: عبارت است از فهرست مشخصات کتاب ها، نشریه ها و یا سایر موارد انتشار یافته و انتشار نیافته که در یک زمینه وجود دارد.

منابع: شامل آن دسته از کتاب ها، نشریه ها و سایر مواردی است که پژوهشگر در تحقیق خود مورد استفاده و استناد قرار داده است.

معمولا فهرست منابع باید بر حسب نام خانوادگی میلان و بصورت الفبایی تهیه شود.

اگر در گزارشی نام میلف ذکر نشده باشد، سازمان محل انتشار بجای نام میلف ذکر می شود.

۱۴- پیوست‌ها

آخرین قسمتی که در گزارش تحقیق گنجانده می‌شود مربوط به مؤاردی است که اطلاع از آنها برای خواننده مهم است، مانند ابزار اندازه‌گیری (پرسشنامه‌های مورد استفاده در تحقیق)، داده‌های تفصیلی گردآوری شده که در متن گزارش عرضه نشده است، و امثال آن.

د- تدوین گزارش یافته‌های تحقیق به صورت مقاله علمی

از آنجا که تحقیق علمی باید در معرض نقد و بررسی همگان قرار گرفته و علاقه‌مندان بتوانند از نتایج آن استفاده کنند، لازم است نتایج بدست آمده در اختیار جامعه علمی و مصرف‌کنندگان بالقوه قرار گیرد. برای این منظور باید یافته‌های بدست آمده بصورت مقاله علمی تدوین شود و در یکی از نشریه‌های تخصصی انتشار یابد.

۵- تدوین گزارش و عرضه نتایج تحقیق در همایش علمی:

سخنرانی علمی: پژوهشگر قبل از ایراد سخنرانی چارچوب مطالب مورد نظر خود را چنان تنظیم کند که در مدت زمان تعیین شده قابل عرضه باشد. عرضه نتایج پژوهشی به صورت پوستر:

پوستر عبارت است از یک متن نوشته شده که بصورت لوحه در ابعاد حداکثر ۱۵۰×۱۰۰ سانتی متر تهیه می شود و شامل اجزای زیر است:

۱. عنوان

۲. روش تحقیق

۳. یافته ها

۴. نتیجه گیری

از ذکر مطالب اضافی در پوستر می بایست خودداری شود. علاوه بر آن لازم است از تکنیک های عرضه بصری و جذاب کردن جداول، نمودارها و سایر شکل ها برای عرضه داد ها بطور هنرمندانه بهره گرفت.

بمنظور تماس با پژوهشگر باید نشانی پستی و سازمان مربوطه به وضوح در بالای پوستر ذکر شود.

چهارچوب و رئوس مطالب عرضه شده در یک پوستر (اقتباس از: عزیزی، ۱۳۷۱)

عوامل میثر در تفاوت‌های پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبستانهای شهر تهران

پژوهشگر تورج هرندی، عضو هیأت علمی میسسه پژوهش های آموزشی
صندوق پستی ۳۱۴/۱۳۱۴۵، تهران

مقدمه	روش تحقیق	نمودارها	نتیجه گیری
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	یافته ها	جداول	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

تدوين مقاله علمي

طراحي مقالات پوسٽري

طراحي مقالات اسلايڊي

تدوين

تدوین گزارش یافته های تحقیق بصورت مقاله علمی:

عمدتاً یافته های بدست آمده بصورت مقاله
علمی تدوین شود و در یکی از نشریه های
تخصصی انتشار یابد.

انواع نشریات

۱. نشریات علمی
  ۲. نشریات علمی تخصصی
  ۳. نشریات علمی – ترویجی
  ۴. نشریات علمی – پژوهشی
  ۵. نشریات بین المللی علمی /
پژوهشی
  ۶. نشریات I.S.I
- و ...

ساختار مقاله شامل موارد زیر است:

- ❖ عنوان (حداکثر ۱۵ واژه)
- ❖ نام پژوهشگر و همکاران وی
- ❖ چکیده
- ❖ مقدمه
- ❖ روش تحقیق
- ❖ یافته ها
- ❖ بحث و نتیجه گیری
- ❖ یادداشت ها
- ❖ فهرست منابع

تدوین گزارش و عرضه نتایج تحقیق در همایش علمی

به این منظور از دو روش می توان استفاده :

الف) سخنرانی علمی: باید برای سخنرانی جنبه های زیر را در نظر گرفت؛

۱. توجه به اهداف گردهمایی
۲. ویژگی مخاطبان
۳. انتخاب محتوای اصلی سخنرانی
۴. تنظیم مطالب و رعایت توالی منطقی آنها
۵. انتخاب روش مناسب عرضه
۶. تمرین عرضه مطالب در مدت زمان مورد نظر

عرضه نتایج پژوهش بصورت پوستر

می توان تعدادی از مقالات را نیز بصورت پوسترهایی با ابعاد 100×150 سانتی متر ارائه داد.

پوستر باید شامل موارد ذیل باشد:

- ❖ عنوان
- ❖ روش تحقیق
- ❖ یافته ها
- ❖ نتیجه گیری

پیوستہا

پیوستہا

پیوست (۱)

**چگونگی تهیه یک طرح
تحقیق و گزارشهای تحقیقی**

چارچوبی برای تهیه یک طرح تحقیق

اگر هر تحقیق انجام یافته و مدون شده را به خانهای تشبیه کنیم که آماده سکونت و بهره برداری است می توان گفت: که فرآیند ساختن این خانه (با فرض وجود زمین) از طراحی یک نقشه و طرح آغاز شده است. چنین طرح و چارچوب اولیه ای را برای انجام یک پروژه تحقیقاتی (Proposal) گویند.

چارچوب کلی و نکات مورد نیاز برای تهیه یک «طرح اولیه تحقیق» تقریباً شامل مواردی می شوند که نشان دهنده دورنما و چشم اندازی است که محقق ترسیم نموده است تا حدود آن بتوان فرآیند تحقیق خود را با رعایت اصول علمی مرحله به مرحله پشت سر گذارد. اجزای تشکیل دهنده یک طرح تحقیق «شامل مواردی می باشند که در پی می آیند.

۱. مقدمه

محقق با بیان نکاتی کلی و مرتبط دریچه ای را بر روی خواننده خود می گشاید و از آن طریق تلاش می کند تا فضای ذهنی خواننده را آماده ارائه اجزای مورد نظر خود سازد. مقدمه باید مختصر، مرتبط و دارای انسجام باشد.

۲. بیان مسأله (تعریف موضوع تحقیق)

یعنی محقق غرض اصلی خود را از انجام پژوهش بیان می دارد و توضیح می دهد که به دنبال چه چیز است؟

۳. تاریخچه و سابقه موضوع (مسأله) تحقیق (پیشینه تحقیق)

در این قسمت از طرح تحقیق محقق با جستجوی جامع در منابع علمی (کتابها، محققان دیگران، اسناد، ...) تلاش میکند تا آگاهی بیشتری در رابطه با موضوع و مسأله تحقیق خود بیابد، و از طریق تحقیق خود را در راستای تحقیقات مرتبط قرار دهد بطور کلی می توان کارکردهای پیشینه تحقیق را موارد زیر دانست:

الف) محدود کردن و صورتبندی جدید مسأله تحقیق (اصل تحدید مسأله)

ب) تعیین درجه مهم بودن متغیرها

ج) پیدا کردن روشهای جدید

د) اجتناب از به کار بردن روشهای بی نتیجه

هـ) ایجاد بینش نسبت به روشهای

و) پرهیز از تکرارهای انجام شده

ز) آگاهی بر درجه مهم بودن مسأله

فرآیند کلی تهیه پیشینه تحقیق در شکل اسلاید بعد نشان داده شده است:

۱
مشخص کردن توصیفگرها (واژه‌ها یا عبارات کلیدی) مرتبط با مسأله

۲
مشخص کردن منابع از قبیل: نمایه، چکیده نامه و ...

۳
مشخص کردن عناوین مقاله‌ها یا گزارش‌ها برای بررسی

۴
جایابی نسخه مقاله‌ها یا گزارش‌ها برای بررسی

۶
طبقه‌بندی مقاله یا گزارش‌ها بر حسب موضوع یا اهمیت (اختیاری)

۹
تهیه مقاله یا گزارش‌های منتخب

۱۰
تدوین چارچوب نظری تحقیق

۵
حذف مقاله‌ها یا گزارش‌های نامرتب

۷
تهیه چکیده یا خلاصه از گزارش‌های مربوط

۸
تهیه یک کتاب‌شناسی کامل

اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

با توجه به اینکه انجام هر تحقیق نیازمند به صرف هزینه و زمان است، محقق در این قسمت با تکیه بر مستندات علمی و آمار و ارقام بطور مختصر تلاش می کند تا نشان دهد مسأله تحقیقی را که برگزیده است موضوعی بی اهمیت و بی ارزش نیست و ضرورت دارد که پیرامون آن تحقیقات صورت پذیرد.

۵. اهداف تحقیق

تحقیق به عنوان یک فعالیت نظاممند و هدفمند دارای یک هدف کلی و اهداف جزئی تر است. محقق تلاش می کند تا اهدافی را که از تحقیق در نظر دارد روشن سازد.

۶. چارچوب نظری

۷. مدل تحلیلی تحقیق

۸. فرضیه های تحقیق

۹. روش تحقیق

۱۰. قلمرو مکانی تحقیق (جامعه آماری)

در تحقیقاتی که حالت میدانی دارند پژوهشگر باید اطلاعات اولیه‌ای را در رابطه با جامعه‌ای که از آن نمونه‌برداری می‌کند و فرضیه‌های تحقیق خود را با استفاده از داده‌های آماری آن جامعه آزمون می‌کند، ارایه کند.

۱۱. قلمرو زمانی تحقیق

پژوهشگر فاصله و دوره زمانی را که در آن تحقیق خود را به انجام می‌رساند مشخص می‌سازد. این کار از آن جهت اهمیت دارد که بسیاری از پدیده‌های اجتماعی و سازمانی متأثر از زمان هستند و خواننده گزارش نهایی تحقیق می‌تواند تأثیر زمان را در نتایج تحقیق مشاهده کرد

۱۲. روش نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه

۱۳. ابزارهای گردآوری داده‌ها

۱۴. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱۵. محدودیتهای تحقیق

در رایه گزارش از یک پژوهش، محقق سعی می کند با بیا محدودیتهایی که بر سر راه تحقیق دارد(و یا داشته است) به خواننده پیام دهد که در مورد فرآیند تحقیق او قضاوت عادلانه ای داشته باشد، از طرفی دیگر سعی می کند عملیات تحقیقاتی خود را با توجه به این محدودیتهای انجام دهد و به عبارتی با واقع نگری از دام «قضاوتهای کلی» بپرهیزد.

محدودیتها می تواند مواردی مانند زیر باشند:

الف) کمبود منابع علمی

ب) کمبود منابع مالی

ج) عدم همکاری مسئولین در جامعه آماری (سازمان مربوطه) با پژوهشگر

د) نبود سوابق تحقیقاتی پیرامون موضوع

هـ) گرفتاریهای شخصی فرد پژوهشگر

و) کمبود زمان در اختیار

ز) طبقه بندی بودن مدارک و اسناد از نظر نوع دسترسی به آنها

۱۶. شرح واژه ها و اصطلاحات بکار رفته در تحقیق

در این شرح از طرح تحقیق، پژوهشگر برای ایجاد ذهنیت مشترک بین خواننده و خود، اصطلاحات، مفاهیم و متغیرهایی را که فکر می کند نوع برداشتی که از آنها می شود تأثیر مهمی در قضاوت خواننده دارد، انتخاب می کند و بطور مختصر به شرح و توضیح آنها می پردازد. در این رابطه باید به دو نکته توجه کند:

الف) مطرح کردن مفاهیم و اصطلاحات روشن و بدیهی

ب) اشاره به منابع مستند برای مفاهیم

چارچوبی برای تهیه یک گزارش تحقیق

گاه برخی از استادان برای تقویت پایه های علمی دانشجویان، از آنان می خواهند که یک فعالیت تحقیقی انجام دهند. این فعالیتهای تحقیقی می تواند به دو حالت کلی زیر تقسیم کرد:

الف: تحقیقات کتابخانه ای

در این نوع پژوهش، پژوهشگر پیرامون یک موضوع تحقیق منابع علمی و اسناد، ... را شناسایی، دسته بندی و در نهایت جمع بندی و نتیجه گیری میکند. غالباً در این نوع تحقیقات، هدف اصلی آگاهی بر ابعاد گوناگون موضوع مورد نظر است.

ب دانشجویان برای ورود در دنیای واقعی کسب و کار نیازمندند که با واقعیتهای آن آشنایی داشته باشند، لذا اکثر استادان بر این باورند که فعالیتهای تحقیقاتی دانشجویان در حین تحصیل زمینه های آشنا سازی آنان با واقعیتهای فراهم می آورد و همچنین توان تجزیه و تحلیل آنان را افزایش می دهد، به همین دلیل آنان می خواهند موضوع خاصی را بپذیرند و یا انتخاب کنند و با انتخاب روش و قواعد علمی تحقیق، فرآیند تحقیق را تجزیه کنند و در نهایت گزارشی ارائه کنند. اجزاء چارچوب تهیه چنین گزارشی عبارت است از:

۱. صفحه روی جلد (نام دانشگاه/ نام دانشکده/ برای ارایه در درس.../ نام موضوع/ نام و نام خانوادگی استاد/ نام و نام خانوادگی دانشجو یا دانشجویان / ترم تحصیلی ....)
۲. صفحه نام خداوند و تقدیر و تشکر
۳. فهرست مطالب
۴. فهرست جداول و اشکال (به روش تهیه فهرست های کتاب حاضر)
۵. مقدمه / پیشگفتار / دیباچه / سرآغاز

فصل اول: طرح تحقیق [اجزاء معرفی شده د بند ۱ همین پیوست (از اجزا هر کدام که امکان پذیر بود قید می گردد.)]

فصل دوم: پیشینه تحقیق (مباحث نظری) [جزء شماره ۳ بند ۱ همین پیوست. با استفاده از فرایند تحقیق

فصل سوم: معرفی سازمان مورد مطالعه.

فصل چهارم: روش تحقیق بکار گرفته شده (نوع تحقیق، شیوه نمونه گیری، چگونگی تهیه ابزار گردآوری اطلاعات...)

فصل پنجم: تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری

فصل ششم: چکیده تحقیق

منابع و مأخذ

پیوستها (مواردی که پژوهشگر ضروری می داند که باید در انتهای گزارش خود بیاورد مانند نکات اضافی / یک نمونه از پرسشها / کاتالوگ و بروشور خاص، عکس، ...)

پیوست (۲)

**سایت‌های مفید برای
جستجوی مقالات و اطلاعات**

<u>www.findarticles.com</u>	<u>www.businessweek.com</u>
<u>www.mamma.com</u>	<u>www.cbasc.org</u>
<u>www.proquest.com</u>	<u>www.celcee.edu</u>
<u>www.emerald.com</u>	<u>www.entreded.org</u>
<u>www.journals.ut.ac.ir</u>	<u>www.entre-ed.org</u>
<u>www.etvto.ir/ostadonline</u>	<u>www.entreworld.com</u>
<u>www.vdunteerpower.com</u>	<u>www.findarticles.com</u>
<u>www.ifm.eng.cam.ac.uk/</u>	<u>www.independentmeans.com</u>
پایگاه اطلاعات صنعتی ایران	<u>www.kidsway.com</u>
<u>www.industryinfobase.ir</u>	<u>www.opens.org</u>
<u>www.itmh82j.blogfa.com</u>	<u>www.paulandsarah.com</u>
<u>www.irdoc.ir</u>	<u>www.siastr.sk.ca</u>
<u>www.manag.blogfa.com</u>	<u>www.strategis.ic.gc.ca</u>
<u>www.todaymanagement.blogfa.com</u>	<u>www.youthbusiness.com</u>

مراکز کارآفرینی دانشگاهها

www.ui.ac.ir	اصفهان
www.tabrizu.ac.ir	تبریز
www.karadtmu.com	تربیت مدرس
http://karafarini.ut.ac.ir	تهران
http://www.iut.ac.ir	صنعتی اصفهان
www.karafariny.com	صنعتی امیرکبیر
www.sharif.ac.ir	صنعتی شریف
www.kntu.ac.ir	صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
www.iust.ac.ir	علم و صنعت
www.um.ac.ir	فردوسی مشهد
www.urmia.ac.ir	ارومیه
www.alzahra.ac.ir	الزهراء
www.basu.ac.ir	بوعلی سینا همدان

<u>www.birjand.ac.ir</u>	بیرجند
<u>www.usb.ac.ir</u>	سیستان و بلوچستان
<u>www.uk.ac.ir</u>	شهید باهنر کرمان
<u>www.atu.ac.ir</u>	علامه طباطبایی تهران
<u>www.gau.ac.ir</u>	علوم کشاورزی گرگان
<u>www.uok.ac.ir</u>	کردستان
<u>www.guilan.ac.ir</u>	گیلان
<u>www.umz.ac.ir</u>	مازندران
<u>www.vru.ac.ir</u>	ولیعصر رفسنجان
<u>www.hormozgan.ac.ir</u>	هرمزگان
<u>www.yazduni.ac.ir</u>	یزد
<u>www.karafarini.ac.ir</u>	شهید بهشتی
<u>www.cua.ac.ir/center</u>	شهید چمران اهواز
<u>www.shirazu.ac.ir</u>	شیراز

www.jobporta.ir

www.jobiran.com

www.eshteghal.ir

www.irantvto.com

www.biz.schoolnet.ir

www.shef.ir

www.iranfeos.org

www.nabak.net

www.karafariny.com

www.bazarekar.ir

www.wenet.ir

www.aryanagroup.com

www.fekreno.com

پیوست (۳)

منابع روش تحقیق به

زبان فارسی

کتابنامهٔ روش تحقیق منابع برای مطالعه و آشنایی بیشتر

فهرست ذیل شامل کتابهایی درباره تحقیق، تهیه و تنظیم رساله، گزارش یا مطالبی مربوط به آنها است. این کتابها توسط صاحب نظران ایرانی در زمینه های فوق به زبان فارسی نوشته یا ترجمه شده اند. هدف از جمع آوری و درج آنها در این قسمت از این کتاب، آشنا نمودن شما محققان عزیز با منابع موجود فارسی است.

- ۱- آبرامسون، جوزف هربرت. روش‌های تحقیق در پزشکی اجتماعی. ترجمه علی صادقی حسن آبادی. شیراز: دانشگاه شیراز، ۱۳۶۳: ۳۲۶ ص، جدول، واژه‌نامه، کتابنامه [۱].
- ۲- آذر، عادل. تحقیق در عملیات. تهران: موسسه نشر علوم نوین، ۱۳۷۹: ۷۵۰ ص، مصور، جدول، نمودار.
- ۳- آریان‌پور، امیرحسین، آیین پژوهش: پژوهش و پژوهش‌نامه. ویرایش ۲. تهران: امیرکبیر چاپ اول ۱۳۲۴، نشر گسترده، چاپ چهارم ۱۳۷۸. ۱۰۹ ص.
- ۴- آریان‌پور، امیرحسین. پژوهش. چاپ چهارم. تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲: ۸۷ ص.
- ۵- آریان‌پور، امیرحسین. پژوهش (کار پژوهش و پژوهش‌نامه نویسی)، نقل از آیین تحقیق. تهران: دانشگاه تهران، انجمن کتاب دانشجویان دانشکده هنرهای زیبا، ۱۳۵۴: ۷۴ ص.
- ۶- آریان‌پور، امیرحسین. تدارک پژوهش‌نامه. تهران: میسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، ۱۳۴۹: ۳۲ ص.
- ۷- آریان‌پور، امیرحسین. متدلوژی تحقیق و مآخذشناسی. تهران: دانشگاه تهران، موسسه علوم اداری، ۱۳۳۲: ۴۴ ص

---

[1]. تعداد صفحات کتاب، ذکر داشتن جدول و مصور بودن از کتب در انتهای مأخذ (فهرست منابع - پانویس - میان‌نویس و پی‌نویس) بعد از سال چاپ آورده نمی‌شود، در اینجا فقط جهت آگاهی از تعداد صفحات کتاب، داشتن جدول، نمودار، مصور بودن و... آورده شده است. م

۸. آری، دانالد؛ جیکوبز. چر، لوسی؛ و رضویه، اصغر. روش تحقیق در تعلیم و تربیت. ترجمه وازگن سرکیسیان، مینونیکو و ایمان سعدیان. تهران: سروش، ۱۳۸۰.
۹. آسابرگر، آرتور. روش‌های پژوهشی رسانه‌ها. مترجم محمد حفاظی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۷۳.
۱۰. آسایش، حسین و مشیری، رحیم. روش‌شناسی و تکنیک‌های تحقیق علمی در علوم انسانی با تأکید بر جغرافیا. تهران: نشر قوس، چاپ اول ۱۳۸۱. ۳۳۳ ص.
۱۱. آیتی، باقر، روش تحقیق در جغرافیا. تهران: موسسه جغرافیایی و انتشاراتی ارشاد، ۱۳۷۳: ۵۸ ص، جدول.
۲۱. ابرامی، هوشنگ. اصول تدوین فهرست موضوعی در نوشته‌های زبان فارسی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۲: ۴۴ ص.
۳۱. ابرامی، هوشنگ. نمونه‌ای از فهرست کتابهای فارسی بر اساس اصول تدوین فهرست موضوعی در نوشته‌های زبان فارسی، تهیه و تنظیم: فروردین راستین و رکن‌الدین احمدی لاری. شیراز: دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۵۳: ۹۴ ص.
۴۱. اتسلند، پتر، با همکاری رولاند بوشه‌ایت. روش‌های تجربی تحقیق اجتماعی. ترجمه بیژن کاظم‌زاده. مشهد: آستان قدس رضوی. معاونت فرهنگی، ۱۳۷۱: ۳۶۰ ص، جدول، مصور.

۱۵. احمدی گیوی، حسن. آئین پژوهش و مرجع‌شناسی. تهران: هما، چاپ چهارم ۱۳۷۳.
۶۱. ادواردز، آلن ال. طرح آزمایشی در تحقیق روانی. ترجمه سیده رقیه یثربی. تهران: سمت، چاپ اول ۱۳۷۳.
۷۱. ادواردز، جک ئی و دیگران. تحقیق پیمایشی: راهنمای عمل ترجمه سید محمد اعرابی و داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی چاپ اول ۱۳۷۹: ۱۹۸ ص.
۱۸. اردلان، ظفر دخت. برخی از فنون تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: (بی‌تا)، ۱۳۵۱: ۹۴ ص.
۹۱. استاپلتون، پل. شیوه نوشتن مقالات تحقیقی. مترجمان محمدرضا نائینیان و محمد آرمند. تهران: دانشگاه شاهد، چاپ اول ۱۳۷۴: ۸۲ ص، مصور، جدول و نمودار.
۰۲. استاپلتون، پل. نگارش مقالات پژوهشی. مترجم محمد باقر شمس. کرمانشاه: دانشگاه رازی، انتشارات طاق بستان، ۱۳۷۹.
۱۲. استرینگر، تی، ارنست. تحقیق علمی: راهنمای مجریان تغییر و تحول. ترجمه سید محمد اعرابی و داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۸.

۲۲. استوارت، آلن. اساس نظرات نمونه‌برداری آماری. ترجمه فیروز آزادگان. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۳.
۳۲. استیک، رابرت. ای. هنر پژوهش موردی. ترجمه محمد علی حمید رفیعی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۹: ۱۸۴ ص، جدول.
۴۲. اسلید، کارول. سبک و شیوه: مقاله‌های تحقیقی، گزارش‌ها و پایان‌نامه‌ها. ترجمه مهراندخت نظام شهیدی. تهران: آگه، ۱۳۸۰: ۳۸۴ ص، جدول.
۲۵. اصغر پور، محمدجواد. تحقیق در عملیات پیشرفته. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ ص، جدول، نمودار.
۶۲. افشار، ایرج. راهنمای تحقیقات ایرانی. تهران: مرکز بررسی و معرفی فرهنگ ایران؛ یونسکو، ۱۳۴۹: ۴۰۲ ص.
۷۲. اکرامی، محمود. الفبای مطالعه و تحقیق. مشهد: موسسه فرهنگی هنری ضریح آفتاب، چاپ دوم ۱۳۷۹.
۸۲. ال‌ک، پاملا، ال و ستل، رابرت بی. درسنامه پژوهش پیمایشی: رهنمودها و استراتژی‌هایی برای انجام دادن پیمایش. ترجمه مهراندخت نظام شهیدی و اردشیر امیدی صحنه و محمود متحد. تهران: آگه، چاپ اول ۱۳۸۰: ۶۳۸ ص. جدول. نمودار و واژه‌نامه.

۹۲. الزی، فریمن. آشنایی با روش‌های آماری از طریق آموزش برنامه‌ای. ترجمه عباس بازرگان. تهران: مرکز نشر دانشگاهی ۱۳۶۶.
۱۰۳. الوانی، سید مهدی و زاهدی، شمس‌السادات. مباحث ویژه در مدیریت دولتی [مطالعه موردی ۱] در مدیریت]. تهران: دانشگاه پیام نور، چاپ ششم ۱۳۷۹.
۱۳. الهام، محمدرحیم. روش جدید در تحقیق دستور زبان دری، به اهتمام عبدالله امیری. کابل: د کابل پوهنتون، ۱۳۴۹: ۱۷۰ ص، جدول.
۲۳. امینی، کاظم. گزارش نویسی، علمی- کاربردی. اداری، فنی، بازرگانی و پژوهشنامه‌های علمی. تهران: نشر نور، چاپ اول ۱۳۸۱: ۲۶۸ ص. مصور.
۳۳. انجمن کتابداران آمریکا- شیکاگو. قواعد فهرست نویسی انگلو- آمریکن، تهیه شده بوسیله انجمن کتابداران آمریکا، کتابخانه کنگره آمریکا، انجمن کتابداران انگلیس، انجمن کتابداران کانادا، مترجمان: مهوش ابوالضیاء (ودیگران). تهران: موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مرکز خدمات کتابداری با همکاری فرانکلین، ۱۳۵۷: ۳۹۶ ص.
۳۴. انوار، پروین. مآخذشناسی و استفاده از کتابخانه. تهران: زوار، ۱۳۵۲: ۶۸ ص.
۵۳. اوانز، ک.م. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم تربیتی. ترجمه محمدعلی فرجاد. تهران: الهام، ۱۳۷۱.

۶۳. اوانس، کاتلین ماریان. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم تربیتی. ترجمه محمدعلی فرجاد. تهران: الهام، ۱۳۶۱: ۱۲۰ ص، جدول، کتابنامه.
۷۳. اوپنهام، آبراهام نفتالی. طرح پرسشنامه و سنجش نگرشها. ترجمه مرضیه کریم‌نیا. مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت فرهنگی، ۱۳۶۶ چاپ دوم ۱۳۷۵: ۳۱۴ ص، جدول، مصور.
۸۳. اوستا، مهرداد. روش تحقیق در دستور زبان و شیوه نگارش. تهران: عطایی، ۱۳۴۸: ۱۱۰ ص.
۹۳. ایران نژاد پاریزی، مهدی. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: نشر مدیران، ۱۳۷۸: ۴۰۳ ص، جدول، نمودار.
۱۰۴. ایزاک، استفان. [مایکل، ویلیام] راهنمای تحقیق و ارزشیابی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. مترجم علی دلاور. تهران: ارسباران، چاپ اول ۱۳۷۶: ۲۶۱ ص. جدول - نمودار.
۱۴. ایزاک، استفان. ویلیام ب. مایکل. راهنمای جامع تحقیق و ارزیابی. ترجمه: مرضیه کریم‌نیا. مشهد: آستان قدس رضوی. چاپ اول ۱۳۷۴.
۲۴. بارکر، کریس پیسترنگ، نانسی و الیوت، رابرت. روش‌های پژوهش در روان‌شناسی بالینی و مشاوره. هامایاک آواریس یانس و محمدرضا نیکخو (مترجمان). تهران: سخن ۱۳۸۰، ۴۰۰ ص.

۳۴. بارون، لورنس. تحلیل محتوا. محمد عینی دوزی سرخابی (مترجم). تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴.
۴۴. بازرگان، عباس. ارزشیابی آموزشی. تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۰.
۵۴. باکر، کریس؛ و پیسترنگ، و الیوت، رابرت. روش‌های پژوهش در روان‌شناسی بالینی و مشاوره. ترجمه هامایاک آوادیس یانس و محمدرضا نیکخو. تهران: سخن، ۱۳۸۰.
۶۴. بانکی، فرزین و کارل رته، فریدریش [۱۹۷۹] مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تعلیم و تربیت. ترجمه احمدعلی حیدری و سید حسین میرلوحی. تهران: دبیرخانه شورای تحقیقات، چاپ اول ۱۳۷۱، پژوهشکده تعلیم و تربیت، چاپ سوم ۱۳۸۰.
۷۴. بانی فیس، دیوید، ز. طرح آزمایش‌ها و روش‌های آماری برای پژوهش در علوم اجتماعی و رفتاری. مترجمان هوشنگ طالبی، محمدحسین علامت ساز و آیت‌الله موسوی. تهران: سمت، چاپ اول ۱۳۷۹.

۸۴. بختیاری، ابوالفضل و ایرانی یوسف. روش تحقیق در علوم تربیتی و روش پژوهش عملی (اقدام پژوهی). جزوه درسی (درسنامه). قم: مرکز آموزش عالی فرهنگیان و مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۸۰.

۹۴. بدره‌ای، فریدون. روش نوشتن پانویس [۱] و کتابنامه در نوشته‌های تحقیقی. تهران: امیرکبیر، ۱۳۴۹: ۴۳ ص.

۱۰۵. بدیعی، علی قلی. روش تحقیق در علوم اجتماعی: گزارش تحقیقی. تهران: وزارت برنامه و بودجه، معاونت امور اجتماعی و مدیریت ارشاد و فرهنگ و هنر، ۱۳۶۶: ۵۹ ص.

۱۵. برایمن، آلن. روش‌های تحقیق و مطالعات سازمانی، ترجمه محمد اسماعیل انصاری، احمد غضنفری و فضل‌الله یزدانی و تهران: آوای نور، چاپ اول ۱۳۸۰: ۳۷۶ ص، جدول.

۲۵. برت، دیوید و تونی کل. طرح‌های جامعه‌شناسی: روش برنامه‌ریزی و انجام تحقیق. ترجمه سید قوام‌الدین مهدوی. تهران: نشر شب تاب، ۱۳۷۷.

۳۵. برتیوم، فرانسوا و لامورد، آندر. روش تحقیق در روان‌شناسی (علوم انسانی). ترجمه حمزه گنجی. تهران: ویرایش، ۱۳۷۳ چاپ دوم ۱۳۷۵: ۲۲۳ ص، مصور، جدول، نمودار.

---

[1]. Footnote

۴۵. برگستر، اسرماگوتهلّف؛ هارون، عبدالسلام. روش تحقیق انتقادی متون، ترجمه و تألیف جمال‌الدین شیرازیان. تهران: لک لک، ۱۳۷۰: ۲۴۲ ص.
۵۵. بریس، نیکلا؛ کمپ، ریچارد و سلنگار، رزمی(میلان). تحلیل داده‌های روان‌شناسی، با برنامه اسی-پی-اس-اس [spss] ویرایش ۸، ۹ و ۱۰. خدیجه علی آبادی و علی صمدی (مترجمان) تهران: دوران، ۱۳۸۲، ۳۸۳ ص: مصور، جدول.
۶۵. بریور، جان و آلبرت هاتر. تحقیق چند روشی در علوم اجتماعی: ترکیب اسلوبها. مترجمان حبیب احمدی و اسفندیار غفاری نسب. شیراز: نشر زر، ۱۳۷۷.
۷۵. بست، جان [۱۹۸۳]. روش تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری. ترجمه حسن پاشا شریفی و نرگس طالقانی. [ویرایش ۲] تهران: رشد چاپ نهم ۱۳۸۱: ۵۵۶ ص، مصور، جدول، نمودار.
۸۵. بوشهری، جعفر. اصول تحقیقات آماری. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۳: ۲۴۳ ص. جدول، مصور.
۹۵. بیابانگرد، اسماعیل. روش‌های تحقیق در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: میسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول، ۱۳۸۲: ۱۸۵ ص، جدول.
۱۰۶. بیات، پرویز. فن گزارش نویسی، چگونه می‌توان گزارش فنی بهتر نوشت؟ تهران: وزارت اقتصاد، سازمان مدیریت صنعتی (بی‌تا): ۷۰ ص.

۱۶. بیان، حسام‌الدین. جستارگری، شالوده پژوهش‌های پیشرفته در علوم. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۶۸: ۳۷۶ ص. جدول، نمودار، واژه‌نامه، کتابنامه.
۲۶. بیان، حسام‌الدین. روش تحقیق و مآخذشناسی، با همکاری کمیته تحقیق و پژوهش دانشکده پدافند ملی. تهران: دانشکده پدافند ملی، ۱۳۵۰.
۳۶. بیانی، احمد. روش‌های تحقیق و سنجش در علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران: انتشارات رهیافت. ۱۳۷۸.
۴۶. بیکر، ترز. ال. نحوه انجام تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ ناییبی. تهران: روش، ۱۳۷۷.
۵۶. بیهقی، علی‌اکبر. راهنمای طرح‌های پژوهشی علوم انسانی و اجتماعی. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های علمی، ۱۳۵۵: ۲۰۸ ص.
۶۶. پرنده، علی. کاربرد اینترنت در پژوهش. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۰.
۷۶. پزشکی راد، غلامرضا و مدیر شانه چی محسن. اندازه‌گیری و تحلیل در تحقیق توصیفی. کرج: نشر آموزش کشاورزی، ۱۳۷۹.

۸۶. پلتو، پرتی، ژ. روش تحقیق در انسان‌شناسی. مترجم محسن ثلاثی. تهران: علمی، ۱۳۷۵: ۳۱۷ ص، مصور، جدول.
۹۶. پوپر، کارل ریموند. منطق اکتشاف علمی. ترجمه سید حسین کمالی، ویراسته عبدالکریم سروش. تهران: شرکت سهامی انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۰: ۳۴۷ ص، جدول، مصور.
۱۰۷. پولیت، دنیس. اف، هانگلر، برنادات. پ. اصول و روش‌های تحقیق در پرستاری، بهداشت، علوم بالینی و علوم رفتاری جلد ۱. مترجم داود حسینی نسب. تبریز: دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۱۳۷۴.
۱۱۷. تاجداری، پرویز. روش‌های علمی تحقیق همراه با نظریه ارزشیابی. اصفهان: اتا، ۱۳۶۹: ۵۱۹ ص، جدول، شکل.
۱۲۷. تاجداری، پرویز. مقدمه‌ای بر آمارگیری نمونه‌ای. اصفهان: اتا، ۱۳۶۷: ۲۵۱ ص، جدول، نمودار.
۱۳۷. تاجداری، پرویز. نظریه ریاضی آمارگیری نمونه‌ای. تهران: موسسه آموزش عالی آمار، ۱۳۴۷.
۱۴۷. تبرا، حبیب. گزارش نویسی. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۵: ۹۶ ص.

۵۷. تجبر، منصور. پژوهش عملیاتی در مدیریت. اصفهان: اتا، ۱۳۷۰: ۴۳۷ ص، جدول، نمودار.
۶۷. ترابیان، کیت. ل [۱۹۸۷]، راهنمای نگارش برای نویسندگان مقالات و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری. مترجم غلامحسین تسبیحی. تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۷۷.
۷۷. تک زارع، نسرين و تک زارع، علیرضا. تدوین پرسشنامه طرح تحقیقاتی: پروپوزال [۱] نویسی و روش تحقیق. تهران: میسسه فرهنگی و انتشاراتی راستان، ۱۳۷۹.
۸۷. تواکو، اومبر. چگونه می‌توان یک پایان‌نامه تحصیلی نوشت. ترجمه غلامحسین معماریان. تهران: دانشگاه علم و صنعت، ۱۳۷۱.
۹۷. توانا، سید جلال‌الدین. اصول نظری و عملی پژوهش و موارد استعمال آن و ایجاد سازمان پژوهش. تهران (بی تا)، ۱۳۴۰: ۱۹۲ ص.
۱۰۸. ثاقبی، حسین. مطالعه و روش تحقیق؛ ویژه نوجوانان و جوانان، تهران: نشر قو، ۱۳۸۰.
۱۱۸. جانا، علی اکبر. رفرانس [۲] و منابع آن. تهران: دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، ۱۳۵۲: ۳۸ ص.

---

[1] . Proposal

[2]. Reference

۲۸. جک ئی، ادواردز (و دیگران). تحقیق پیمایشی: راهنمای عمل. ترجمه سید محمد اعرابی و داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۹: ۲۰۰ ص، جدول، نمودار.
۳۸. جوادی، محمد هادی. راهنمای تدوین رساله. تهران (بی تا) ۱۳۴۴: ۱۱۲ ص.
۴۸. جواندل، نرگس. واژگان اصول و روش تحقیق: انگلیسی - فارسی و فارسی - انگلیسی. قم: دانشگاه قم، چاپ اول ۱۳۸۲: ۹۵ ص + ۶۶ ص.
۵۸. جهودا، جرالدا؛ براونا گل، جودیت شیک. مبانی مرجع، ترجمه و تألیف محمدحسین دیانی؛ عبدالحمید معرف زاده. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰: ۲۶۱ ص.
۶۸. چی ورتن، تورا. راهنمای نوشتن رساله‌های پژوهشی و کتاب‌شناسی توصیف روش تحقیق. ترجمه محمدنقی مهدوی. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی، ۱۳۶۴: ۵۱ ص، کتابنامه.
۷۸. حاذق، فریدون. قواعد فهرست نویسی و رده‌بندی مواد غیر چاپی. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶: ۵۹ ص.

۸۸. حافظ نیا، محمدرضا. مقدمه‌ای بر روش تحقیق علوم انسانی. با تجدید نظر [ویرایش ۲]. تهران: سمت، ۱۳۷۷ چاپ هفتم ۱۳۸۱: ۲۸۴ ص، جدول، نمودار.

۹۸. حجازی، رضا. روش نگارش پایان‌نامه. کرج: دانشکده کشاورزی کرج، ۱۳۴۰: ۲۰ ص (انتشارات، ش ۲۵).

۹۹. حری، عباس. آئین گزارش نویسی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، چاپ دوم ۱۳۷۳: ۱۴۷ ص، جدول، نمودار، مصور.

۱۹. حری، عباس. آیین نگارش علمی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، چاپ سوم ۱۳۸۱.

۲۹. حری، عباس. شیوه بهره‌گیری از کتابخانه. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶.

۳۹. حری، عباس. شیوه بهره‌گیری از کتابخانه جهت تهیه مقاله تحقیقی. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶: ۹۰ ص، مصور، کتابنامه.

۹۴. حری، عباس. مراجع و بهره‌گیری از آنها. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶.

۵۹. حسن زاده، رمضان. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر ساوالان، ۱۳۸۲. ۳۱۷ ص. مصور، جدول، نمودار.
۶۹. حسین نژاد، ق. روش تحقیق مفهومی در متون اسلامی. تهران: قلم، ۱۳۵۷: ۸۴ ص.
۷۹. حمیدی، منصورعلی (ویراسته). پرورش بینش علمی در آموزش و پرورش: جنگ مقاله‌ها. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۶.
۸۹. خاکی، غلامرضا. روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی. تهران: انتشارات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نشر درایت ۱۳۷۸.
۹۹. خاکی، غلامرضا. روش تحقیق در مدیریت. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ اول ۱۳۷۹: ۴۰۲ ص. مصور، جدول، نمودار.
۱۰۱. خاکی، غلامرضا. مقدمه‌ای بر مورد کاوی و موردنگاری در مدیریت. تهران: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.
۱۰۱. خاکی، غلامرضا. راهنمای تدوین طرح و نقد تحقیق. تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، چاپ اول ۱۳۸۱.

۲۰۱. خدادوست، طاهره. تحقیق، مأخذشناسی و گزارش نویسی. تهران: دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، ۱۳۵۵.
۳۰۱. خدادوست، طاهره. تحقیق مأخذشناسی و گزارش نویسی. [ویرایش ۲]. تهران: دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران، چاپ دوم ۲۵۳۵.
۴۰۱. خدمت، حسین. روش تحقیق در علوم پزشکی. تهران: نشر تیمورزاده، ۱۳۷۸.
۵۰۱. خدیوی، شهناز و طالبی نژاد، محمدرضا. شیوه استفاده از کتابخانه، و نوشتن مقالات تحقیقی و شیوه‌های کتابنامه نویسی به روش‌های ¹MLA و ²APA. اصفهان: جهاد دانشگاهی اصفهان، ۱۳۷۹.
۶۰۱. خرسند، غلامحسین. اصول روش تحقیق در علوم اجتماعی و کاربرد کامپیوتر. تهران: روزبهان، ۱۳۵۶: ۹۵ ص. جدول، مصور، نمودار.
۷۰۱. خلیلی شورینی، سیاوش. روش‌های تحقیق در علوم انسانی، تهران: نشر یادواره کتاب، ۱۳۷۸: ۱۵۸ ص، نمودار.

---

[1]. Modern Language Association (MLA)

[2]. American Psychological Association (APA)

۸۰۱. خلیلی، ناصر و ابراهیم دانشوری. روش تحقیق و کاربرد آن در مدیریت. تهران: نشر آروین، چاپ اول ۱۳۷۸: ۱۶۶ ص، جدول، نمودار.

۹۰۱. خواجه نوری، عباسقلی. روش تحقیق. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

۱۰۱. خواجه نوری، عباسقلی. روش تحقیق. چاپ چهارم با تجدید نظر و اضافات. تهران: میسسه آموزش عالی آمار و انفورماتیک، ۱۳۵۱: ۲۰۲ ص (موسسه آموزش عالی آمار، شماره ۴۶)، جدول، مصور، واژه‌نامه، کتابنامه.

۱۱۱. خواجه نوری، عباسقلی. نقش ریاضیات در تحقیق. تهران: صبح امروز، ۱۳۴۱: ۱۲۰ ص.

۲۱۱. خواجه نوری، عباسقلی. نکاتی چند درباره روش‌های تحقیقی. تهران: وزارت کار و خدمات اجتماعی، اداره کل مطالعات و نیروی انسانی، ۱۳۴۲: ۶۰ ص، (از سلسله نشریات تحقیق وزارت کل و خدمات اجتماعی، ش ۳).

۳۱۱. خورشیدی، عباس، غندالی، شهاب‌الدین و موفّق، فرشید. روش‌های پژوهش علوم رفتاری: از نظریه تا عمل. تهران: نوین پژوهش، چاپ اول ۱۳۷۸: ۵۸۶ ص، جدول، نمودار.

۴۱۱. خورشیدی، عباس، و قریشی، سید حمیدرضا. راهنمای تدوین رساله و پایان‌نامه تحصیلی: از نظریه تا عمل. تهران: یسپرون، چاپ اول ۱۳۸۱: ۳۸۱ ص.

۵۱۱. خوی نژاد، غلامرضا [ترجمه و تألیف]. روش‌های پژوهش در علوم تربیتی. تهران: سمت، ۱۳۸۰.

۶۱۱. داعی، صفر. روش‌های تحقیق و آمار در روان‌شناسی و علوم انسانی. تهران: پیوند، ۱۳۶۶: ۲۲۴ ص. جدول، مصور، نمودار، واژه‌نامه، کتابنامه.

۷۱۱. دانشگاه علامه طباطبایی. تحقیق در علوم انسانی، نشریه شماره ۱، معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی، بهار ۱۳۷۵.

۸۱۱. دشتی، محمد. ابزار و وسائل تحقیق: روش‌های انتخاب و تحقیق در علوم اسلامی. قم: نشر امام علی (ع)، ۱۳۷۴.

۹۱۱. دشتی، محمد. روش تحقیق در اسناد و مدارک نهج‌البلاغه. قم: نشر امام علی (ع) و بنیاد امام رضا (ع)، ۱۳۶۸: ۴۸۸ ص.

۱۰۲۱. دلاور، علی. روش‌های تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران: دانشگاه پیام نور، چاپ هفتم ۱۳۷۶.

۱۲۱- دلاور، علی. روش‌های تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی. ویرایش ۳. تهران: ویرایش، چاپ یازدهم ۱۳۸۱: ۲۷۴ ص.

۲۲۱- دلاور، علی. مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. [ویرایش ۲]. تهران: رشد، ۱۳۷۴، چاپ یازدهم ۱۳۸۰.

۳۲۱- دلن، ون، و بالدبی، دئو. مبانی پژوهش در علوم تربیتی. ترجمه جعفر نجفی زند. تهران: نشر قومس، چاپ اول ۱۳۷۳: ۶۲۴ ص، مصور، جدول، نمودار.

۴۲۱- دوورژه، موريس. روش‌های علوم اجتماعی، ترجمه خسرواحمدی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲: ۴۱۴ ص، جدول، مصور، نمودار.

۵۲۱- دهنوی، حسین. روش تحقیق. تهران: نشر معروف، ۱۳۷۷.

۶۲۱- دی، رابرت. ا. شیوه نگارش و انتشار مقالات علمی. ترجمه جاوید بامداد سقین سرا، جواد پور قلی عنصرودی و امیرحسین محمد علیان لاله. تبریز: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۱۳۷۴.

۷۲۱- دیانی، محمدحسین. روش‌های تحقیق در کتابداری، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۹.

۸۲۱. دیلان، جان؛ هارداکر، جی. برایان. روش تحقیق در مدیریت مزارع کوچک. ترجمه دفتر امور تحقیقات اقتصاد کشاورزی. تهران: وزارت کشاورزی. سازمان تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی، دفتر امور تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱۳۶۶: ۲ جلدت جدول، نمودار.

۹۲۱. دیوئی، جان. منطق - تئوری تحقیق. ترجمه علی شریعتمداری. اصفهان: دانشگاه اصفهان، ۱۳۵۵ [۱].

۱۰۳۱. ذوالریاستین، عبدالمجید. روش تحقیق در مدیریت. تهران: نشر پشوتن، ۱۳۸۰.

۱۳۱. راج، دس. روش‌های نمونه‌گیری. ترجمه ابوالقاسم بزرگ‌نیا و مجتبی حسینیون. مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۶: ۲ جلد، جدول، کتابنامه.

۲۳۱. ربانی، علیرضا. روش بررسی طرح‌های موردی. اصفهان: سازمان برنامه و بودجه استان اصفهان، گروه امور اقتصادی، ۱۳۶۴: ۲۱ ص.

۳۳۱. ربانی، هادی. پژوهش روشمند: آشنایی با مقدمات پژوهش. تهران: موسسه فرهنگی و انتشاراتی آفرینه، ۱۳۷۸.

---

[1]. این کتاب (جان دیوئی - ترجمه علی شریعتمداری) بوسیله انتشارات دانشگاه تهران مجدداً در سال ۱۳۶۹ چاپ شده است.

۴۳۱- رستا، پال ای. طرز تهیه گزارش تحقیق. ترجمه جمال عابدی. تهران: دانشگاه تهران، موسسه روان‌شناسی، ۱۳۶۲: ۶۹ ص، جدول، نمودار.

۵۳۱- رستمخانی، محمدحسین. نگرشی نوین به تحقیقات اجتماعی. زنجان: سازمان برنامه و بودجه استان زنجان، ۱۳۷۰.

۶۳۱- رستمی پور، علی. آموزش روش‌های مطالعه و تحقیق. تهران: انتشارات محیا و اداره کل فرهنگی و هنری معاونت پرورشی، چاپ اول ۱۳۷۸.

۷۳۱- رستمی پور، علی. آیین مطالعه و پژوهش، راهنمای اجرای فعالیت پرورشی، ویژه دوره متوسطه. تهران: انتشارات تربیت و اداره کل امور فرهنگی و هنری معاونت پرورشی، چاپ دوم ۱۳۷۸.

۸۳۱- رشیدی، حجت‌اله. درسنامه روش تحقیق علمی در مدیریت. تهران: گلپونه، ۱۳۷۷.

۹۳۱- رفیع پور، فرامرز. کندوکاوها و پنداشته‌ها: مقدمه‌ای بر روش‌های شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۶۰، چاپ دوازدهم ۱۳۸۱: ۴۴۷ ص، مصور، کتابنامه.

۱۰۴۱- رفیع پور، فرامرز. موانع رشد علمی ایران و راه‌های آن. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۱.

۱۴۱. رضائی، خسرو. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری و علوم اجتماعی. یاسوج: فاطمیه، چاپ سوم ۱۳۷۹.
۲۴۱. رنجبر، احمد. روش تحقیق و مآخذشناسی. ویرایش ۲. تهران: اساطیر، چاپ چهارم ۱۳۷۴، ۱۹۹ ص، نمودار، نقشه.
۳۴۱. ریاحی، غلامحسین. آشنایی با اصول و روش تحقیق. به انضمام چگونگی تهیه گزارش. تهران: اشراقیه، ۱۳۷۰: ۱۳۷ ص.
۴۴۱. ژاوو، کلود. پژوهش به شیوه‌ی پرسشنامه‌ای: کتاب راهنما برای استفاده‌ی پژوهشگران برگرداننده جهانگیر جهانگیری. شیراز: راهبرد، ۱۳۷۳.
۵۴۱. ساده، مهدی. روش‌های تحقیق با تأکید بر جنبه کاربردی. تهران: میلف، ۱۳۷۵.
۶۴۱. ساروخانی، باقر. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. جلد اول و دوم. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۷. [دوره دو جلدی، جلد اول ۱۳۷۵ و جلد دوم ۱۳۷۷] جلد اول (اصول و مبانی) ۵۴۰ و جلد دوم (بینش‌ها و فنون) ۵۲۰ ص [۱].
۷۴۱. ساروخانی، باقر. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، روش کمی: فنون و ابزار پیشرفته پژوهش، جلد سوم. تهران: نشر دیدار، چاپ اول، ۱۳۸۲.

---

[1]. کتاب جدید (جلد سوم) دکتر ساروخانی در سال ۱۳۸۲ چاپ شده است. م

۸۴۱. سازمان امور اداری و استخدامی کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اداری. مبانی روش تحقیق از نظر روایات. تهران: سازمان امور اداری و استخدامی کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اداری، ۱۳۶۶: ۳۲ ص، کتابنامه.

۹۴۱. ساعتچی، محمود. اصول و فنون اجرای مصاحبه: استخدامی، ارزشیابی و بالینی. با تجدیدنظر کامل و اضافات. تهران: امیرکبیر، چاپ دوم ۱۳۷۴.

۱۰۵۱. ساماران، شازل ماکسیم دوناتین. روش‌های پژوهش در تاریخ. ترجمه ابوالقاسم بیگناه (و دیگران). مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰: ۲ جلد: مصور.

۱۵۱. سپه پور، افسانه. راهنمای تهیه پرسشنامه. تهران: موسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی دانشگاه تربیت معلم (بی جا و بی تا): ۱۸ ص.

۲۵۱. ستوده، غلامرضا. مرجع‌شناسی و روش تحقیق در ادبیات فارسی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۷۱: ۵۷ ص، جدول.

۳۵۱. سرایی، حسن. مقدمه‌ای بر نمونه‌گیری در تحقیق. تهران: سمت، ۱۳۷۲، چاپ دوم ۱۳۷۵: ۲۵۶ ص، جدول، مصور، نمودار.

۴۵۱. سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگه، ۱۳۷۶، چاپ ششم ۱۳۸۱: ۴۰۵ ص، جدول، نمودار.

۵۵۱. سعیدی، طلعت. روش تحقیق. تهران: آسمان آبی، ۱۳۷۸.

۶۵۱. سکاران، اوما. روش‌های تحقیق در مدیریت. ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، چاپ دوم ۱۳۸۱: ۵۳۲ ص. فهرست واژگان. جدول، نمودار.

۷۵۱. سلطیز، یهودا؛ ویچ و کوک. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه خسرو مهندسی. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۴۴: ۲ جلد.

۸۵۱. سلطانی تیرانی، فلورا (ترجمه و تألیف). کاربرد تجزیه و تحلیل علی در پژوهش‌های علوم اجتماعی و رفتاری، همراه با معرفی نرم افزار آن Lisrel. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۸.

۹۵۱. سلیمی، قربانعلی. مقدمه‌ای بر روش تحقیق بر آموزش و پرورش. اصفهان: گویا، ۱۳۷۶
[۱]

۱۰۶۱. سید عباس زاده، میرمحمد. روش‌های علمی تحقیق در علوم انسانی. ارومیه: دانشگاه ارومیه، چاپ اول ۱۳۸۰. ۵۰۹ ص، مصور، جدول، نمودار.

---

[1]. این کتاب توسط پرفسور بورگ و گال (1989-Borg & Gall) نوشته شده است که دکتر قربانعلی سلیمی آنرا ترجمه کرده‌اند.

۱۶۱. سیف‌الهی، وجه‌الله. راهنمای اقدام پژوهی در آموزش و پرورش. رشت: انتشارات گیلان، ۱۳۸۱: ۱۳۶ ص.

۲۶۱. سیف، علی اکبر. اندازه‌گیری و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی. تهران: آگاه، چاپ دهم ۱۳۷۴.

۳۶۱. سیف، علی اکبر. راهنمای انتشارات انجمن روان‌شناسی آمریکا [۱] [۱۹۹۴]. روش تهیه پژوهشنامه. تهران: دوران، ۱۳۷۸: ۱۰۲ ص.

۴۶۱. سیف، علی اکبر. روان‌شناسی پرورشی. [ویرایش ۵]. تهران: آگاه، ۱۳۸۱.

۵۶۱. سیف، علی اکبر. روش تهیه پژوهشنامه: بر اساس راهنمای انتشارات انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA). ویرایش ۴. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، چاپ سوم نشر دوران، ۱۳۸۲، ۱۰۲ ص: جدول، نمودار.

۶۶۱. سیف، علی اکبر. روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی. ویرایش ۲. تهران: دوران، چاپ ششم ۱۳۸۰.

۷۶۱. سیف، علی اکبر. [۱۹۹۴] روش تهیه پژوهشنامه: بر اساس راهنمای انتشارات انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA). ویرایش ۴. تهران: دوران، ۱۳۷۸ [۲]، چاپ سوم ۱۳۸۲.

---

[1]. American Psychological Association [APA]

[2]. چاپ قبلی این کتاب در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن بوده است. م

۸۶۱. سیلجر، دبلیو، هوبرت، و شوهای، النا. روش‌های پژوهش در زبان دوم. مترجمان خلیل میرزایی و حمیدرضا فاطمی پور. تهران: ارسباران، ۱۳۷۸.

۹۶۱. سیلورمن، دیوید. روش تحقیق کیفی در جامعه‌شناسی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: موسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان، ۱۳۷۹.

۱۰۷۱. شاهین، امیر شاهپور. تحقیق و توسعه و روش‌های آن. تهران: دهخدا، ۱۳۵۵: ۲۰۸ ص، جدول، مصور، کتابنامه.

۱۱۷۱. شریفی، حسن پاشا و شریفی، نسترن. روش تحقیق در علوم رفتاری تهران: سخن، چاپ دوم، ۱۳۸۰.

۲۷۱. شلبی، احمد. فن پژوهش: بررسی سیستماتیک روش‌های نگارش مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها. ترجمه جعفر سامی‌الدبونی. تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، ۱۳۶۹: ۱۹۵ ص، جدول، نمودار، کتابنامه.

۳۷۱. شهیدی، محمدحسن و فرشادگهر، ناصر. روش تحقیق و مآخذشناسی در علوم اجتماعی. تهران: دانشکده امور اقتصادی، چاپ اول ۱۳۷۵.

۴۷۱. شیرانی، پرویز. مقدمه‌ای بر اصول پرسشگری و جمع‌آوری اطلاعات آماری. تهران: مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹.

۵۷۱. صابونچی، احمد. روش صحیح گزارش نویسی تحصیلی، علمی، بازرگانی و پایان نامه. تهران: چاپخانه وزارت اطلاعات و جهانگردی، ۱۳۵۴: ۴۵۰ ص، جدول، نمودار.
۶۷۱. صافی، قاسم. روش تألیف و نقد و اصلاح. تهران: گوتنبرگ، ۱۳۶۴: ۷۵ ص.
۷۷۱. صافی، قاسم. مقدمات روش‌های مطالعه و پژوهش. تهران: نشر ویرایش، چاپ دوم ۱۳۸۰.
۸۷۱. صانعی، سیدحسن. الفبای تحقیق. تهران: اندیشمند، ۱۳۸۱.
۹۷۱. صداقت کیش، جمشید. گزارش نویسی. تهران: موسسه حساب، ۱۳۵۳.
۱۰۸۱. صداقت کیش، جمشید. گزارش نویسی [بی جا] ^[۱]، بی تا ^[۲] [۱۳۴۹: ۲۳۲ ص، جدول، مصور، نمودار، نمونه].
۱۱۸۱. صدفی، ذبیح‌اله و بابایی، سکینه. تکنیک‌های خاص تحقیق: با تکیه بر برنامه آماری SPSS. تهران: نشر آتیه، چاپ اول ۱۳۸۰: ۴۴۵ ص.

---

[1] بی جا = یعنی محل (شهر) چاپ معلوم نبوده است.

[2] بی م = بی محل (محل چاپ معلوم نیست) و بی تا (تاریخ چاپ مشخص نیست)

۲۸۱. صلحجو، علی. پژوهش و نگارش. راهنمای نوشتن مقاله. رساله و کتاب تحقیقی. تهران: آگاه، ۱۳۶۸: ۶۸ ص.

۳۸۱. طالب، مهدی. شیوه‌های عملی مطالعات اجتماعی: روش تحقیق عملی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۰: ۳۵۹ ص، مصور.

۴۸۱. طالبیان، محمد. خودآموز و مطالعه و تحقیق. مشهد: موسسه فرهنگی هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب، ۱۳۷۹: ۱۲۲ ص، جدول.

۵۸۱. طالعی، علیرضا. روش تحقیق ژنتیک کمی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۲.

۶۸۱. طالقانی، محمد. روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی: رشته علوم اجتماعی تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۰: ۲۶۳ ص، مصور، جدول، نمودار.

۷۸۱. طاهری، ابوالقاسم. روش تحقیق در علوم سیاسی. تهران: قومس، ۱۳۷۸: ۲۳۲ ص، نمودار.

۸۸۱. طاهری، ابوالقاسم. روش تحقیق و مآخذ شناسی. تهران: پیام نور، چاپ نهم ۱۳۷۹.

۹۸۱. طباطبایی قاضی، محمود. تکنیک‌های خاص تحقیق: رشته علوم اجتماعی. تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۴.

۹۹۱. طوسی، بهرام. هنر نوشتن و مهارت‌های مقاله نویسی: راهنمای کامل نویسندگی. با افزوده‌ها و بازنگری کامل. مشهد: ترانه، چاپ دوازدهم ۱۳۷۹.

۱۹۱. طه احمدی. آشنایی با تحقیق در عملیات: برنامه‌ریزی خطی، پویا و با اعداد صحیح. ترجمه محمدباقر بازرگان. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶: ۳۶۷ ص، جدول، نمودار.

۲۹۱. ظهوری، قاسم. کاربرد روش‌های تحقیق علوم اجتماعی در مدیریت. تهران: میر، چاپ اول ۱۳۷۸: ۴۸۱ ص، جدول، نمودار.

۳۹۱. عادل سبزواری، انوشیروان. روش تحقیق در طب بالینی: ارزیابی انتقادی روش‌های درمانی، پایان‌نامه دوره دکتری پزشکی دانشکده پزشکی دانشکده علوم پزشکی ایران. تهران: ۱۳۶۴: ۸۰ ص.

۴۹۱. عاصمی پور، محمدجواد. مقدمه‌ای بر روش تحقیق. تهران: سازمان غله کشور، شورای تحقیق و برنامه‌ریزی، ۱۳۶۷.

۵۹۱. عباس زادگان، سیدمحمد. مطالعات موردی در مدیریت. تهران: سروش، چاپ دوم ۱۳۷۶.

۶۹۱. عباس زادگان، سید محمد و ترک زاده، جعفر. نیازسنجی آموزشی در سازمانها. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۷۹.

۷۹۱. علوی، پرویز. مقدمه‌های بر روش تحقیق. [تهران]: موسسه نشر علوم نوین، ۱۳۷۴.

۸۹۱. علی آبادی، احمد. طریقه تفکر و تحقیق. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۶: ۲۳۰ ص.

۹۹۱. علی احمد، علیرضا. روش تحقیق در مدیریت. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۹.

۱۰۲. عمیدی، علی. نظریه نمونه‌گیری و کاربردهای آن. جلد اول. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، چاپ اول ۱۳۷۸.

۱۰۲. فاخر، علی. ابزار عمومی تحقیق. تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم ۱۳۸۰.

۲۰۲. فتحی و اجارگاه، کورش. نیازسنجی در برنامه‌ریزی آموزشی و درسی: روش‌ها و فنون. تهران: اداره کل تربیت معلم و آموزش نیروی انسانی، [۱] ۱۳۷۵.

---

[1]. این کتاب با اندکی تغییر توسط ناشر دیگری مجدداً در سال [۱۳۸۱] چاپ شده است.

۳۰۲. فرخ، بیژن. تحقیق عملیاتی [بی. م. بی. تا] ۱۳۴۵: ۴۲ ص.

۴۰۲. فرشادگوهر، ناصر، و ضیایی بیگدلی، محمدتقی. پژوهش مشارکتی. تهران: پژوهشکده امور اقتصادی، ۱۳۸۰.

۵۰۲. فرشیدورد، خسرو. املا و نشانه‌گذاری، ویرایش. تهران: انتشارات صفی‌علیشاه، چاپ دوم ۱۳۷۵.

۶۰۲. فروغی، حسن. مقدمه‌ای بر یادداشت برداری و روش تحقیق. تهران: انتشارات سمت، چاپ اول ۱۳۷۷.

۷۰۲. فرید، یدالله. مقدمه بر روش تحقیق شهرهای ایران. تبریز: دانشگاه تبریز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، موسسه تحقیقات اجتماعی و علوم انسانی، ۱۳۴۹: پانزده + ۲۵۲ ص: جدول، نقشه، نمودار، کتابنامه.

۸۰۲. فلاح بابلی، حسن. روش تحقیق و تألیف. قم: نشر مرتضی، ۱۳۷۱: ۴۶ ص، مصور.

۹۰۲. فنائیان، لقاءالله. راهنمای خلاصه‌گیری و یادداشت برداری. تهران: دانشگاه ملی ایران [دانشگاه شهید بهشتی]، معاون آموزشی، دفتر انتشارات و تأمین منابع درسی (بی تا): ۳۰ ص.

۱۰۱۲. فنائیان، لقاءالله. روش تحقیق و نگارش رساله، راهنمای دانشجویان دانشگاهها و موسسات عالی آموزشی و پژوهشی در کار تهیه پایان‌نامه، گزارش نیمسال و سایر رساله‌های علمی. تهران (بی تا)، [۱۳۵۱]: ۱۶۵ ص، جدول، مصور، نقشه، نمودار.

۱۱۲. فوراستیه، ژان. وضع و شرایط روح علمی. ترجمه علی محمد کاردان. تهران: دانشگاه تهران،
موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۴۶.

۲۱۲. قائم مقامی، جهانگیر. روش تحقیق در تاریخ نگاری. تهران: دانشگاه ملی ایران [دانشگاه
شهید بهشتی]، ۱۳۵۸: ۱۴۴ ص، جدول، نمودار، کتابنامه.

۳۱۲. قائمی امیری، علی. روش تحقیق: در یک مکتب: قم: دارالتبلیغ اسلامی، ۱۳۵۶: ۳۹۹ [این
کتاب مجدداً توسط ناشر دیگر چاپ شده است].

۴۱۲. قائمی، علی. روش تحقیق: با تأکید بر مکتب‌شناسی. با تجدیدنظر کلی و با حذف و اضافات.
تهران: امیری، چاپ دوم ۱۳۷۲.

۵۱۲. قاسمی پویا، اقبال. راهنمای عملی پژوهش در عمل. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۰،
چاپ چهارم ۱۳۸۲: ۱۸۲ ص.

۶۱۲. قاسمی پویا، اقبال. راهنمای معلمان پژوهنده [۱]: معلم پژوهنده کیست؟ پژوهش در عمل
چیست؟ [ویرایش ۲]. تهران: لوح زرین، چاپ اول ۱۳۸۲، چاپ دوم نشر اشاره ۱۳۸۲: ۲۵۶
ص، جدول، نمودار.

۷۱۲. قندی، حسین. مقاله نویسی در مطبوعات. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ دوم ۱۳۸۰.

---

[1]. ویرایش قبلی این کتاب با عنوان "راهنمای عملی پژوهش در عمل" توسط پژوهشکده تعلیم و
تربیت در سال ۱۳۸۰ منتشر گردیده است. م

۸۱۲. قوجق، دُردی و پور فتح الله، علی اکبر. راهنمای نگارش، طرحهای تحقیقاتی و رساله‌های پژوهشی. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۷۹.

۹۱۲. کاردان، علی محمد. «ضرورت بسط و توسعه در آموزش و پرورش»، پژوهش در آموزش. (مجموعه مقالات) تک نگاشت ۱۷. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۷.

۱۰۲۲. کاظمی، عباس. چگونه تحقیق کنیم. راهنمای جامع تحقیق، نگارش و دفاع از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری. تهران: انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)، ۱۳۷۹: ۳۲۵ ص، جدول، نمودار.

۱۱۲۲. کتابخانه ملی ایران. روش استفاده از کتابخانه. ویرایش ۲. مترجم و اقتباس کننده نورالله مرادی. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۸: ۲۹ ص.

۲۲۲. کردی، حسین. ساخت پیشنهاد تحقیق. رشت: سازمان برنامه و بودجه استان گیلان، ۱۳۶۸: ۲۵ ص، کتابنامه.

۳۲۲. کرلینجر، فرد، ان. مبانی پژوهش در علوم رفتاری، جلد ۱ و ۲. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند. تهران: آوای نور، چاپ دوم ۱۳۷۷. (دوره ۲ جلدی).

۴۲۲. کرلینجر، فردریک؛ پدهازور. نیکولز. رگرسیون چند متغیری در پژوهش رفتاری ترجمه حسن سرایی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶: ۲۷۹ ص، جدول، مصور.

۵۲۲. کرپندورف، کلوس. تحلیل محتوا: مبانی روش شناسی. ترجمه هوشنگ نایی. تهران: روش، ۱۳۷۸.
۶۲۲. کریمی شرقی، رضا. فن گزارش نویسی. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، چاپ سوم ۱۳۸۱: ۱۳۴ ص، جدول، نمودار.
۷۲۲. کوپر، هریس ام. پژوهش ترکیبی: راهنمای بررسی متون برای پژوهش. ترجمه محمدعلی حمید رفیعی. تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، چاپ اول ۱۳۷۹: ۲۱۱ ص. جدول.
۸۲۲. کیتسن، کلارک و جرج سیدنی، رابرتز. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تاریخ. ترجمه آوانس آوانسیان بانضمام فهرست مراجع و مصادر. تهران: اساطیر، ۱۳۶۲: ۹۲ ص، کتابنامه.
۹۲۲. کیم، آن. جا، ومولر، و چارلز. کاربرد تحلیل عاملی در پژوهش اجتماعی: همراه با دستوره‌های **SPSS¹**. مترجم مسعود کوثری. تهران: سلمان، ۱۳۷۸.
۱۰۳۲. کینیر، پل، وگری، کالین. کتاب آموزشی **SPSS- 10** مترجم اکبر فتوحی اردکانی. تهران: چرتکه، ۱۳۸۰.
۱۳۲. کیوی، ریمون؛ کامپنهود، لوک وان. روش تحقیق در علوم اجتماعی: نظری و عملی. ترجمه عبدالحسین نیک گهر. تهران: فرهنگ معاصر، چاپ اول ۱۳۷۰، نشر توتیا، چاپ ششم ۱۳۸۱: ۲۷۵ ص. جدول، نمودار.

---

[1]. Statistical Package for Social Sciences SPSS

۲۳۲. گروه میلفین سازمان جهانی بهداشت. تحقیق در سیستم‌های بهداشتی: شیوه تهیه طرح‌های تحقیقاتی برای حل معضلات درمانی. تهران: انتشارات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت پژوهشی، ۱۳۶۹.

۳۳۲. گرین، جودیت و الیویرا، مانوئلا. دی. کاربرد آزمون‌های آماری در پژوهش‌های علوم رفتاری. ترجمه علی دلاور و مهرداد پژمان. تهران: ارسباران، ۱۳۸۰.

۴۳۲. لامعی، ابوالفتح. روش‌های تحقیق کاربردی: راهنمای تهیه و پیشنهاد طرح تحقیقاتی در علوم پزشکی. تهران: موسسه فرهنگی انتشاراتی تیمورزاده، ۱۳۷۹.

۵۳۲. لطف آبادی، حسین. سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران: سمت، چاپ دوم ۱۳۷۵.

۶۳۲. لیدی، پل. دی. تحقیق کاربردی: برنامه‌ریزی و طراحی. برگردان علی یاران. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۸۰: ۴۵۶ ص.

۷۳۲. ماحوزی، مهدی. گزارش نویسی و آئین نگارش. تهران: اساطیر، ۱۳۶۶: ۶۴۱ ص، جدول، نمودار، واژه‌نامه، کتابنامه.

۸۳۲. مارشال، کترین، و راس من گرچن. ب. روش تحقیق کیفی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۷ چاپ دوم ۱۳۷۹.

۹۳۲. مان، مارگارت. اصول فهرست نویسی و طبقه بندی. ترجمه هوشنگ ابرامی. تهران: میسسه تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی، مرکز خدمات کتابداری؛ فرانکلین، ۱۳۵۱: ۳۳۶ ص، جدول.

۰۴۲. ماهیار، عباس. مرجع شناسی ادبی و روش تحقیق. تهران: نشر قطره، ۱۳۷۷.

۱۴۲. مایل هروی، نجیب. نقد و تصحیح متون. مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹.

۲۴۲. محسن پور، بهرام، و ریوف، علی (گردآورندگان). پژوهش در آموزش، مجموعه مقاله‌ها، (تک نگاشت ۱۷). تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۷۷.

۳۴۲. محسنیان راد، مهدی. روش‌های مصاحبه خبری. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۷۱: ۱۹۰ ص، جدول، نمودار.

۴۴۲. محمدی، بهزاد. روش گزارش نویسی. تهران: وزارت صنایع، معاونت صنایع نساجی و چرم، دفتر طرح و برنامه صنایع پوست و چرم، ۱۳۶۲: ۱۸ ص (انتشارات وزارت صنایع، ش ۱۲۶).

۵۴۲. محمدی نژاد، حسن. الفبای پژوهش. تهران: (بی تا)، ۱۳۶۵: ۶۱ ص.

۶۴۲- محمدی نژاد، حسن. روش‌های تحقیق و آمار در علوم سیاسی و جامعه‌شناسی. تهران: موسسه عالی علوم سیاسی و حزبی، ۱۳۵۴: ۳۷۹ ص، جدول، نمودار.

۷۴۲- مدرسه عالی کشاورزی همدان، گروه‌های آموزشی ترویج و تعاون. مختصری در جهت شناخت روش‌های تحقیق و تنظیم پرسشنامه کمبود علم آمار. کتاب اول. همدان: مدرسه عالی کشاورزی همدان، ۱۳۵۷: ۶۱ ص، کتابنامه.

۸۴۲- مرجانی، حسن. روش‌ها و محاسبات آماری طرح‌های آزمایشی. زیر نظر احمد هوبخت. تهران: موسسه خاک‌شناسی و حاصلخیزی خاک، قسمت طرح‌های آزمایشی و محاسبات آماری، ۱۳۵۲: ۵۰ ص (نشریه فنی، ش ۳۵۸) جدول.

۹۴۲- مسلمی زاده، طاهره. آئین پژوهش: روش کاربردی. تهران: نشر تاسوعا، ۱۳۷۹.

۱۰۵۲- مصدق، حمید. شناخت و تفکر در تحقیق، پایان‌نامه فوق لیسانس رشته حقوق دانشکده حقوق دانشگاه ملی ایران [دانشگاه شهید بهشتی]. تهران: ۱۳۵۰: ۹۱ ص.

۱۵۲- مصدق، حمید. مقدمه‌ای بر روش تحقیق. کرمان: مدرسه عالی مدیریت کرمان، ۱۳۵۰: ۱۷۶ ص، کتابنامه.

۲۵۲- معتقدی، محمود. کتاب‌شناسی روند پژوهش در ایران. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی، ۱۳۶۴: ۱۱۱ ص.

۳۵۲. معتمدنژاد، کاظم. روش تحقیق در محتوای مطبوعات یا کلیاتی درباره تجزیه و تحلیل محتوای ارتباطات جمعی. تهران: دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۵۶: ۴۸۹ ص، جدول، نمودار.

۴۵۲. مقدم، رستگار. گزارش نویسی فنی. تهران: مدرسه عالی ساختمان (بی تا) ۵۵ ص.

۵۵۲. مک کوئیگان، فرانگ، جی. روان‌شناسی آزمایشی: روش‌های تحقیق. ترجمه امیر خطیبی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷: ۵۹۰ ص، جدول، نمودار.

۶۵۲. مک نیف، جین؛ لوماکس، پاملا و وایتهد، جک. اقدام پژوهی: طراحی، اجرا و ارزشیابی. ترجمه محمدرضا آهنچیان، تهران: رشد، چاپ اول ۱۳۸۲: ۱۹۵ ص.

۷۵۲. مک نیل، پاتریک. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: آگه، ۱۳۷۶، چاپ دوم ۱۳۷۸: ۱۵۵ ص.

۸۵۲. منشادی، مرتضی. روش تحقیق و مرجع‌شناسی. بندرعباس: دانشگاه هرمزگان، چاپ اول ۱۳۸۰، ۱۷۶ ص.

۹۵۲. مور، نیک. چگونه پژوهش کنیم. ترجمه فاطمه رهادوست. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۲.

۰۶۲- موریت، منگال ناراسینها. روش‌های آمارگیری نمونه‌ای. ترجمه عباس بازرگان. تهران: وزارت کار و امور اجتماعی، اداره کل مطالعات نیروی انسانی و آمار، ۱۳۵۴: جدول، نمودار، (سلسله نشریات تحقیقی، ش ۳۹)

۱۶۲- موزر، س. اوکالتون، ج. روش تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: کیهان، چاپ چهارم ۱۳۷۴.

۲۶۲- موزر، کلاس آدولف؛ کالتون، جورج. روش تحقیق. ترجمه کاظم ایزدی. تهران: کیهان، ۱۳۶۷: ۵۲۹ ص، جدول، مصور، نمونه، نمودار.

۳۶۲- مهرداد، جعفر و کجوری، پروین. روش تحقیق. شیراز: کانون تربیت شیراز، ۱۳۶۱: ۲۶۷ ص، جدول، نمودار، واژه‌نامه، کتابنامه.

۴۶۲- مهربانی ایرانی، علی. روش بررسی طرح‌های صنعتی. تهران: وزارت صنایع، معاونت هماهنگی طرح و برنامه، ۱۳۶۲: ۳۸ ص، جدول.

۵۶۲- مهرداد، جعفر و کجوری، پروین. روش تحقیق. شیراز: کانون تربیت، ۱۳۶۱.

۶۶۲- مهرمحمدی، محمود. جستارهایی در پژوهش در قلمرو آموزش و پرورش. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، چاپ دوم ۱۳۷۹: ۱۳۵ ص.

۷۶۲. مهری، بهروز؛ پاکیزه، اسماعیل و محقق، حسین. پژوهش دانش آموزی: ویژه دبیرستان. همدان: شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش همدان، چاپ اول ۱۳۷۹: ۴۷ ص.

۸۶۲. میردال، گونار. عینیت در پژوهشهای اجتماعی. ترجمه مجید روشنگر. تهران: مروارید، ۱۳۵۷: ۱۳۹ ص.

۹۶۲. میرمحمدی میدی، علی محمد. روش تحقیق در علوم زیستی: با تأکید بر کشاورزی اصفهان: جهاد دانشگاهی واحد صنعتی، ۱۳۷۸، چاپ دوم با اضافات ۱۳۸۰: ۲۸۵ ص، مصور، جدول، نمودار.

۱۰۷۲. میلر، دلبرت. راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی. ترجمه هوشنگ نایی. تهران: نشر نی، ۱۳۸۰.

۱۷۲. موسسه آموزش عالی آمار. راهنمای رساله‌های تحقیقی دوره فوق لیسانس. تهران: موسسه آموزش عالی آمار، ۱۳۵۰: ۱۶ ص.

۲۷۲. موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، طرح نظام تحقیقات کشور. تهران: موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۶۰: ۸۳ ص، جدول.

۳۷۲. موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی. گزارش وضع تحقیقات در بخش عمومی، چاپ دوم، تهران: موسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۰ (انتشارات شماره ۲۰).

۴۷۲. نادری، عزت‌الله؛ سیف نراقی، مریم. روش‌های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی: با تأکید بر علوم تربیتی. ویرایش ۴. تهران: دفتر تحقیقات و انتشارات بدر، چاپ بیست و یکم ۱۳۸۱.

۵۷۲. نادری، عزت‌الله؛ سیف نراقی، مریم و شاهپوریان، فرنگیس. راهنمای عملی فراهم‌سازی طرح تحقیق. تهران: بدر، چاپ پنجم ۱۳۶۹: چاپ ششم ۱۳۸۱: ۷۹ ص.

۶۷۲. نباتچیان، حمید. مطلبی در مورد روش تحقیق. ویرایش ۲. زنجان: سازمان برنامه و بودجه استان زنجان، ۱۳۶۹: ۶۳ ص، کتابنامه.

۷۷۲. نبوی، بهروز. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم اجتماعی. ویرایش ۲. تهران: فروردین، ۱۳۶۶: ۲۲۲ ص، جدول، نمودار، نقشه.

۸۷۲. نلسون، جوزف رالی. اصول گزارش نویسی: فنی و اداری. ترجمه محمود توتونچیان. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۵۴، ۱۷۱ ص، مصور.

۹۷۲. نیساری، سلیم. تحقیق و رساله نویسی. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی (بی تا): ۴۹ ص.

۱۰۸۲. وایت، ویلیام. فوت (گردآورنده ۱۹۹۱). پژوهش عملی مشارکتی. ترجمه محمدعلی حمید رفیعی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ اول ۱۳۷۸. ۳۰۴ ص. مصور، نمودار.

۱۸۲- وایزبرگ، هربرت ف؛ براون، بروس.د. درآمدی به تحقیق پیمایشی و تحلیل داده‌ها، ترجمه جمال عابدی، تهران: ستاد انقلاب فرهنگی و مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۲: ۲۶۲ ص، جدول، نمودار.

۲۸۲- ودیعی، کاظم. روش تحقیق در جغرافیا. تهران: دهخدا، ۱۳۷۰.

۳۸۲- ودیعی، کاظم. مقدمه بر روش تحقیق در جغرافیا و راهنمای مطالعات جغرافیایی و عمران‌های منطقه‌ای. تهران: دهخدا، ۱۳۴۸: ۲۷۹ ص، کتابنامه.

۴۸۲- ورجاوند، پرویز. روش بررسی و شناخت کلی ایلات و عشایر. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۴۴: ۲۷۶ ص: جدول، نقشه، کتابنامه.

۵۸۲- وزارت علوم و آموزش عالی، دفتر مطالعات و روابط عمومی. تحقیق در خدمت دانش و صنعت. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، دفتر اطلاعات و روابط عمومی، ۱۳۵۱: ۸۳ ص.

۶۸۲- وزیر، هوشنگ. راهنما برای گزارش تحقیقی. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد، ۱۳۵۱: ۶۰ ص (بررسی و تحقیق، ش ۷).

۷۸۲- وزین پور، نادره. فن نویسندگی. تهران: موسسه عالی علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۴۹: ۳۱۵ ص.

۸۸۲. ویدالها، جودیت. اصول گزارش نویسی: راهنمای نوشتن گزارشهای علمی و اداری. ترجمه و تلخیص محمدنقی مهدوی. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، ۱۳۶۶: ۳۳ص، نمودار.
۹۸۲. وینار، بوهدان. مقدمه فهرست نویسی و طبقه بندی. ترجمه اصغر دلبری پور. تبریز: دانشگاه آذرآبادگان [تبریز]، ۱۳۵۴.
۹۲. وین، ب وان در. مقدمه بر نظریه تحقیق عملیاتی. ترجمه و توضیح علی اکبر منتظر حقیقی. تهران: موسسه آموزش عالی و آمار، ۱۳۴۷: ۳۳۷ص، (میسسه آموزش عالی آمار، ش ۲۵)، جدول، مصور.
۹۲. هاشمی، حسین. روشهای بررسی عملیات (OR) برای تصمیم گیر در مدیریت. تهران: مدرسه عالی بازرگانی، ۱۳۵۳: ۱۷۶ص، جدول.
۲۹۲. هالت، کریستین، ای. پژوهش و پژوهش نامه نویسی ترجمه خلیل میرزایی؛ مالک میر هاشمی و حمیدرضا فاطمی پور. تهران: روش، ۱۳۷۹: ۱۸۳ص.
۳۹۲. هالت، کریستین، ای. پژوهش و پژوهش نامه نویسی مترجمان خلیل میرزایی؛ مالک میر هاشمی و حمیدرضا فاطمی پور. تهران: انتشارات روش، چاپ اول ۱۳۷۹.
۴۹۲. هجری، محسن. تحقیق چیست، محقق کیست؟ راهنمای تحقیق دانش آموزان. تهران: ادب و دانش.

۵۹۲. هدریک، ای. تری؛ بیک من، لئونارد ورگ، جی، دبرا. تحقیق کاربردی: راهنمای عمل. ترجمه سیدمحمد اعرابی و داود ایزدی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۸: ۱۸۴ ص، جدول، مصور، نمودار.

۶۹۲. هنسن، موريس اچ؛ هورويتس، ویلیام ان. و مادو، ویلیام جی. روش‌ها و نظریه آمارگیری نمونه‌ای: نظریه ریاضی. ترجمه پرویز تاجداری. تهران: موسسه آموزش عالی آمار، ۱۳۴۹: ۲ جلد، جدول، واژه‌نامه، کتابنامه.

۷۹۲. هوث، ادواردج. شیوه نگارش و نشر مقالات علوم پزشکی، چگونه یک مقاله پزشکی بنویسیم و آنرا منتشر کنیم. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ۱۳۶۷: ۳۹۰ ص، جدول، نمودار.

۸۹۲. هولستی، ال‌ار. تحلیل محتوی در علوم اجتماعی. ترجمه نادر سالارزاده امیری تهران: دانشگاه، علوم، ۱۳۷۳، چاپ دوم ۱۳۸۰.

۹۹۲. هومن، حیدرعلی. استنباط آماری در پژوهش رفتاری. تهران: پارسا، ۱۳۷۳: ۵۷۶ ص، جدول، نمودار.

۱۰۰۳. هومن، حیدرعلی. پایه‌های پژوهش در علوم رفتاری: شناخت روش علمی. تهران: میلف و پیک فرهنگ، چاپ چهارم ۱۳۷۱. ۲۴۲ ص، جدول، نمودار.

۱۰۳. هومن، حیدرعلی. راهنمای تدوین گزارش پژوهش: رساله و پایان‌نامه تحصیلی. تهران: نشر پارسا، چاپ اول ۱۳۷۸.

۳۰۲ هومن، حیدرعلی. شناخت روش علمی در علوم رفتاری: پایه‌های پژوهش. تهران: نشر پارسا، چاپ چهارم ۱۳۸۰.

۳۰۳ یار محمدیان، محمدحسین و اصفهانیان، وحید. راهنمای نگارش و تدوین پایان‌نامه. اصفهان: انتشارات مانی با همکاری دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان، چاپ اول ۱۳۷۸: ۱۰۴ ص.

۳۰۴ یانگ، شین پائو. راه و رسم پژوهش در روستا. ترجمه علیرضا آیت‌اللهی و بهناز نیک فرجام. شیراز: دانشگاه شیراز و مرکز جمعیت‌شناسی، ۱۳۶۳: ۱۴۲ ص.

۳۰۵. ین، رابرت. ک. تحقیق موردی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۶، چاپ دوم ۱۳۸۱: ۲۴۹ ص، جدول، نمودار.

۳۰۶ ینگ، وی. روش‌های پژوهش در مدیریت کشاورزی. ترجمه خسرو شاهین. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۸: ۳۰۸ ص، جدول.

۳۰۷. یوسفی، حسینعلی. آشنایی با روش تحقیق و مرجع‌شناسی: اصطلاحات تحقیق، روش‌ها و مراحل تحقیق، کتاب و کتابخانه... گناباد: نشر مرندیز، چاپ اول، ۱۳۷۵: ۱۸۰ ص، جدول

۳۰۸. ین، رابرت، کی. طرح تحقیق و روش‌های مورد پژوهی. ترجمه هوشنگ نایی. تهران: میسسه فرهنگی آینده پویان، ۱۳۷۸.

پپوست (٤)

منابع مفید روش تحقیق

به زبان انگلیسی

BIBLIOGRAPHY

OF

Action Research

- 1 . Belanger, J. (1992) **Teacher as researcher: Roles and expectations.** An annotated bibliography.
- 2 . Cochran. Smith, M. & Lyyle, S.L(1990) **Research on teaching and teacher research:** The issues that divide. *Educational Researcher*, 19(2),2. 10.
3. Copper, L. R. (1990, April). **Teachers as researcher:** Attitudes and perception. Paper presented at Annual Meeting of the American Educational Research Association. Boston, MA.
- 4 . Corey, S. (1953) **Action research to improve school practice:** New York Teachers College, Columbia University.
- 5 . Goswami, d., & smillman, P.R. (Eds). (1987). **Reclaiming the classroom:** Teachers research as an agency for change. Upper Montclair, NJ: Boynton/Cook. Holly, P., & Southworth, g(1990). **THE DEVELOPING SCHOOL.** London: The Falmar Press.

6 . Hopkings , D. (1985). **A teacher guide to classroom research**; philadelphia; Open University Press.

7 . Jacullo Noto, J. (1992, ApRIL). **Action research and school restructuring**: The lessons learned. Paper Presented at the annual meeting of American Educational Research Assocation, San Francisco.

8 . Kemmis, S. & Mc Taggart, R. (1982). **The action Research planner**. Victorial, Australia; Deakin University Press.

9 . Lieberman, A. (ED). (1988). **Building a professional culture in schools**. New york: Trachers College Press .

10 . Nixon, J. (1989, Winter). **The teacher as researcher**: Contradictios and continuities. Peabody Journal of Education, 64(2), 20. 32.

- 11 . Oja, S.N., & Pine, G. J. (1989). Collaborative action research: Teachers stages of development and school contexts. Peabody Journal of Education, 64 (2) 96. 115.
- 12 . Oja, S.N., & Smulyan, L. (1989). Collaborative action research: A development approach, philadelphia: The Falmer Press.
13. Rudduck, J. (1988) Changing the world of the classroom by understanding it: A reviwie of some aspects of the work of Lawernse Stenhouse . Journal of Curriculum and Supervisoin , 41 (1), 30. 42.
- 14 . Sagor, R. D (1992, April). Collaborative action research: Acuitural mechanism for school developmnt and professional restrcture. Paper peresende at the annual meeting of the Americanl Educational Research Association, San Francisco.
15. Street, L (1986). Mathematics, teachers, and an action research cours. In D. Hustler., T. Cassidi, & T. Cuff (Eds). Action research in classroom and schools. London: Allen and Unwin

16 . Sagor, R. D. (1992 April). Collaborative action research: A Cuiturch mechanism for school development and professional restructuring. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Francisco.

17. Street, L. (1986) Teachers, an action research: course. In d. Hustler,. T. Cassidy, &. T. Cuff (Eds). Action research in classroom and schools. London: Allen and Unwin

نشانی پایگاه اطلاع رسانی اقدام پژوهی (تحقیق علمی)

Search: allinurl “action research”

Action Research

www.action-research.de/

The fundamentals of Action Research in Development Cooperation

www.action-research.de/dokumente/action-e.doc

Living-action-research.net

www.Living-action-research.net/

Living action Research. Net

www.Living-action-research.net/writings/Links.htm

Kerlins. net?> Qualitative Research> Action Research

[Kerlins. Net/ bobbi/ research/ qualresearch/ bibliography/ action.html.](http://Kerlins.Net/bobbi/research/qualresearch/bibliography/action.html)

ASCD Tutorials

[Webserver 2. ascd. Org/tutorials/ tutorial2. cfm?id=38&TITLE=Action20% Research](http://www.ascd.org/tutorials/tutorial2.cfm?id=38&TITLE=Action%20Research)

Action Research Resources

www.celt.stir.ac.uk/resources/research/action-research-resources.html

Community action research

www.2.fhs.usyd.edu.au/bach/pub/community/community%20Action%20Research.htm

Action Research

Ace.acadiau.ca/YLLP/CPNN/Blue print/working%20 Together %20 Together %20 Folder/Around %20 the %20 Action %20 Research %20 Cycle.htm

Holistic Education Teacher Development

www.holistic-education.net/teacherdev/action-research.htm/

Center for Urban Development Studies: Action Research

www.gsd.harvard.edu/research/research_centers/cuds/action.htm

Action Research

www.nclid.unco.edu/Research/action.htm

[PDF] Classroom Action Research

www.icsd.k12.ny.us/staffdev/action%20research%20flyer%20jue%202003.pdf

Action Research

www.homepages.dsu.edu/websters/Action%20Research/action_research.htm

Action research

[Pathways 2002. Uwe.ac.uk/training school/methodology/action-research.htm](http://Pathways.2002.Uwe.ac.uk/training_school/methodology/action-research.htm)

PMT-Action research

www.rmit.edu.au/.../

Valuing Volunteers

www.uvaf.org.uk/action%20research/action.htm-19k23Dec2003

[PPT] Action Research in High School Phusics

Modeling.la.asu.edu/presentations/action%20Research.ppt

نشانی پایگاه اطلاع رسانی اقدام پژوهی (مجلات)

Search: allintitle: action research journal

Action research internatioanl online journal

www.scu.edu.au/schools/gcm/ari/arihome.html

ARLIST-L: Action Research Journal query

www.scu.edu.au/lists/arlist-1/4160.html

AR expeditions Action Research Journal

www.arexpeditions.montana.edu/docs/about.html

[\[more results from www.arexpeditions.montana.edu\]](http://www.arexpeditions.montana.edu)

FDU journal of Action Research in Education

www.fdu.edu/newspubs/jare.html

[All-COB] FW:New Action Research Journal

List.emich.edu/pipermail/all-cob/2002-December/000004.html

[All-MGT]FW:new Action Research Journal

List.emich.edu/pipermail/all-mgt/2003-january/000027.html

OBERLIN CITY SCHOOLS action Research Journal

[www.oberlin.k12.oh.us/districtdoce/evaluationforms/1505.5Act
Research journal.pdf](http://www.oberlin.k12.oh.us/districtdoce/evaluationforms/1505.5ActResearchjournal.pdf)

Educational Action Research Journal.Vol

www.bath.ac.uk/edsajw/writings/jhpd.doc

Whitworth school of Education –MT- Action Research Journal

www.whitworth.edu/academic/Department/Education/MT/Research/ARJGoal2.htm

Whitworth School of Education – MT- Action Research Journal

[more results from www.whitworth.edu]

FDU. Journal OF Action Research in Education

www.fdu.edu/newspubs/jare.html

www.whitworth.edu/Academic/Department/Education.MIT/Research/Journal.htm

Journal OF Action research international online journal

www.vancouver.wsu.edu/staff/ludwig/action_research/copyrights.htm.

Action research international online journal

www.scu.edu.schools/gcm/ar/ari/arihome.htm-11k-23dec2003

www.scu.edu.au/lists-l/4160.htm

www.fdu.edu/newspubs/jare.html

[www.oberlin.k12.oh.us/districtdocs/evaluation froms/1505.5 ActResearch Journal.pdf](http://www.oberlin.k12.oh.us/districtdocs/evaluation%20froms/1505.5%20ActResearch%20Journal.pdf)

www.bath.ac.uk/edsajw/writings/jhpd.doc

[www.whitworth.edu/Academic/Departmen/Education/MIT/Research/AR JGoal2htm](http://www.whitworth.edu/Academic/Departmen/Education/MIT/Research/AR%20JGoal2htm)

[www.whitworth.edu/academci/Department/education/MT/Research/AR JGoal1.htm](http://www.whitworth.edu/academci/Department/education/MT/Research/AR%20JGoal1.htm)